

รายงานฉบับสมบูรณ์

ศึกษาสายพันธุ์กล้วยไม้ที่มีส่วนสัมพันธ์กับระบบนิเวศ สังคม และ
เศรษฐกิจของชุมชนรอบพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง
จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 1

โดย สมพงษ์ รักษาศรี และคณะ

กันยายน 2556

รายงานฉบับสมบูรณ์

ศึกษาสายพันธุ์กล้วยไม้ที่มีส่วนสัมพันธ์กับระบบนิเวศ สังคม และ เศรษฐกิจของชุมชนรอบพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 1

1. นายสมพงษ์	รักษาศรี	สถานีทดลองปลูกพรรณไม้พิกุลทอง โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง จังหวัดนราธิวาส
2. นางอุบล	รักษาศรี	สถานีทดลองปลูกพรรณไม้พิกุลทอง โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง จังหวัดนราธิวาส
3. นายมนตรี	รัตนบุรี	สถานีทดลองปลูกพรรณไม้พิกุลทอง โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง จังหวัดนราธิวาส
4. นายหลิน	สมัครกิจ	ชาวสวนตำบลสุโหงปาดี อำเภอสุนทรารมย์ จังหวัดนราธิวาส
5. นายณัฐวุฒิ	จิตตสมักร	ชาวสวนตำบลสุโหงปาดี อำเภอสุนทรารมย์ จังหวัดนราธิวาส
6. นางสาวกิตติกานต์	แสงแก้ว	ชาวสวนตำบลสุโหงปาดี อำเภอสุนทรารมย์ จังหวัดนราธิวาส
7. นางสาวกานต์นี่	กาเซ็ง	สำนักงานป่าไม้ โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง จังหวัดนราธิวาส
8. นางสาวรณัญญา	พงษ์วัน	ชาวสวนตำบลสุโหงปาดี อำเภอสุนทรารมย์ จังหวัดนราธิวาส

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่อง "ศึกษาสายพันธุ์กล้วยไม้ที่มีส่วนสัมพันธ์กับระบบนิเวศ สังคม และเศรษฐกิจของชุมชนรอบพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส ระยะที่ 1" มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ คือ เพื่อศึกษาสายพันธุ์กล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงทางพฤกษศาสตร์ สภาพแวดล้อมทางนิเวศวิทยาที่กล้วยไม้แต่ละชนิดขึ้นอยู่ การพิสูจน์กล้วยไม้ป่าชนิดใหม่ที่มีลักษณะโดดเด่นจากระบบนิเวศที่มีความพิเศษเฉพาะของป่าพรุโต๊ะแดง

กระบวนการวิจัย เริ่มจากการรวบรวมงานวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับกล้วยไม้ในประเทศไทย ตลอดจนรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลด้านอนุกรมวิธานและทำเนียบผู้รู้ด้านกล้วยไม้ทั้งในระดับพื้นที่ชุมชนไปจนถึงระดับประเทศ ลงพื้นที่สำรวจสายพันธุ์กล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงโดยละเอียด ตั้งแต่ พิกัดที่พบ เก็บภาพในสภาพพื้นที่จริง สิ่งแวดล้อมทั้งสังคมพืชและสิ่งมีชีวิตในบริเวณที่พบกล้วยไม้ สภาพดิน น้ำ อากาศ (อุณหภูมิ ความชื้นสัมพัทธ์) ระดับความเข้มของแสง กำหนดจุดลงในพื้นที่ฉบับร่าง นำข้อมูลกล้วยไม้ที่เก็บได้จากป่าพรุโต๊ะแดงมาเทียบกับอนุกรมวิธานที่รวบรวมไว้เพิ่มเติมข้อมูลเดิมที่ได้มีการศึกษาก่อนหน้านี้ หากพบชนิดใหม่ ส่งผู้เชี่ยวชาญด้านกล้วยไม้พฤกษศาสตร์ หรือพันธุกรรมพืช เพื่อทำการตรวจสอบต่อไป จัดกิจกรรมร่วมกับคณาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ในพื้นที่รอบป่าพรุโต๊ะแดง โดยออกแบบให้เข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอน โดยมีกล้วยไม้ป่าพรุเป็นสื่อกลาง ตลอดจนค้นหานักจิตรกรพฤกษศาสตร์ (Botanical Artist) เพื่อวาดภาพประกอบรายงานการวิจัยและต้นฉบับเอกสารความรู้เกี่ยวกับสายพันธุ์กล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง วางกรอบการจัดทำต้นฉบับเอกสารความรู้เกี่ยวกับสายพันธุ์กล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง นำต้นฉบับเสนอต่อหน่วยงานที่สามารถสนับสนุนการจัดพิมพ์เผยแพร่และประชุมทีมวิจัยเพื่อวางแผนงานกระบวนการวิจัยในระยะที่ 2

ผลการวิจัย พบว่า กล้วยไม้ที่สำรวจพบในป่าพรุโต๊ะแดง มีจำนวนทั้งสิ้น 3 วงศ์ 37 ชนิด และยังไม่สามารถจำแนกได้อีก 5 ชนิด เป็นกล้วยไม้อิงอาศัยมากที่สุดถึง 29 ชนิด กล้วยไม้ดิน 5 ชนิด และกล้วยไม้น้ำ 3 ชนิด เป็นกล้วยไม้สกุลหวายหรือเอื้อง (*Dendrobium*) มากที่สุดถึง 6 ชนิด รองลงมาคือสกุลสิงโต (*Bulbophyllum*) จำนวน 4 ชนิด กล้วยไม้วงศ์ย่อย Vandoideae มีความหลากหลายมากที่สุด คือ ประกอบไปด้วยกล้วยไม้ 15 สกุล 15 ชนิด ขณะที่กล้วยไม้วงศ์ย่อย Epidendroideae มีจำนวนชนิดมากที่สุดถึง 19 ชนิด

จากการทำปฏิทินการออกดอกบานเต็มที่ของกล้วยไม้ในแต่ละช่วงเดือน พบว่าเดือนเมษายน มีกล้วยไม้ออกดอกเต็มที่มากที่สุดถึง 14 ชนิด รองลงมาคือเดือนมีนาคม และสิงหาคม มีกล้วยไม้ออกดอก 13 ชนิด เดือนพฤษภาคม มีกล้วยไม้ออกดอก 12 ชนิด เดือนกันยายน มีกล้วยไม้ออกดอก 11 ชนิด ดังนั้น ช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม และช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน จึงเป็นช่วงที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวป่าพรุโต๊ะแดงเพื่อชมกล้วยไม้มากที่สุด

ความสัมพันธ์ระหว่างกล้วยไม้กับสังคมพืชและไม้ยืนต้นที่กล้วยไม้อิงอาศัยพบว่า การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแบบพรุ สังคมหญ้าคมบาง กระจูด ลำเหม่ง มีส่วนสำคัญต่อการรักษาชนิดพันธุ์กล้วยไม้ดิน และกล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง ขณะที่การอนุรักษ์ ไม้สะเดียว ไม้ฝาดขาว ไม้กะบวย หว่าหิน และไม้ในวงศ์หว่า มีความสำคัญต่อการรักษาชนิดพันธุ์กล้วยไม้ประเภทอิงอาศัย และที่น่าสนใจคือยางพาราสามารถเป็นไม้อิงอาศัยให้กับกล้วยไม้ได้ถึง 6 ชนิด สามารถนำไปใช้ทดลองเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ให้สวนยางพารา สร้างอาชีพเสริมให้กับเกษตรกรชาวสวนยางได้อีกทางหนึ่งด้วย เมื่อวิเคราะห์ชนิดของกล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดงแล้ว กล้วยไม้ดิน, เอื้องนมหนู เอื้องหางปลา, สิงโตก้ามปูแดง, เอื้องกระพริ, เอื้องข้าวสาร และกะเหรี่ยงปากเป็ด ฯลฯ สามารถขึ้นหรืออิงแอบกับสังคมพืชและไม้ยืนต้นได้ง่าย สามารถกำหนดเป็นชนิดพันธุ์กล้วยไม้ที่เหมาะสมแก่การนำไปเพาะขยายพันธุ์ได้ดี

จากการรวบรวมวิธีการเพาะขยายพันธุ์กล้วยไม้ป่าพรุโต๊ะแดงที่เก็บตัวอย่างจากธรรมชาติ พบว่ามีวิธีการเพาะขยายพันธุ์ 8 วิธี คือ แยกกอ แยกหน่อ แยกหัว แยกลำต้น แยกลำลูกกล้วย ปักชำ เพาะเมล็ด และเพาะเนื้อเยื่อ โดยรูปแบบการแยกกอและแยกลำต้น เป็นวิธีที่เหมาะสมกับกล้วยไม้ ในหลายสายพันธุ์ ว่านเพชรหึงเป็นกล้วยไม้ที่สามารถเพาะขยายได้หลายรูปแบบมากที่สุดทั้งการแยกหน่อ เพาะเมล็ด เพาะเนื้อเยื่อ ขณะที่กล้วยไม้ที่สามารถเพาะขยายพันธุ์ได้มากกว่ารูปแบบเดียว มีจำนวน 5 ชนิด นอกเหนือจากว่านเพชรหึงแล้ว ยังได้แก่ เอื้องกระพริ เอื้องข้าวสาร เปราะนกกุ่ม และเอื้องเล็บมือนาง

ทีมวิจัยได้ร่วมกับอาจารย์สมชาติ คือราโอ๊ะ ซึ่งสอนวิชาศิลปะอยู่ที่โรงเรียนเทศบาล 3 (วิมุกตายนวิทยา) โดยนำนักเรียนมาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าพรุโต๊ะแดง และได้นำตัวอย่างกล้วยไม้ คือ หวายตะมอย มาเป็นสื่อในการสอนการวาดลักษณะสำคัญทางพฤกษศาสตร์ และเพื่อคั่นหานักเรียนที่มีความสามารถสำหรับวาดภาพลายเส้นประกอบรายงานการศึกษากล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง

คณะผู้วิจัย

28 กันยายน 2556

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ค
สารบัญ	ช
บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
คำถามวิจัย	3
วัตถุประสงค์	4
ขอบเขตการวิจัย	4
กระบวนการวิจัย	7
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	7
พื้นที่ดำเนินโครงการ	8
ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ	8
บริบทป่าพรุโต๊ะแดง	9
บทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง	13
ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของกล้วยไม้	13
การจำแนกกล้วยไม้	18
การกระจายพันธุ์	20
ถิ่นอาศัยและชีวิตรูปแบบ	21
การใช้ประโยชน์	23
การอนุรักษ์	23
สถานภาพพรรณพืช	24
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	24
กระบวนการวิจัย	29
เตรียมความพร้อมทีมวิจัย	29
เดินสำรวจพันธุ์กล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง	30
นำข้อค้นพบกล้วยไม้ป่าพรุหรือกับเกษตรกรชาวสวนยางพาราบ้านป่าเย	36
สร้างนักวาดภาพทางพฤกษศาสตร์ร่วมกับเยาวชนในระบบโรงเรียน	36

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ผลการสำรวจสายพันธุ์กล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง	37
กล้วยไม้อาศัยบนดิน (terrestrial orchid)	37
สกุล : <i>Arundina</i>	37
หญ้าจัมพันควาย, แคมดอกขาว, แคมเหลือง, ม้วนตักหงาย, หอนตักหาย, ง้วนตักหงาย, น้ำทราย, ยี่โถปิ้ง	37
สกุล : <i>Bromheadia</i>	38
กล้วยไม้ดิน, เอื้องโรย, เอื้องจำปา, ตาลขโมย,	38
สกุล : <i>Doritis</i>	39
ม้าวัง, หญ้าดอกดิน, กล้วยหิน, กล้วยไม้ม้า, แดงอุบล	39
สกุล : <i>Eulophia</i>	41
หัวข้าวต้ม, ว่านนานเย็น, ว่านบัวแก้ว, บาแวนากง, หัวข้าวเย็น, ช้างผสมโคลง, อาแบบากง	41
สกุล : <i>Habenaria</i>	42
นางตายปากกว้าง	42
กล้วยไม้อาศัยในน้ำ (aquatic orchid)	44
สกุล : <i>Dipodium</i>	44
เอื้องกระพริ, เอื้องกระ	44
สกุล : <i>Malaxis</i> Sw.	46
เปราะนกกุ่ม, หุตัน, สิกุลคล, เอื้องคิ้วนิ่ม, เอื้องงวงธรรมดา, เอื้องงูใบกระดาน	46
สกุล : <i>Thrixspermun</i>	48
เอื้องพริ	48
กล้วยไม้อิงอาศัย (epiphytic orchid)	50
สกุล : <i>Acampe</i>	50
เอื้องเสือแผ้ว	50
สกุล : <i>Acriopsis</i>	52
เอื้องนมหนู, รูหินี, จุกโรหินี	52
สกุล : <i>Agrostophyllum</i>	54
เอื้องใบเฟิน, เอื้องหญ้าฟาง	54

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ผลการสำรวจสายพันธุ์กล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง (ต่อ)	
กล้วยไม้อิงอาศัย (ต่อ)	
สกุล : <i>Bulbophyllum</i>	56
สิงโตกำมบูแดง, สิงโตกำมกาง	56
สิงโตคอแฝง	57
สิงโตหนวดยาว, สิงโตหนวดเหลือง, สิงโตเหลือง, สิงโตขาว	58
ตุ๊กตา, ตุ๊กตาสิงโต, หัวเต่าบก	60
สกุล : <i>Bromheadia</i>	61
กลีบขาว, เอื้องขาว	61
สกุล : <i>Cirrhopetalum</i>	62
สิงโตร่มแดง, พัดโบก	62
สกุล : <i>Cymbidium</i>	63
กระแจะร้อนปากเปิด, กระแจะร้อนดอย	63
สกุล : <i>Dendrobium</i>	64
กล้วยไม้เอื้องมือนาง, กล้วยไม้มือนาง, เขาแพะ	64
หวายตะมอย, นกกระยาง, บวบกลางหาว, แส้พระอินทร์, เอื้องมะลิ	66
หวายตะมอยน้อย, หวายเฮนเดอร์สัน	68
เอื้องแบนปากตัด, หวายแบนขวา	69
เอื้องหางปลา	70
เอื้องตะขาบใหญ่	72
สกุล : <i>Flickingeria</i>	73
เอื้องขาไก่แจ้, เอื้องขาไก่ซ้อนหลัง, เอื้องแบกหลัง	73
สกุล : <i>Grammatophyllum</i>	75
ว่านเพชรหึง, ว่านงูเหลือม, ว่านหางช้าง	75
สกุล : <i>Liparis</i>	77
เอื้องข้าวสาร, เอื้องดอกหญ้า	77
สกุล : <i>Micropera</i>	79
เอื้องแมลงปอทอง, หวายเข็ม	79

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ผลการสำรวจสายพันธุ์กล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง (ต่อ)	
กล้วยไม้อิงอาศัย (ต่อ)	
สกุล : <i>Oberonia</i>	81
เอื้องเล็บมือนาง, พัดนางชี	81
สกุล : <i>Phaius</i> Lour.	82
เอื้องเงาวัลย์ไม้	82
สกุล : <i>Phalaenopsis</i>	83
ผีเสื้อสุมาตรา	83
สกุล : <i>Robiquetia</i>	85
เอื้องระย้า, เอื้องหัวซ่อน	85
สกุล : <i>Sarcochilus</i>	87
ขาวแต้ม	87
สกุล : <i>Taeniophyllum</i>	89
เอื้องไร่ใบ, เอื้องเมื่อดง	89
สกุล : <i>Thrixspermum centipede</i> Lour.	90
เอื้องแมงมุมขาว, กระต่ายหูเดียว, ดินตะขาบ, เอื้องตะขาบเหลือ ..	90
สกุล : <i>Trichotosia</i>	91
ตรียำปวาย	91
สกุล : <i>Vanilla</i> Mill.	93
พลูณา, วานิลลากริฟฟิธิ	93
กล้วยไม้ไม่ทราบชนิด	94
สรุปและวิเคราะห์ผลการวิจัย	97
วงศ์ย่อยและสกุลของกล้วยไม้ที่พบในป่าพรุโต๊ะแดง	97
ปฏิทินการออกดอกของกล้วยไม้ที่พบในป่าพรุโต๊ะแดง	99
ความสัมพันธ์ระหว่างกล้วยไม้กับสังคมพืชและไม้ยืนต้นในป่าพรุโต๊ะแดง	101
สถานภาพกล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง	104
แนวทางการเพาะขยายพันธุ์กล้วยไม้ป่าพรุโต๊ะแดง	106
การสร้างนักวาดภาพทางพฤกษศาสตร์	108

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม	112
ภาคผนวก	114
ภาคผนวก 1 ภาพกิจกรรม	114
ภาคผนวก 2 ตัวอย่างเครื่องมือการเก็บข้อมูลกล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง	117
ภาคผนวก 3 ข่าวและบทความที่เกี่ยวข้องกับกล้วยไม้	118
ภาคผนวก 4 ประวัติทีมวิจัย	148

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ป่าพรุโต๊ะแดง มีพื้นที่ครอบคลุม 3 อำเภอของจังหวัดนราธิวาส คือ อำเภอสุไหงโก-ลก อำเภอบาเจาะ และอำเภอสุไหงปาดี หากแบ่งตามสภาพ สามารถกำหนดเขต (Zone) ได้เป็น 3 เขต คือ เขตชั้นในสุด ซึ่งเป็นใจกลางของป่าพรุ ยังคงมีสภาพเป็นป่าดั้งเดิม มีเนื้อที่ประมาณ 56,000 ไร่ พบพรรณไม้ในเขตนี้ขึ้นปะปนกันมากกว่า 500 ชนิด บางต้นมีความสูงถึง 40 เมตร ไม้ยืนต้นที่เด่นคือ หว่าหิน สะเดียว ชันหอนพรุ มะฮังใหญ่ ดังหนใบใหญ่ ช้างให้ ออกปลาช่อน อ้ายปาว และละไมป่า เป็นต้น ไม้พื้นล่างในเขตนี้พบ หลุมพี ขึ้นกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ เอื้อประโยชน์ให้ประชาชนรอบพรุได้เก็บผลมาช้านาน ถัดออกมาเป็นเขตอนุรักษ์ มีเนื้อที่ประมาณ 110,000 ไร่ พรรณไม้เด่นที่พบส่วนใหญ่ มี 2 ชนิด คือ เสม็ด และมะฮังใหญ่ ไม้ทั้งสองชนิดนี้ เป็นไม้เบิกน้ำ แต่มักจะไม่ขึ้นปนกัน รวมทั้งบางบริเวณของพื้นที่ในเขตนี้เป็นพื้นที่ทุ่งหญ้าหรือพรุเสื่อมโทรม ด้วยระบบนิเวศของป่าพรุโต๊ะแดง ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ค้นพบกล้วยไม้ชนิดต่างๆ ที่ดำรงชีวิตอยู่ได้หลายรูปแบบ ทั้งกล้วยไม้ดิน กล้วยไม้อิงอาศัย กล้วยไม้ที่ได้อาหารจากซากเน่าเปื่อยของพืชอื่น เป็นต้น

ไม้ดอกวงศ์กล้วยไม้ในโลกมีอยู่ราว 25,000 ชนิด ในช่วงกว่า 80 ล้านปีที่ผ่านมา กล้วยไม้ได้แพร่กระจายไปทั่วทั้ง 6 ทวีป และถิ่นอาศัยบนบกทุกประเภท กล้วยไม้ได้ทำหน้าที่ส่งสารรัก สกัตกลิ้น เพื่อทำน้ำหอม และเสียบประดับไว้ในช่อดอกไม้ เมื่อปี พ.ศ.2361 วิลเลียม แคตต์ลีย์ นักเพาะพันธุ์ไม้ชาวอังกฤษ นำกล้วยไม้ที่ใช้เป็นวัสดุหีบห่อในการขนส่งพืชเขตร้อนมาขายพันธุ์จนคนในสมัยวิกตอเรียลุ่มหลง แม้แต่ชื่อของกล้วยไม้ (Orchid) ยังมีรากศัพท์จากภาษากรีก แปลว่า “อัมตะ” หากไม่ได้หมายถึงดอก แต่เป็นส่วนหัว (Bulb) ซึ่งเชื่อว่ามีฤทธิ์ในการเร้ากำหนัด โดยเฉพาะในบรรดาบุรุษเพศ นับตั้งแต่กล้วยไม้ลูกผสมฝีมือมนุษย์ต้นแรกออกดอก (ต้นเก่าแก่ที่สุดในโลกตะวันตกที่มีการบันทึกไว้คือปี พ.ศ.2399) ทุกวันนี้มีกล้วยไม้ลูกผสมที่ขึ้นทะเบียนราว 100,000 ชนิด (ไมเคิล พอลแลน, 2552 : 66, 80)

ประเทศไทยเป็นแหล่งพันธุ์กล้วยไม้ป่าประมาณ 1,100 ชนิดเป็นกล้วยไม้เฉพาะถิ่นประเทศไทยอีกเกือบ 200 ชนิด ความสนใจเกี่ยวกับกล้วยไม้เริ่มขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยนายเฮนรี อลาบาสเตอร์ เป็นผู้ริเริ่มสะสมและทดลองปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ แต่ส่วนใหญ่เป็นกล้วยไม้จากต่างประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ.2460 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ได้ทรงเรียบเรียงและพิมพ์ “ตำราเล่นกล้วยไม้” ขึ้น จัดเป็นตำรากล้วยไม้เล่มแรกของไทย หลังจากนั้นอีก 42 ปี Seidenfaden and Tem Smitinand ได้ศึกษารวบรวมกล้วยไม้ไทยถึง 858 ชนิด และทางสยามสมาคมได้จัดพิมพ์หนังสือ “The Orchids of Thailand : A Preliminary List” ขึ้น ซึ่งเป็นหนังสือที่มีข้อมูลเรื่องกล้วยไม้ไทยเป็นครั้งแรก (ปี พ.ศ.2502-2506) มีภาพวาดลายเส้นและภาพถ่ายประกอบบ้าง แต่มีคำบรรยายลักษณะชนิดน้อยมาก ต่อมาในปี พ.ศ.2518 สยามกล้วยไม้แห่งประเทศไทยได้พิมพ์หนังสือ

“Beautiful Thai Orchid Species” เขียนโดย Haruyuki Kamemoto และศาสตราจารย์ ดร.ระพี สาคริก ซึ่งเน้นทางด้านปลูกเลี้ยง (Horticulture) ประมาณ 100 ชนิด มากกว่าที่จะเป็นทางด้านอนุกรมวิธาน ส่วนงานทางด้านอนุกรมวิธานจริงๆ นั้น Dr.Gunnar Seidenfaden ซึ่งเป็นอดีตเอกอัครราชทูตเดนมาร์กประจำประเทศไทย ได้ศึกษาอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ครั้งอยู่ในประเทศไทย มีงานตีพิมพ์นวารสารของเดนมาร์กกว่า 22 ตอน ซึ่งไม่เป็นที่แพร่หลายในหมู่คนไทยนัก (เอกชัย ออดอำไพ และคณะ,ม.ป.ป. : 2-3)

สำหรับงานศึกษากล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุ เทียน คงยุทธ์ และคณะ (2548 : 137) ได้ทำการสำรวจพันธุ์กล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุในอำเภอละงู จังหวัดสตูล อำเภอกระบือ จังหวัดพังงา อำเภอหัวไทร อำเภอเชียรใหญ่ และอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่ามีกล้วยไม้ป่า ได้แก่ ม้าวิ่ง หวายตะมอย กะระก๋ร้อน กล้วยไม้ตระกูลสิงโตหลายชนิด เช่น สิงโตพัดโบก สิงโตกรอกตา สิงโตขาว สิงโตแดง สิงโตพัดหมอก และไอยเรศที่มักพบเป็นไม้อิงอาศัยอยู่ที่ต้นอินทนิล ต้นมูกลิน และต้นไทร เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งยังไม่พบงานศึกษากล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง ซึ่งถือว่าเป็นป่าพรุที่สมบูรณ์ผืนสุดท้าย และแห่งเดียวในเมืองไทย

ผู้เสนอโครงการวิจัยได้ร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานที่ปฏิบัติงานอยู่ ในภารกิจหลักเป็นหน่วยงานศึกษา ค้นคว้า การวิจัยด้านป่าไม้ โดยเน้นงานวิจัยด้านป่าพรุ โดยเฉพาะด้านการปลูก และฟื้นฟูป่าพรุควบคู่กับด้านนิเวศวิทยาป่าไม้ และอื่นๆ นอกจากนี้ มีภารกิจเสริมหลากหลายกิจกรรมภายใต้แผนงานของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เช่น การเพาะชำกล้าไม้แจกจ่ายฟรีแก่ประชาชน และหน่วยงานของรัฐ เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้แผ่นดิน จัดทำโครงการสวนพฤกษศาสตร์ในโรงเรียน เพื่อสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนมีใจอนุรักษ์ และจัดสร้างแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ไม้ และอนุรักษ์พันธุ์ไม้ รวมทั้งงานประชาสัมพันธ์ ช่วยดับไฟและป้องกันไฟป่า เป็นต้น ซึ่งผลงานศึกษาที่ผ่านมาได้มีการผลิตออกมาเป็นเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับคู่มือการฟื้นฟูป่าพรุ ป่าลุ่มในป่าพรุ หวายในป่าพรุ พืชสมุนไพรในพื้นที่ป่าพรุ จังหวัดนราธิวาส ทางด้านแมลงในป่าพรุ ได้ทำการศึกษารวบรวมเนื้อหาทางด้านวงจรชีวิตของผีเสื้อบางชนิดในป่าพรุโต๊ะแดงจำนวน 25 ชนิด ซึ่งได้จัดพิมพ์เป็นเอกสารออกมาเช่นกัน ฯลฯ และมีความสนใจในการศึกษาวิจัยกล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ซึ่งได้มองเห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดตามมาในหลายๆ ด้านด้วยกัน

มิติด้านการยกระดับความรู้ในงานวิชาการด้านพฤกษศาสตร์ การเปิดพื้นที่วิจัยกล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดงที่ยังไม่มีการรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้อย่างเป็นระบบมาก่อน จะเป็นภาพส่วนต่อที่สำคัญอันจะมีแนวโน้มในการค้นพบสายพันธุ์กล้วยไม้ชนิดใหม่ เป็นกล้วยไม้เฉพาะถิ่นที่มีความโดดเด่นจากระบบนิเวศที่มีความพิเศษเฉพาะของป่าพรุสมบูรณ์ผืนสุดท้ายของประเทศไทย การพัฒนาที่ลงไปเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ป่าพรุเพื่อใช้ประโยชน์ในทางเกษตรกรรมเพื่อเศรษฐกิจ และจัดสรรที่อยู่อาศัย เป็นปัจจัยคุกคามพื้นที่ป่าพรุสมบูรณ์ทุกปี การยืนยันถึงสายพันธุ์กล้วยไม้ชนิดหายาก มีมูลค่าสูง จะมีส่วนช่วยต่อการยับยั้งการตัดสินใจเปลี่ยนสภาพพื้นที่พรุสมบูรณ์ไปเพื่อการอื่น งานศึกษาวิจัย

นี้ ได้ให้ความสำคัญต่อการบันทึกสภาพแวดล้อมที่พบกล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง ด้วยเห็นว่าจะมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน การรักษาระบบนิเวศให้คงเดิมอยู่ได้เท่ากับการรักษาสายพันธุ์กล้วยไม้ให้คงอยู่ หากสายพันธุ์กล้วยไม้ที่มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ สถาบันวิชาการที่เกี่ยวข้องทางด้านเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ หรือการรักษาพันธุ์กรรมพืช จะมีส่วนสำคัญต่อการสร้างความร่วมมือในงานวิจัยนี้ อีกทั้งยังมีผลต่อการสร้างเศรษฐกิจระดับชุมชน

มิติด้านเศรษฐกิจระดับชุมชน กล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุจะเป็นสื่อกลางในห่วงโซ่อุปทานในหลายลักษณะ ได้แก่ การหากกล้วยไม้จากป่าพรุ ซึ่งจะต้องรักษาระบบนิเวศป่าพรุให้สมบูรณ์อยู่เสมอด้วยการนำพันธุ์กล้วยไม้สายพันธุ์เดิมตามธรรมชาติมาเพาะขยายพันธุ์เพื่อการจำหน่าย ลดการเก็บจากป่าพรุซึ่งเป็นการลดความเสี่ยงต่อการรบกวนระบบนิเวศป่าพรุสมบูรณ์ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจได้ การผสมพันธุ์กล้วยไม้จนได้ลูกผสมชนิดใหม่ๆ เกิดอาชีพนักเพาะขยายพันธุ์กล้วยไม้ วงจรการจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับโรงเรือนเพาะชำกล้วยไม้ ผู้ค้ากล้วยไม้รายย่อย ฯลฯ เชื่อมต่อกับอุปสงค์นักเรียนกล้วยไม้ระดับปัจเจก นักจัดสวนเพื่อเป็นองค์ประกอบของโรงแรม รีสอร์ท ไปจนถึงธุรกิจส่งออกกล้วยไม้ในต่างประเทศ

การเพาะขยายพันธุ์กล้วยไม้ระดับชุมชนจะก่อให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคมของผู้ชื่นชอบกล้วยไม้ ซึ่งนอกจากจะเป็นแรงจูงใจในการเกิดกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อรักษาป่าพรุโต๊ะแดง ยังมีผลต่อการเกิดความร่วมมือกับสถาบันวิชาการด้านพฤกษศาสตร์ที่มีสาขาด้านการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่ออีกด้วย

มิติทางสังคมด้านการศึกษา ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาสายพันธุ์กล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง เสมือนเป็นห้องเรียนทางธรรมชาติวิทยาให้คณาจารย์ นักเรียน นักศึกษาในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนส่งเสริมการรักษาพื้นที่ป่าพรุในรูปแบบต่างๆ ผ่านการเรียนการสอน เช่น วิชาศิลปะ ช่วยสร้างงานจิตรกรรมพฤกษศาสตร์ (Botanical Art) โดยผลงานของนักเรียน นักศึกษา จะเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยนี้ วิชาชีววิทยาและวิชาภูมิศาสตร์ท้องถิ่นที่ได้รับประสบการณ์ตรงจากการเดินสำรวจป่าพรุและมีส่วนสำคัญในการสร้างมัคคุเทศก์รุ่นเยาว์ นอกจากนี้ยังสร้างแรงบันดาลใจในเป้าหมายชีวิตในการศึกษาต่อ ในด้านต่างๆ บนพื้นฐานของการเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยาป่าพรุในอนาคตอีกด้วย จึงเป็นที่มาของการเสนอโครงการวิจัยนี้

คำถามวิจัย

คำถามหลัก

ศึกษาสายพันธุ์กล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส มีส่วนสัมพันธ์กับการรักษาระบบนิเวศ ส่งเสริมการรวมกลุ่มทางสังคม และสร้างเศรษฐกิจระดับชุมชนได้อย่างไร?

คำถามย่อย

1. สายพันธุ์กล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงทั้งหมดมีกี่สายพันธุ์ จำแนกได้เป็นกี่วงศ์ มีลักษณะทางอนุกรมวิธานอย่างไร?

2. สภาพแวดล้อมที่กล้วยไม้แต่ละสายพันธุ์ขึ้นอยู่เป็นอย่างไร มีห่วงโซ่วงจรสิ่งมีชีวิตเป็นอย่างไร?

3. การรวมกลุ่มอาชีพและกลุ่มทางสังคมโดยมีกล้วยไม้ป่าพรุเป็นสื่อกลางในการรักษาระบบนิเวศในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงทำได้อย่างไร?

4. ตัวแบบในการประเมินมูลค่ากล้วยไม้ป่าพรุ และบุคคลที่ได้รับประโยชน์จากห่วงโซ่อุปทานการเพาะขยายพันธุ์กล้วยไม้ไปจนถึงการจำหน่าย ควรเป็นแบบใด?

5. กิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับกล้วยไม้และป่าพรุผ่านสถาบันการศึกษาควรเป็นอย่างไร?

6. กลไกความร่วมมือทางวิชาการด้านพฤกษศาสตร์และพันธุกรรมพืชที่เชี่ยวชาญด้านกล้วยไม้ในประเทศไทยควรเป็นอย่างไร?

วัตถุประสงค์

ระยะที่ 1

1. เพื่อศึกษาสายพันธุ์กล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงทางพฤกษศาสตร์ สภาพแวดล้อมทางนิเวศวิทยาที่กล้วยไม้แต่ละชนิดขึ้นอยู่ การพิสูจน์กล้วยไม้ป่าชนิดใหม่ที่มีลักษณะโดดเด่นจากระบบนิเวศที่มีความพิเศษเฉพาะของป่าพรุโต๊ะแดง

ระยะที่ 2

2. เพื่อศึกษากระบวนการรวมกลุ่มอาชีพ การรวมกลุ่มทางสังคม ที่มีผลต่อการสร้างเศรษฐกิจชุมชน การอนุรักษ์กล้วยไม้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง

3. เพื่อศึกษากลไกความร่วมมือระหว่างสถาบันวิชาการด้านพฤกษศาสตร์ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ชุมชนรอบพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการสร้างองค์ความรู้ ตลอดจนบุคลากรรุ่นใหม่ที่มีความเชี่ยวชาญด้านกล้วยไม้และป่าพรุ

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตพื้นที่

1. พื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสู่ไหงโก-ลก และอำเภอสู่ไหงปาตี จังหวัดนราธิวาส

จุดที่ 1 เส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าพรุโต๊ะแดง (เส้นทางเก่า)

จุดที่ 2 เส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าพรุโต๊ะแดง (เส้นทางใหม่)

จุดที่ 3 ล่องเรือบริเวณคลองโต๊ะแดง

จุดที่ 4 บ้านโต๊ะแดง หมู่ที่ 5 ตำบลบูโย๊ะ อำเภอสู่ไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส

เส้นทางที่ 1

จุดที่ 5 บ้านโตะแดง หมู่ที่ 5 ตำบลบุไยยะ อำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส
เส้นทางที่ 2

จุดที่ 6 บ้านป่าเย หมู่ที่ 10 ตำบลสุโขทัย-ลก อำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส
เส้นทางที่ 1

จุดที่ 7 บ้านป่าเย หมู่ที่ 10 ตำบลสุโขทัย-ลก อำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส
เส้นทางที่ 2

จุดที่ 8 บ้านปิลัง หมู่ที่ 8 ตำบลสุโขทัย-ลก อำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส

จุดที่ 9 บ้านลูโบ๊ะซามาหมู่ที่ 8 ตำบลปาเสมัส อำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส

จุดที่ 10 บ้านตาเซะเหนือ หมู่ที่ 5 ตำบลสุโขทัย-ลก อำเภอสุโขทัย-ลก
จังหวัดนราธิวาส

2. หมู่บ้านที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่ป่าพรุโตะแดง ในเขตอำเภอสุโขทัย-ลก และอำเภอ
สุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส

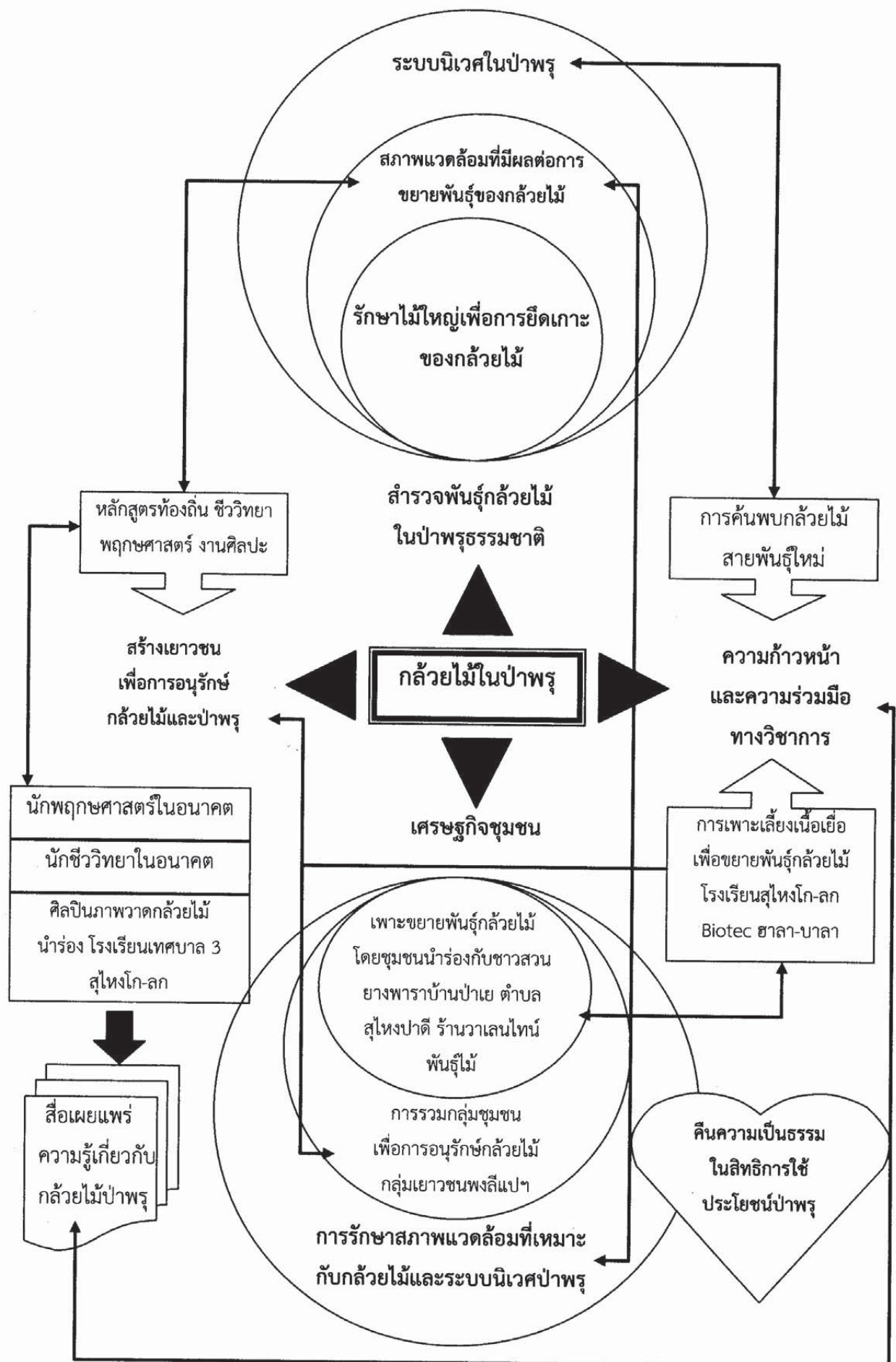
3. โรงเรียนรอบพื้นที่ป่าพรุโตะแดงในเขตอำเภอสุโขทัย-ลก และอำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัด
นราธิวาส

ขอบเขตเนื้อหา

1. อนุกรมวิธานกล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโตะแดง
2. ระบบนิเวศและห่วงโซ่สิ่งมีชีวิตรอบบริเวณที่ค้นพบกล้วยไม้ป่าพรุแต่ละสายพันธุ์
3. ประสบการณ์การเพาะขยายพันธุ์กล้วยไม้
4. ห่วงโซ่อาหารและเส้นทางการค้าของธุรกิจกล้วยไม้ในระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศ
5. แผนงานหรือโครงการพัฒนาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของพื้นที่ป่าพรุ
โตะแดง อันมีผลต่อการสูญพันธุ์ของกล้วยไม้ป่าพรุ
6. ประสบการณ์การจัดการอนุรักษ์พื้นที่ป่าพรุเพื่อรักษาความหลากหลายทางพันธุกรรมพืช

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

1. ชาวบ้านที่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าพรุโตะแดง
2. เจ้าหน้าที่สถานีทดลองปลูกพรรณไม้พิทักษ์ทอง
3. เจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุโตะแดง
4. คณาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ในสถาบันการศึกษาในอำเภอสุโขทัย-ลก อำเภอตากใบ
และอำเภอ สุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส
5. นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านกล้วยไม้ และพันธุกรรมพืช
6. ผู้ค้าและนักธุรกิจเกี่ยวกับกล้วยไม้ในระดับชุมชนและระดับประเทศ

กระบวนการวิจัย (ระยะที่ 1)

1. รวบรวมงานวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับกล้วยไม้ในประเทศไทย ตลอดจนรายชื่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลด้านอนุกรมวิธานและทำเนียบผู้รู้ด้านกล้วยไม้ทั้งในระดับพื้นที่ชุมชนไปจนถึงระดับประเทศ
2. เตรียมความพร้อมทีมวิจัย โดยการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับป่าพรุโต๊ะแดงและกล้วยไม้
3. เดินสำรวจเส้นทางป่าพรุโต๊ะแดงในจุดที่พบกล้วยไม้ขึ้นอยู่เป็นการเบื้องต้น ใ้กล้วยไม้เป็นจุดศูนย์กลาง วัดรัศมี 3 เมตร (เส้นผ่านศูนย์กลาง 6 เมตร) ขยายออกครอบคลุมสภาพแวดล้อมที่กล้วยไม้ขึ้นอยู่ ทำการออกแบบเครื่องมือบันทึกข้อมูลพันธุ์กล้วยไม้ป่าพรุ
4. ประชุมทีมวิจัยเพื่อปรับปรุงเครื่องมือในการเก็บข้อมูลกล้วยไม้ป่าพรุ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ฝึกทักษะการใช้อุปกรณ์ที่จำเป็น
5. ลงพื้นที่สำรวจสายพันธุ์กล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงโดยละเอียด ตั้งแต่ พิกัดที่พบ เก็บภาพในสภาพพื้นที่จริง สิ่งแวดล้อมทั้งสังคมพืชและสิ่งมีชีวิตในบริเวณที่พบกล้วยไม้ สภาพดิน น้ำ อากาศ (อุณหภูมิ ความชื้นสัมพัทธ์) ระดับความเข้มของแสง กำหนดจุดลงในแผนที่ฉบับร่าง
6. จัดทำรายงานความก้าวหน้า
7. นำข้อมูลกล้วยไม้ที่เก็บได้จากป่าพรุโต๊ะแดงมาเทียบกับอนุกรมวิธานที่รวบรวมไว้ เพิ่มเติมข้อมูลเดิมที่ได้มีการศึกษาก่อนหน้านี้ หากพบชนิดใหม่ ส่งผู้เชี่ยวชาญด้านกล้วยไม้ พฤกษศาสตร์ หรือ พันธุกรรมพืช เพื่อทำการตรวจสอบต่อไป
8. จัดกิจกรรมร่วมกับคณาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ในพื้นที่รอบป่าพรุโต๊ะแดง โดยออกแบบให้เข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอน โดยมีกล้วยไม้ป่าพรุเป็นสื่อกลาง ตลอดจนค้นหานักจิตรกรพฤกษศาสตร์ (Botanical Artist) เพื่อวาดภาพประกอบรายงานการวิจัยและต้นฉบับเอกสารความรู้เกี่ยวกับสายพันธุ์กล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง
9. ประชุมทีมวิจัยเพื่อวางกรอบการจัดทำต้นฉบับเอกสารความรู้เกี่ยวกับสายพันธุ์กล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง
10. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์และเอกสารความรู้ “กล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง”
11. นำต้นฉบับเสนอต่อหน่วยงานที่สามารถสนับสนุนการจัดพิมพ์เผยแพร่ และประชุมทีมวิจัยเพื่อวางแผนงานกระบวนการวิจัยในระยะที่ 2

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ระยะที่ 1

1. ได้ต้นฉบับเอกสารความรู้เกี่ยวกับสายพันธุ์กล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง เกิดความร่วมมือทางวิชาการด้านพฤกษศาสตร์และพันธุกรรมพืชเพื่อการจำแนกสายพันธุ์กล้วยไม้เฉพาะถิ่นป่าพรุ ข้อมูลทางระบบนิเวศวิทยาที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของกล้วยไม้ป่าพรุในแต่ละสายพันธุ์รักษาระบบนิเวศของป่าพรุให้คงเดิมอยู่ได้เท่ากับการรักษาสายพันธุ์กล้วยไม้ที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์

ระยะที่ 2

2. เกิดกลุ่มอาชีพเพาะขยายพันธุ์กล้วยไม้ป่าพรุ ลดการรบกวนพื้นที่ป่าพรุธรรมชาติ เกิดกลุ่มหรือชมรมอนุรักษ์กล้วยไม้และส่งผลกระทบต่ออนุรักษ์พื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และเป็นรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในระดับชุมชน

3. เกิดกลไกความร่วมมือระหว่างสถาบันวิชาการด้านพฤกษศาสตร์ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ชุมชนรอบพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการสร้างองค์ความรู้ ตลอดจนบุคลากรรุ่นใหม่ในพื้นที่ ที่มีความเชี่ยวชาญด้านกล้วยไม้และป่าพรุ อันนำไปสู่การจัดการพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง ในมิติด้านการอนุรักษ์และมิติด้านการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

พื้นที่ดำเนินโครงการ

ป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส

ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ

1 ปี (1 กันยายน 2555 – 31 สิงหาคม 2556)

บริบทป่าพรุโต๊ะแดง

สำนักความหลากหลายทางชีวภาพ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้อธิบายพื้นที่ชุ่มน้ำเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ (พรุโต๊ะแดง) จังหวัดนราธิวาสไว้ว่า เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำลำดับที่ 6 ของประเทศไทย และลำดับที่ 1102 ในทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอตากใบ อำเภอสุไหงโก-ลก และอำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส มีเนื้อที่ประมาณ 125,625 ไร่ ความสูงจากระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ยประมาณ 0-14 เมตร ราว 5421 I, 5321 II, 5421 IV

พรุโต๊ะแดงเป็นป่าพรุผืนใหญ่ที่สุดของประเทศไทยที่ยังคงเหลืออยู่ และมีความสำคัญของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมขังซึ่งอยู่ห่างจากชายฝั่งทะเล เป็นแหล่งรับน้ำจากลุ่มน้ำตอนบน มีขนาดยาวประมาณ 28 กิโลเมตร และมีขนาดกว้างประมาณ 8 กิโลเมตรทอดขนานไปกับแนวชายฝั่งทะเลภาคใต้ด้านตะวันออกในระยะห่างประมาณ 7 กิโลเมตร จัดเป็นป่าพรุดั้งเดิมมีพื้นที่ประมาณ 96.84 ตารางกิโลเมตร (60,525 ไร่) ป่าพรุที่กลายสภาพเป็นป่าเสม็ดและไม้พุ่มประมาณ 146 ตารางกิโลเมตร (91,250 ไร่) เป็นพรุหญ้าประมาณ 98 ตารางกิโลเมตร (61,250 ไร่) ทางด้านตะวันออกเป็นที่ราบริมอ่าวไทย ส่วนทางตะวันตกเป็นเทือกเขาที่มียอดสูงสุด 1,182 เมตร น้ำจากพื้นที่ด้านเหนือไหลลงแม่น้ำบางนรา ส่วนน้ำในพื้นที่ด้านใต้ไหลลงสู่แม่น้ำสุไหงโก-ลก ปริมาณน้ำจะมากที่สุดในช่วงฤดูลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ มีภูมิอากาศค่อนข้างร้อนและชื้นกว่าป่าชนิดอื่นๆ

สภาพภาพของป่าพรุบางส่วนเป็นป่าสงวนแห่งชาติและที่สาธารณประโยชน์ส่วนบริเวณรอบๆ เป็นที่เอกลิทธิ พื้นที่โดยรอบป่าพรุมีระดับสูงกว่าป่าพรุ จึงมีชุมชนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น และมีถนนโดยรอบ ถูกคุกคามโดยไฟป่าการบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ และการเก็บพืชและสัตว์หายากจากพื้นที่ นับตั้งแต่ ปี พ.ศ.2524 การพัฒนาภายใต้การดำเนินงานของหน่วยงานราชการหลายแห่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพพื้นที่ของพรุแห่งนี้เป็นอย่างมาก จนป่าพรุดั้งเดิมลดลงถึง 2 ใน 3 ของพื้นที่ การระบายน้ำ ทำให้ดินเป็นกรดกัดพันธุไม้ป่าพรุดั้งเดิมล้มตาย ป่าพรุ ถูกถากถางและเผาไฟเป็นพื้นที่กว้างขวางมีการเปิดหน้าดินแต่ทำนาได้เพียง 1-2 ปี แล้วทิ้งร้างให้ต้นเสม็ดเข้าแทนที่ในปี พ.ศ.2526 ป่าพรุถูกทำลายไปมากที่สุด การจัดการและอนุรักษ์ ได้รับประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์ป่าในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 108 ตอนที่ 106 ลงวันที่ 12 กันยายน พ.ศ.2534

ความสำคัญที่จัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ คือ เป็นป่าพรุดั้งเดิมผืนใหญ่ที่สุดที่ยังคงเหลืออยู่ในประเทศไทย เป็นแหล่งที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงทั้งพืชและสัตว์ พืชที่มีชีวิตในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์สถานภาพใกล้สูญพันธุ์หลายชนิด เช่น นกตะกรุม (*Leptoptilos javanicus*) นกฟินฟุต (*Heliopais personata*) นกเป็ดน้ำใหญ่ (*Treron capellei*)

เต่าหับ (*Cuora amboinensis*) เต่าดำ (*Siebnrockiella crassicolis*) ตะโขง (*Tomistoma schlegelii*) จระเข้แม่น้ำเค็ม (*Crocodylus porosus*) สถานภาพใกล้ถูกคุกคามของโลก เช่น นกเหยี่ยวปลาใหญ่หัวเทา (*Ichthyophaga ichthyaetus*) นกเป็ดแดง (*Treron fulvicollis*) นกเค้าแดง (*Otus rufescens*) นกเงือกดำ (*Anthracoceros malayanus*) นกโพระดกหลากสี (*Megalaima rafflesii*) นกหัวขวานสามนิ้วหลังสีไพร (*Dinopium rafflesii*) นอกจากนี้ยังพบค้างคาว (*Presbytis melalophos*) และลิงแสม (*Macaca fascicularis*) อีกด้วย

คุณค่าด้านสังคมและวัฒนธรรม ป่าพรุในลักษณะนี้เป็นระบบนิเวศป่าพรุที่มีขนาดใหญ่ที่สุด มีเหลืออยู่เพียงแห่งเดียว จึงมีคุณค่าต่อการศึกษาวิจัย การศึกษาหาความรู้ และการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ชุมชนในท้องถิ่น ได้รับประโยชน์โดยตรงจากการเก็บของป่า เช่น หวาย หลุมพี น้ำผึ้ง เป็นรายได้ของชุมชน ซึ่งได้รับโดยตรงจากป่าพรุ ส่วนบริเวณรอบๆ มีการทำนาปลูกยางพารา และสวนผลไม้

คุณค่าด้านความหลากหลายทางชีวภาพ มีกลุ่มสังคมพืชที่ซับซ้อน ทั้งพืชยืนต้น พืชล้มลุก เฟินต่างๆ ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น บริเวณป่าพรุดั้งเดิมที่ถูกรบกวนน้อย ที่สุดมีพืชหลายชนิด ประกอบด้วยไม้ชั้นบน เช่น ช้างไห้ (*Neesia malayana*) กาบอ้อย (*Dacryodes incurvata*) พญาไม้ (*Podocarpus motleyi*) เป็นต้น ไม้ชั้นรอง เช่น จอแกะ (*Myristica elliptica*) ปาหนันช้าง (*Goniothalamus giganteus*) ปี่แซ (*Polyalthia sclerophylla*) บาปีกูร์ (*Crudia caudata*) ไม้ชั้นล่าง เช่น หวายตะค้าทอง (*Calamus caesius*) และหวายอื่นๆ อีกหลายชนิด หมากแดง (*Cyrtostachys renda*) หมากงาช้าง (*Nenga pumila*) เต่าร้างแดง (*Caryota mitis*) และแขกองหรือ มะขามแป (*Archidendron clypearia*) บริเวณป่าพรุที่เสื่อมโทรมที่ถูกรบกวนทำลาย หรือถูกไฟไหม้ซ้ำซากจะพบกลุ่มสังคมพืชอีกกลุ่มหนึ่งครอบครองคือ สังคมไม้เสม็ดขาว (*Melaleuca cajuputi*) ขึ้นปกคลุมอย่างหนาแน่น ซึ่งในบริเวณนี้จะไม่มีโอกาสฟื้นคืนสภาพเป็นป่าพรุดั้งเดิมได้อีกต่อไป ส่วนในบริเวณป่าพรุที่ไม่ถูกรบกวนมากนัก พบสังคมมะฮัง (*Macaranga* sp.) ขึ้นอยู่บริเวณพื้นที่น้ำเปิดโล่งพบพืชลอยน้ำ เช่น ผักตบชวา (*Eichhornia crassipes*) แหนแดง (*Azolla caroliniana*) แพงพวยน้ำ (*Jussiaea repens*) สันตะวาขนไก่ (*Blyxa japonica*) สันตะวาใบข้าว (*B. echinosperma*) สาหร่ายหางวัว (*Najas graminea*) สาหร่ายหางกระรอก (*Hydrilla verticillata*) ส่วนพืชน้ำตามริมฝั่งที่พบ ได้แก่ หญ้าหวดปลาดุก (*Fimbristylis nutans*) ผักขาคี๊ด (*Monochoria vaginalis*) บัวบก (*Centella asiatica*) หญ้ากาบหอย (*Lilium crustacea*) และพืชน้ำที่ขึ้นปะปนอยู่กับหมู่ไม้อื่นๆ ได้แก่ แพงพวย ย่านลิเภาใหญ่ (*Lygodium salicifolium*) ลำเท็ง (*Stenochlaena palustris*) และปรงทะเล (*Acrostichum aureum*)

บริเวณนี้จัดเป็นป่าดงดิบในที่ต่ำผืนใหญ่ ซึ่งมีเหลืออยู่ในประเทศไทยเพียงไม่กี่แห่ง พบนกกว่า 217 ชนิด เป็นนกน้ำ นกชายเลน 29 ชนิด เช่น นกยางกรอกพันธุ์จีน (*Ardeola bacchus*) นกทะเลขาแดงธรรมดา (*Tringa totanus*) นกนางแอ่นแปซิฟิก (*Hirundo tahitica*) เป็นต้น นกประจำถิ่น 169 ชนิด เช่น เป็ดแดง (*Dendrocygna javanica*) เหยี่ยวรุ้ง (*Spilornis cheela*)

นกกระแตแต้แว๊ด (*Vanellus indicus*) นกอีวาบดักแตน (*Cacomantis merulinus*) เป็นต้น นกอพยพแต่มีใช้เพื่อการผสมพันธุ์ 19 ชนิด เช่น นกยางดำ (*Dupetor flavicollis*) นกชายเลนน้ำจืด (*Tringa glareola*) นกกะเต็นหัวดำ (*Halcyon pileata*) เป็นต้น นกอพยพผ่านตามฤดูกาล ได้แก่ เหยี่ยวผึ้ง (*Pernis ptilorhyncus*) นกจาบคาหัวเขียว (*Merops philippinus*) นกจับแมลงตะโพกเหลือง (*Ficedula zanthopygia*) นกอพยพเพื่อการผสมพันธุ์ ได้แก่ นกแอ่นทุ่งใหญ่ (*Glareola maldivarum*) ชนิดที่สถานภาพถูกคุกคามของโลก (globally threatened) ได้แก่ นกตะกรุม (*Leptoptilos javanicus*) นกเป็ดน้ำใหญ่ (*Treron capellei*) นกฟินฟุต (*Heliopais personata*) ชนิดที่อยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง (critically endangered) ของประเทศไทย ได้แก่ เหยี่ยวปลาใหญ่หัวเทา (*Icthyophaga ichthyaetus*) นกตะกรุม นกเป็ดน้ำใหญ่ นกเป็ดน้ำแดง (*Treron fulvicollis*) ชนิดที่อยู่ในสถานภาพใกล้สูญพันธุ์ (endangered) ได้แก่ นกกระสาแดง (*Ardea purpurea*) นกฟินฟุต นกเงือกดำ (*Anthracoceros malayanus*) นกหัวขวานสามนิ้วหลังสีไพร (*Dinopium rafflesii*) นกกินแมลงหัวสีคล้ำ (*Malacopteron affine*) นกกินแมลงปากหนา (*Trichastoma sepiarium*) ชนิดที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (vulnerable) ได้แก่ นกขุนแผนหัวดำ (*Harpactes diardii*) นกพญาไฟเล็กคอดำ (*Pericrocotus igneus*) นกกินแมลงปากโก่งกาง (*Trichastoma rostratum*) นกกินแมลงคอดำ (*Stachyris nigricollis*) นกกินแมลงอกเหลือง (*Macronous gularis*) นกกินปลีแดง (*Aethopyga temminckii*) นกปลีกล้วยหูเหลืองใหญ่ (*Arachnothera flavigaster*) นกกาฝากอกแดง (*Prionochilus thoracicus*) ชนิดที่อยู่ในสถานภาพใกล้ถูกคุกคาม (near threatened) ได้แก่ นกกระเต็นน้อยแถบอกดำ (*Alcedo euryzona*) นกเงือกปากดำ (*Anorrhinus galeritus*) และนกกระจาบธรรมดา (*Ploceus philippinus*)

พบปลาอย่างน้อย 62 ชนิด ชนิดที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (vulnerable) เช่น ปลาชีวก้างขวาน (*Rasbora heteromorpha*) ปลาชีวก้างขวาน (*R. pauciperforata*) ปลาจิ้มฟันจระเข้แคระ (*Indostomus paradoxus*) ปลาขมิ้น (*Parosphromenus deissneri*) และปลาที่ไม่ทราบชื่อไทย *Britensteinia* sp.

พบสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 59 ชนิด เช่น ค่างดำ (*Presbytis melalophos*) ลิงแสม (*Macaca fascicularis*) เสือปลา (*Felis viverrina*) เสือดำ (*Panthera pardus*) กระเจงเล็ก (*Tragulus javanicus*) และแมวป่าที่หายาก คือ แมวป่าหัวแบน (*Felis planiceps*)

พบสัตว์เลื้อยคลาน 52 ชนิด เช่น เต่าหัว (*Cuora amboinensis*) เต่าดำ (*Siebenrockiella crassicollis*) งูวงช้าง (*Acrochordus javanicus*) นอกจากนี้ยังมีรายงานการพบตะโขง (*Tomistoma schlegelii*) และเต่าลายตีนเป็ด (*Callagur borneoensis*) ในบริเวณนี้ด้วย

มีรายงานพบสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 19 ชนิด ชนิดที่สำคัญ เช่น กบป่าพรุ (*Rana paramacrodon*) กบราชา (*R. raja*) เขียดตะปาดมลายู (*Polypedates colleti*)

แมลงในป่าพรมีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะผีเสื้อกลางวัน พบว่ามี 106 ชนิด ชนิดที่สำคัญ ได้แก่ ผีเสื้ออุงทองธรรมดา (*Troides aeacus thomsoui*) ผีเสื้ออุงทองปีกช้ำได้ (*Troides amphrysus ruficollis*) และผีเสื้อนางพญาทอดเฟรย์ (*Stichophthalma godfreyi*)

ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของกล้วยไม้

ราก

กล้วยไม้จัดเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว (monocotyledon) ที่มีเฉพาะรากฝอยจำนวนมาก ทั้งขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่ โดยออกจากส่วนที่เป็นข้อของลำต้นหรือเหง้าที่ทอดเลื้อยบางชนิด ออกดอกจากหัวสะสมอาหารใต้ดิน มีทั้งที่เป็นรากดินและรากอากาศ

สำหรับกล้วยไม้ดินหลายชนิดมักปรากฏรากขนอ่อนที่ส่วนปลายราก ทำหน้าที่ดูดสารอาหาร โดยขนไขใบไปตามซากใบไม้ผุ เช่น สกุลวานนบกคุ่ม (Anoectochilus) ขาวลออ (Goodyera) เอื้องผักปราบ (Herpysma) เป็นต้น ดังนั้นจึงพบกล้วยไม้เหล่านี้ในบริเวณที่มีความชื้นสูง รากอีกชนิดหนึ่ง คือ รากอากาศ เป็นรากที่มีชั้นของเนื้อเยื่อผิว (epidermis) หลายชั้น มีลักษณะคล้าย ฟองน้ำ ส่วนที่หุ้มปลายราก เรียกว่า วิลามัน (velamen) ทำหน้าที่ป้องกันน้ำระเหยออกจากรากและ เก็บความชื้นให้กับราก เช่น รากของกล้วยไม้สกุลกุหลาบ (Aerides) ฟ้ามุ่ย (Vanda)

ลำต้น

ลำต้นของกล้วยไม้มีหลายลักษณะแตกต่างกันไปตามสัณฐานหรือรูปทรง โดยแบ่งเป็น

- 1) ลำต้นแบบมีเหง้า (rhizome) มีหลายข้อและมีปล้องบนเหง้า ส่วนปลายลำต้นมีใบและช่อดอกชูขึ้น เช่น สกุลวานน้ำทอง (Ludisia) วานนบกคุ่ม (Anoectochilus) เป็นต้น
- 2) ลำต้นแบบมีหัวใต้ดิน (root-stem tuberoid) ไม่มีข้อและปล้อง พบเฉพาะในกล้วยไม้ดินบางสกุล
- 3) ลำต้นเป็นหัวรูปทรงกลม (tuber) รูปขอบขนาน หรือรูปทรงไม่แน่นอน มีทั้งขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่ และสามารถสร้างลำต้นเหนือดินในฤดูกาลที่เหมาะสม เช่น สกุลท้าวคูคู (Brachycorythis) ลิ่นมังกร (Habenaria) นางตายตัวผู้ (Peristylus) เป็นต้น ส่วนในฤดูกาลที่เหมาะสมจะพักตัวเหลือเฉพาะหัวใต้ดิน
- 4) ลำต้นแบบหัวเผือก (com) พบในกล้วยไม้ดินบางสกุล ลักษณะลำต้นเป็นหัวค่อนข้างกลมและแข็ง มีข้อปล้องไม่มาก พบทั้งที่ฝังอยู่ใต้ดิน เช่น สกุลวานอิง (Eulophia) และอยู่ในระดับผิวดิน เช่น สกุลวานจุนาง (Geodorum)
- 5) ลำต้นแบบกก (reed-stem) พบทั้งกล้วยไม้ดิน กล้วยไม้อาศัยบนหิน และกล้วยไม้อิงอาศัย ลักษณะลำต้นมีข้อจำนวนน้อยถึงมาก ลำต้นอาจตั้งตรง ทอดเอียง หลายสกุลมีข้อปล้องแบบกกอย่างเด่นชัด เช่น สกุลช้างงาเดียว (Thunia) หวาย (Dendrobium) และสกุลหญ้าจิมฟันควาย (Arundina)

ใบ

กล้วยไม้มีใบเดี่ยวทั้งหมด และใช้เป็นเกณฑ์หนึ่งในการจำแนกกล้วยไม้ ทั้งจำนวนใบ การเรียงตัว ขนาด รูปทรง ลวดลาย และอายุของใบ รวมไปถึงการคล้อยของใบ

1) ขนาดใบ กล้วยไม้แต่ละชนิดมีขนาดแตกต่างกัน ตั้งแต่ขนาดเล็กเช่นเบ็ญไม้ใบขน (Trichotosia dasyphylla) ไปจนถึงขนาดใหญ่อย่างใบของพลูช้าง (Vanilla siamensis) อีกทั้งกล้วยไม้ชนิดเดียวกันยังมีขนาดใบแตกต่างกันตามแต่ละภูมิภาคหรือตามความสมบูรณ์ของแต่ละปี

2) จำนวนใบ กล้วยไม้ส่วนมากมักมีใบมากกว่า 1 ใบ บางชนิดมีหลายสิบใบ เช่น กล้วยไม้สกุลหวาย แต่หลายชนิดมีเพียงใบเดียว ซึ่งมักพบในกล้วยไม้ดินที่หัวแบบมันฝรั่ง เช่น สกุลอ้วเชียงดาว (Amitostigma) สิริธรเนีย (Sirindhornia) และสกุลแผ่นดินเย็น (Nervilia)

3) รูปทรงใบ กล้วยไม้แต่ละสกุลมีรูปใบแตกต่างกันอย่างเด่นชัด มีทั้งใบรูปกลม รูปรี รูปไข่ รูปใบหอก รูปขอบขนาน รูปแถบ รูปหัวใจ ปลายใบมีทั้งปลายมน ปลายแหลม ปลายเรียวแหลม ปลายติ่งแหลม ปลายตัด ปลายเว้า ปลายเป็นแฉกหนาม เป็นต้น ส่วนลักษณะที่โคนใบที่พบมี 2 แบบ คือ ใบที่เป็นก้านแข็งและโคนใบที่เป็นแผ่นกาบอย่างไรก็ตามรูปใบของกล้วยไม้แต่ละชนิดในสกุลเดียวกันมักมีลักษณะที่คล้ายกันมาก จึงไม่ควรใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกชนิด โดยเฉพาะในกลุ่มกล้วยไม้สกุลใหญ่บางสกุล เช่น สกุลหวาย และสกุลสิงโตลอกตา

4) ลวดลายบนแผ่นใบ เป็นลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งพบในกล้วยไม้ดิน เพียงไม่กี่ชนิดเท่านั้น บางชนิดเป็นลายร่างแหสีเข้ม แต่บางชนิดลายร่างแหมีสีสันที่วิจิตรงดงาม จนมักเรียกกล้วยไม้สกุลนี้ว่า “กล้วยไม้อัญมณี” หรือที่เรียกว่า “Jewel Orchid” เช่น สกุลว่านน้ำทองและสกุลว่านนกคุ้ม

5) การม้วนของใบ เป็นลักษณะของใบอ่อนมี 3 แบบ คือการม้วนตามแนวยาว (convolute) คือ ใบมีการม้วนคล้ายกับใบอ่อนของกล้วย ซึ่งเป็นลักษณะที่พบจำนวนมากในกล้วยไม้ดินเกือบทุกชนิด เช่น สกุลนางอ้ว (Habenaria) ลักษณะที่สองคือ การพับตามแนวยาว (duplicate) คือแผ่นใบสองข้างพับประกบเข้าหากันตามแนวเส้นกลางใบ พบในกล้วยไม้ดินเกือบทุกชนิด เช่น สกุลหวาย (Dendrobium) สิงโตลอกตา (Bulbophyllum) หญ้าจัมพินควาย (Arundina) สกุลเอื้องตีนจก (Acampe) และสกุลเข็ม (Ascocentyum) อีกลักษณะหนึ่ง คือ การพับจีบตามยาว (plicate) คือแผ่นใบที่ซ้อนพับกันตามแนวยาวตลอดทั้งใบ เช่น สกุลเอื้องน้ำตัน (Calanthe)

แม้ว่าใบเป็นอวัยวะหนึ่งที่มีความสำคัญในการใช้จำแนกกล้วยไม้ แต่มีกล้วยไม้บางสกุลที่ไม่ปรากฏใบให้เห็นเกือบตลอดช่วงชีวิต แต่อาจผลิใบได้ในช่วงเวลาสั้นๆ เพียงไม่กี่วันเท่านั้น เรียกกล้วยไม้กลุ่มนี้ว่า “กล้วยไม้ไร้ใบ” หรือที่เรียกว่า “Leafless Orchid” เช่น สกุลเอื้องเม็ดด้วง (Taeniophyllum) ดังนั้นใบจึงมีความสำคัญน้อยมากในกล้วยไม้กลุ่มนี้

ดอก

ดอกกล้วยไม้มีทั้งชนิดที่เป็นดอกเดี่ยวและออกเป็นช่อดอก ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่ใช้ในการจัดจำแนกกล้วยไม้ สำหรับลักษณะของดอกมีดังนี้

1) ดอกเดี่ยว (solitary) มักออกจากโคนของลำลูกกล้วยหรือที่เหง้าทอดเลื้อย และมีเพียงดอกเดี่ยวอยู่ที่ปลายก้านดอก ก้านดอกสั้นหรือยาว ผอมหรืออ้วน เช่น เอื้องนกกระเจิบ (*Trias nasuta*) สิงโตงาม (*Bulbophyllum affine*) สิงโตก้านหลอด (*Bulbophyllum capillipes*) เป็นต้น และมีเพียงบางชนิดที่ออกส่วนปลายลำต้น เช่น กล้วยไม้สกุลเอื้องรกรง (*Panisea*)

2) ช่อดอก (inflorescence) แต่ละช่อประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ก้านช่อดอก ทำหน้าที่พยุงช่อให้ตั้งตรงและยึดช่อให้ติดกับส่วนของลำต้น ส่วนที่สองคือแกนช่อ เป็นส่วนที่ดอกเรียงอยู่บนช่อ มีทั้งแกนเดี่ยวหรือมากกว่า 1 แกน ส่วนที่สามคือดอก อาจเรียงชิดกันแน่นมีจำนวนดอกมากมายมหาศาล เช่น เอื้องเสือเผ่น (*Pomatocalpa naevata*) หรือมีจำนวนดอกน้อยเพียง 1-2 ดอก เช่น รองเท้านารีเหลืองปราจีน (*Paphiopedilum concolor*) สำหรับช่อดอกที่พบในกล้วยไม้มีทั้งช่อสั้นและยาว ผอมหรืออวบ และตั้งตรงหรือห้อยย้อยลง จำแนกตามลักษณะการเรียงตัวของดอกได้ดังนี้

2.1) ช่อกระจະ (*raceme*) มีดอกจำนวนมากเรียงบนแกนช่อดอกที่ระดับต่างกัน จากโคนไปสู่ปลายช่อ แต่ละดอกมีก้านดอกยาวเท่ากัน และดอกมักบานพร้อมกันทั้งช่อหรือทยอยบานไปสู่ปลายช่อ เช่น สิงโตทรงข้าว (*Bulbophyllum morphologorum*)

2.2) ช่อแยกแขนง (*panicle*) เป็นช่อดอกที่มีแกนช่อดอกมากกว่า 1 แกน คล้ายช่อกระจະหลายช่อรวมกัน เช่น เอื้องเผ่น

2.3) ช่อซี่ร่ม (*umbel*) เป็นช่อดอกที่ก้านดอกแต่ละก้านยาวเท่ากัน และออกจากจุดเดียวกันที่ปลายก้านช่อ เป็นกลุ่มคล้ายร่ม เช่น กล้วยไม้สกุลสิงโตพัด (*Cirrhopetalum*)

2.4) ช่อเชิงหลั่น (*corymb*) เป็นช่อดอกที่ด้านดอกมีความยาวไม่เท่ากัน โดยก้านดอกที่อยู่นอกสุดจะยาวกว่าก้านดอกที่อยู่ด้านในและทยอยบานจากด้านนอกสู่ใจกลางของช่อดอก เช่น กล้วยไม้กัทลี (*Cyrtosia integra*) และพลูช้าง (*Vanilla siamensis*)

3) ตำแหน่งของดอกและช่อดอก

3.1) ดอกและช่อดอกออกที่ปลายลำต้น (*terminal inflorescence*) มักพบในกล้วยไม้ที่มีการเจริญด้านข้าง มีลำต้นแบบทอดชูยอด และลำต้นเป็นหัวแบบมันฝรั่ง โดยช่อดอกปรากฏที่ปลายยอด เช่น สกุลช้างคูลู (*Brachycorythis*) ลิ้นมังกร (*Habenaria*) นางตายตัวผู้ (*Peristylus*) และวุ้นน้ำทอง (*Ludisia*)

3.2) ดอกและช่อดอกออกด้านข้างลำต้น (*lateral inflorescence*) พบทั้งกล้วยไม้ที่มีการเจริญด้านข้างและปลายยอด ทั้งกล้วยไม้ดินและอิงอาศัย โดยมีช่อดอกออกตามข้อด้านข้างของหัวหรือลำต้น เช่น สกุลหวาย (*Dendrobium*) เอื้องนัม (*Eria*) ช้าง (*Rhynchostylis*) และฟ้ามุ่ย (*Vanda*)

3.3) ดอกและช่อดอกออกที่โคนลำต้น (basal inflorescence) พบในกล้วยไม้ที่มีการเจริญด้านข้าง โดยเฉพาะสกุลกล้วยไม้ในเผ่าย่อยสิงโต (Subtribe Bulbophyllinae) โดยก้านดอกหรือก้านช่อดอกแทงจากโคนของลำลูกกล้วย เช่น สกุลสิงโตบางชนิด (Bulbophyllinae) ดอกทับทิมสยาม (Drymoda) สิงโตซ้อนทอง (Rhytionanthos) และเพชรพระอินทร์ (Trias)

4) การเรียงตัวของดอกบนแกนช่อดอก

4.1) เรียงเวียน (spiral) เป็นการเรียงตัวของดอกที่เหมือนบันไดเวียน คือเรียงเป็นเกลียวจากโคนช่อไปจนถึงดอกสุดท้าย เช่น สกุลหวดพราหมณ์ (Seidenfadenia) ช้าง (Rhynchostylis)

4.2) เรียงสลับระนาบเดียว (distichous) คือดอกเรียงสลับซ้ายและขวาในระนาบเดียวกันบนแกนช่อ ปรากฏเป็นแผงเพียงสองด้าน เช่น สกุลเอื้องตะขาบ (Thrixspermum) และเอื้องกลีบม้วนดอกส้ม (Liparis gibbosa)

4.3) เรียงวงรอบ (whorl) คือการเรียงของดอกเป็นวงรอบแกนช่อดอก ลักษณะนี้พบน้อยมาก เช่น เอื้องแพนไพบีต (Oberonia mucronata)

5) ส่วนต่างๆ ของดอก

กล้วยไม้มีดอกที่สมมาตรทางด้านข้าง (lateral symmetry) คือลักษณะเหมือนกันทั้งด้านขวาและด้านซ้าย มีรังไข่อยู่ใต้วงกลีบ (inferior ovary) โดยเชื่อมต่อกับส่วนที่เป็นก้านมีทั้งที่สามารถแยกส่วนได้ชัดเจนและไม่ชัดเจน มักเรียกรวมกันว่าส่วนของก้านดอกและรังไข่ภายในรังไข่ มักมีช่องเพียง 1 ช่อง และมักมีการเรียงตัวของออวูลตามแนวตะเข็บ (parietal placentation) สำหรับส่วนประกอบอื่นๆ ที่สำคัญ ได้แก่

ส่วนต่างๆ ของดอก

กลีบเลี้ยงบน

เส้าเกสร

แฉ่งเกสรเพศเมีย

กลีบดอก

กลีบเลี้ยงคู่ข้าง

ส่วนต่างๆ ของเกสรเพศผู้

กลีบเลี้ยงบน

ฝากรอบกลุ่มเรณู

ก้านกลุ่มเรณู

แป้นก้านกลุ่มเรณู

กลุ่มเรณูของเกสรเพศผู้

กลีบปาก

5.1) กลีบเลี้ยง (sepal) มี 3 กลีบ แยกออกเป็นกลีบเลี้ยงบน 1 กลีบ และกลีบเลี้ยงคู่ข้างที่มีขนาดและรูปร่างเหมือนกันอีก 2 กลีบ ทั้งสามกลีบมักมีขนาดและรูปร่างแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย บางชนิดมีรูปร่างต่างกันมาก เช่น สิงโตพรายทอง (*Bulbophyllum wallichii*) ซึ่งมีกลีบเลี้ยงคู่ข้างใหญ่กว่ากลีบเลี้ยงบนหลายเท่า บางชนิดกลีบเลี้ยงบนใหญ่กว่ากลีบเลี้ยงคู่ข้าง แต่พบเพียงไม่กี่ชนิด เช่น สิงโตนางรำ (*Bulbophyllum monanthum*) บางชนิดมีกลีบคู่ข้างเชื่อมกันทั้งสองด้านจนเป็นหลอด เช่น สิงโตช้อนทอง (*Rhytionanthos spathulatum*) หรือเชื่อมติดกันเป็นแผ่นเดียวกัน ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของกล้วยไม้สกุลรองเท้านารี นอกจากนี้กล้วยไม้หลายชนิดมักมีขนปกคลุมบนกลีบเลี้ยงแบบต่างๆ ทั้งขนจนวนหยาบแข็งจนถึงขนละเอียดและนุ่ม

5.2) กลีบดอก (petal) อยู่ด้านในถัดจากวงกลีบเลี้ยง มี 3 กลีบ ประกอบด้วยกลีบดอกคู่ข้างที่มีขนาดและรูปร่างเหมือนกัน 2 กลีบ และมักมีขนาดเล็กกว่ากลีบเลี้ยง แต่บางชนิดกลีบดอกมีขนาดใหญ่กว่ากลีบเลี้ยง เช่น พัดนางชี (*Oberonia latipetala*) ส่วนกลีบดอกอีก 1 กลีบที่เรียกว่า กลีบปาก ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของพืชวงศ์กล้วยไม้โดยมีวิวัฒนาการแตกต่างจากกลีบอื่นมากทั้งขนาดและรูปร่าง อาจมีขนาดเล็กหรือใหญ่กว่า และมีรูปร่างหลากหลาย บางครั้งเป็นแฉ่งหรือเป็นแฉก บางชนิดกลีบปากมีสัน ตุ่ม หรือขน หรือมีรูปร่างแปลกประหลาดพิสดาร เช่น สกุลวานนกคัม (*Anoectochilus*) บางชนิดขอบกลีบหยักเป็นฟัน บิดเป็นคลื่นหรือหยักเป็นผ้อย หรือมีเดือยกลีบดอกที่มีขนาดและรูปร่างแตกต่างกันอยู่ที่ส่วนล่างของกลีบ

5.3) เส้าเกสร (column หรือ gynandrium) เป็นส่วนของก้านเกสรเพศผู้และเพศเมียที่เชื่อมเป็นก้านเดียวกันอยู่ใจกลางของดอก ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของพืชวงศ์กล้วยไม้ อีกลักษณะหนึ่ง ทำหน้าที่ชูอับเรณูของเกสรเพศผู้และยอดเกสรเพศเมีย มักเป็นรูปร่างกระบอกอ้วนสั้นหรือเรียวยาว กล้วยไม้ในเผ่าย่อย *Coelogyninae* ปลายเส้าเกสรมักแผ่เป็นครีบอกอยู่ด้านหลัง ได้แก่ กล้วยไม้สกุลเอื้องหมาก (*Coelogyne*) เอื้องพลายงาม (*Pleione*) เอื้องรกรง (*Panisea*) สร้อยระย้า (*Otochilus*) หลายชนิดมีรยางค์เขี้ยวยื่นยาวอยู่ที่ปลายเส้าเกสร ซึ่งเป็นลักษณะเด่นในกลุ่มสิงโตรวงข้าว (section *racemosae*) ของกล้วยไม้สกุลสิงโตกลอกตา (*Bulbophyllum*)

5.4) ฝาครอบกลุ่มเรณู (operculum หรือ anther cap) มีรูปร่างคล้ายหมวก รูปกลมหรือรูปหยดน้ำแกมรูปแถบ ภายในฝาครอบแบ่งเป็น 2 ช่อง ผิวของฝาครอบมักเรียบหรือขรุขระบางสกุลเป็นเดือยรูปร่างกระบอกยื่นยาว เช่น เพชรพระอินทร์ (*Trias*) บางสกุลฝาครอบเป็นเขาสันๆ อยู่ที่มุม เช่น สกุลช่อนแอบ (*Nephelaphyllum*) ขณะที่กล้วยไม้ในวงศ์ย่อย *Orchidoideae* ไม่มีฝาครอบกลุ่มเรณู ชีกรับเรณูแต่ละชีกแตกตามยาวแทน

5.5) เกสรเพศผู้ (stamen) มีจำนวน 1-3 อัน โดยสกุล *Neuwiedia* มี 3 อัน และจำนวน 2 อันในสกุลตานขโมย (*Apostasia*) และรองเท้านารี (*Paphiopedilum*) ส่วนชนิดอื่นๆ มีเกสรเพศผู้เพียงอันเดียว ละอองเรณูของกล้วยไม้มีลักษณะเป็นกลุ่ม จำนวน 2-8 กลุ่ม หรือกลุ่มเรณูเป็นกลุ่มคล้ายผงแบ่ง ประกอบด้วยกลุ่มเรณูย่อยจำนวนมาก อัดกันแน่นคล้ายกลุ่มเดียวกัน ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของวงศ์ย่อย *Orchidoideae* บางชนิดมีกลุ่มเรณูเป็นก้อนแข็งคล้ายกระดูกอ่อน ซึ่งเป็น

ลักษณะเด่นที่พบในกล้วยไม้สกุลแวนดา (Tribe Vandae) นอกจากนี้กลุ่มเรณูประกอบด้วยส่วนอื่นๆ เช่น ก้านกลุ่มเรณู ซึ่งมีลักษณะเป็นแผ่นหรือแถบติดอยู่กับกลุ่มเรณู และแบนก้านกลุ่มเรณู ซึ่งเป็นแผ่นเหนียวอยู่ที่ปลายอีกด้านหนึ่งของก้านกลุ่มเรณู

5.6) เกสรเพศเมีย (pistil) ตำแหน่งของยอดเกสรเพศเมีย (stigma) อยู่ภายในโพรงบริเวณด้านหน้าของเส้าเกสร และด้านล่างของเกสรเพศผู้ ที่มักเรียกว่า “แองเกสรเพศเมีย” ซึ่งเป็นลักษณะที่แตกต่างกับพืชวงศ์อื่นอย่างเด่นชัด

ฝักและเมล็ด

ฝักและเมล็ด (pod and seed) มีขนาดและรูปร่างต่างกันมาก โดยเริ่มพัฒนาเมื่อดอกได้รับการผสมเกสร หลายชนิดมีฝักยาวกว่าสิบเท่าจากเดิม เช่น สกุลเอื้องตะขาบ บางชนิดขยายขนาดทางด้านข้างจนกลมโต เช่น สกุลหวาย เมื่อฝักแก่เต็มที่จะแตกตามแนวตะเข็บทั้งสามแนว ในกล้วยไม้กินซากบางชนิดเมื่อฝักแก่ ส่วนของก้านดอกหรือก้านฝักจะเจริญพุ่งขึ้นอย่างรวดเร็วเพื่อให้เมล็ดแพร่กระจายพันธุ์ได้ดีขึ้น เช่น กล้วยไม้ส้มสยาม (*Didymoplexiella siamensis*) หรือเอื้องคีรีวงศ์ (*Didymoplexiopsis khiriwongensis*)

สำหรับเมล็ดมีขนาดเล็กมากจนเป็นผงคล้ายฝุ่น (dust seed) และมีจำนวนมากมายมหาศาลกว่าเมล็ด ภายในเมล็ดไม่มีส่วนที่เป็นเอนโดสเปิร์มหรือส่วนที่พัฒนาไปเป็นใบเลี้ยงมีเพียงเปลือกบางๆ 1-2 ชั้น ที่มีเอ็มบริโออยู่ภายใน

การจำแนกกล้วยไม้

กล้วยไม้จำแนกได้หลายหลักเกณฑ์ ทั้งการจำแนกโดยอาศัยลักษณะของการดำรงชีพรูปแบบของการเจริญเติบโต ลักษณะของถิ่นที่อยู่อาศัย จนถึงการจัดจำแนกตามหลักของอนุกรมวิธาน ซึ่งเป็นการจำแนกด้วยลักษณะทางสัณฐาน (morphology) ของกล้วยไม้แต่ละสกุล หรือแต่ละชนิดที่มีความแตกต่างกันไป และเป็นการจำแนกที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล

1) จำแนกตามลักษณะการดำรงชีพ (habit) โดยใช้หลักพื้นฐานที่สุดเท่าที่พืชพึงมี เช่น การสังเคราะห์แสง หรือความสามารถในการสร้างอาหารของกล้วยไม้ แบ่งเป็น

1.1) กล้วยไม้ที่สามารถสร้างอาหารเอง (autophytic orchid) โดยส่วนของพืชมีคลอโรฟิลล์ทำหน้าที่ ในการสังเคราะห์แสง เพื่อสร้างอาหารและช่วยในการเจริญเติบโต ซึ่งมักอยู่ที่ใบมีบ้างที่อยู่ในส่วนอื่นของพืช อย่างสกุลพญาไร้ใบ (*Chiloschista*) มีคลอโรฟิลล์ที่ส่วนรากที่มีขนาดใหญ่ หรือบางชนิดมีคลอโรฟิลล์ในส่วนลำลูกกล้วย เช่น สกุลเพชรพระอินทร์ (*Trias*) สิงโตกลอกตา (*Bulbophyllum*)

1.2) กล้วยไม้ที่ไม่สามารถสร้างอาหารเอง (saprophytic orchid) หรือเรียกว่า “กล้วยไม้กินซาก” เป็นกล้วยไม้กลุ่มเล็กๆ ที่พบในประเทศไทย ไม่สามารถสังเคราะห์แสงได้ เพราะไม่มีคลอโรฟิลล์ ส่วนของลำต้นจึงเป็นสีขาว ขาวแกมน้ำตาล ขาวแกมม่วง น้ำตาลอ่อน จนถึง

สีขาวอมเหลือง การดำรงชีพอาศัยอาหารที่ได้จากจุลินทรีย์บางชนิด กล้วยไม้กลุ่มนี้มีการดำรงชีวิตที่ลึกลับ ปรากฏให้เห็นเพียงช่วงเวลาสั้นๆ บางครั้งอาจใช้เวลาเพียงไม่กี่วันในแต่ละปี เช่น สกุลกล้วยปลวก (*Epipogium*) กล้วยส้ม (*Didymoplexiella*) เป็นต้น

2) จำแนกตามลักษณะการเจริญเติบโต (*growth habit*) เป็นการจำแนกตามรูปแบบการเจริญของกล้วยไม้ โดยพิจารณาจากการสร้างใบและดอก

2.1) การเจริญทางด้านข้าง หรือ การเจริญแบบซิมโพเดียล (*sympodial growth*) บางครั้งเรียกการเจริญแบบฐานร่วม เป็นการเจริญของลำต้นที่มีลักษณะเป็นกอ โดยมีลำลูกกล้วยหัวหรือต้นเป็นลำปรากฏบนเหง้าที่มีทั้งสั้นและยาว มีหน่อใหม่เจริญขึ้นในช่วงเวลาที่เหมาะสมแทนหน่อเก่าที่สิ้นการเจริญลง และเมื่อครบรอบฤดูกาลก็แตกหน่อใหม่อีกครั้งในแต่ละปีเป็นการเจริญที่พบมากที่สุดในวงศ์กล้วยไม้ เช่น สกุลสิงโต (*Bulbophyllum*) สกุลเอื้องนัม (*Eria*) สกุลเอื้องหมาก (*Coelogyne*) สกุลว่านอิง (*Eulophia*) เป็นต้น

2.2) การเจริญทางยอด หรือการเจริญแบบโมนิโพเดียล (*monopodial growth*) บางครั้งเรียกการเจริญแบบฐานเดี่ยว คือ กล้วยไม้ที่มีลำต้นเดี่ยว สามารถผลิใบ ออกดอกออกผลได้หลายครั้งบนลำเดิมและสามารถสร้างกิ่งใหม่ได้ไกลจากยอดเดิม แต่อาจใช้เวลานานหลายปี พบได้ในกล้วยไม้กลุ่มแวนดา เช่น สกุลฟ้ามุ่ย (*Vanda*) สกุลเอื้องลิ้นดำ (*Luisia*) สกุลเอื้องกุหลาบ (*Aerides*) เป็นต้น

3) จำแนกตามสิ่งอาศัย เป็นการจำแนกตามสิ่งที่กล้วยไม้เจริญเติบโตอยู่ในธรรมชาติ แบ่งเป็น 4 แบบ คือ

3.1) กล้วยไม้อาศัยบนดิน (*terrestrial orchid*) หรือกล้วยไม้ดิน พบได้ทุกภูมิภาคของประเทศ เพราะสามารถเจริญเติบโตได้ในป่าประเภท ทั้งป่าผลัดใบและป่าไม่ผลัดใบ สำหรับป่าผลัดใบมักพบกล้วยไม้สกุลท้าวคูดู (*Brachycorythis*) แผ่นดินเย็น (*Nervilia*) หญ้าจิมฟันควาย (*Arundina*) ส่วนป่าไม่ผลัดใบมักพบกล้วยไม้สกุลขาวดง (*Tropidia*) กล้วยปลวก (*Epipogium*) ซ่อนแอบ (*Nephelaphyllum*) และสกุลเอื้องแฝง (*Aphyllorchis*) เป็นต้น

3.2) กล้วยไม้อาศัยบนหิน (*lithophytic orchid*) ส่วนมากเป็นกล้วยไม้ที่มีลำลูกกล้วยขนาดใหญ่ หรือมีใบอวบหนาสำหรับการเก็บสะสมอาหารเพื่อใช้ดำรงชีพในฤดูที่ไม่เหมาะสม จึงสามารถทนทานความร้อนจากแผ่นหินที่ถูกแดดเผาในช่วงฤดูร้อนได้เป็นอย่างดี เช่น สิงโตใบพาย (*Bulbophyllum wallichii*) ม้าวิ่ง (*Doritis pulcherima*) เป็นต้น บางชนิดขึ้นบนหินในที่ร่มรำไร ลำลูกกล้วยเล็ก ใบบาง เช่น เอื้องใบมะขาม (*Podochilus microphyllus*)

3.3) กล้วยไม้อิงอาศัย (*epiphytic orchid*) เป็นกล้วยไม้ที่พบบนคพไม้ หรือตามกิ่งก้านของไม้ต้น โดยกล้วยไม้แต่ละชนิดอาจเกาะบนไม้ต้นชนิดเดียวกันหรือต่างชนิดกัน ตามแต่ความจำเพาะเจาะจงของกล้วยไม้ กล้วยไม้อิงอาศัยพบได้ทั้งป่าผลัดใบและป่าไม่ผลัดใบ ในป่าเต็งรัง มักพบอาศัยบนไม้ยืนต้นในวงศ์ยาง (*Dipterocarpaceae*) เป็นส่วนใหญ่ กล้วยไม้อิงอาศัยในป่า

ดิบเขาก็มักพบอาศัยบนไม้ยืนต้นในวงศ์ก่อ (Fagaceae) และบางชนิดก็อิงอาศัยบนต้นสนในป่าสนเขา เช่น เอื้องชะดอยปุย (*Dendrobium ballatum*)

3.4) กล้วยไม้อาศัยในน้ำ (aquatic orchid) ในประเทศไทยมีกล้วยไม้เพียงไม่กี่ชนิดที่อาศัยได้ในน้ำ โดยพบอาศัยทั้งในลำธารน้ำไหลของน้ำตกหินปูน คือ กล้วยไม้ในน้ำ (*Epipectis flava*) หรือในน้ำนิ่งตามพื้นที่พรุ คือ เอื้องโมกพรุ (*Papilionanthe hookeriana*) และเอื้องกระพรว (Dipodium paludosum)

4) จำแนกตามหลักอนุกรมวิธาน เป็นการจำแนกที่อาศัยลักษณะทางพฤกษศาสตร์เป็นสำคัญ โดยจำแนกด้วยการนำลักษณะที่คล้ายคลึงกันรวมเข้าในกลุ่มเดียวกัน จากที่มีลักษณะคล้ายกันน้อยไปจนถึงเหมือนกัน ตามลำดับ ดังนี้

วงศ์ (family) กำหนดให้ลงท้ายด้วย – aceae

วงศ์ย่อย (subfamily) ลำดับวงศ์ย่อยกำหนดให้ลงท้ายชื่อด้วย “oideae”

เผ่า (tribe) ลำดับเผ่ากำหนดให้ลงท้ายชื่อด้วย “ieae”

เผ่าย่อย(subtribe) ลำดับเผ่าย่อยกำหนดให้ลงท้ายชื่อด้วย “inae”

สกุล (genus) ลำดับสกุลกำหนดให้มีคำลงท้าย

ตามกฎเกณฑ์การตั้งชื่อสกุล

กลุ่ม (section) ลำดับกลุ่มเป็นลำดับที่พบในพืชสกุลใหญ่ๆ เพื่อช่วยต่อการจำแนก เช่น section *Formosae* ในสกุล *Dendrobium*, section *Pleiophyllus* ในสกุล *Bulbophyllum* และ section *Hymeneria* ในสกุล *Eria* เป็นต้น

ชนิด (species) ลำดับชนิดกำหนดให้ใช้ชื่อสกุลและชื่อระบุชนิดรวมกัน บางครั้งแยกย่อยเป็นพันธุ์ (variety) คือเป็นชนิดที่แตกต่างกันไม่มากและไม่สามารถตั้งเป็นชนิดใหม่ได้ โดยใช้ var. นำหน้าคำระบุชื่อพันธุ์

การจำแนกกล้วยไม้ยังมีการปรับเปลี่ยนตามความก้าวหน้าทางพฤกษศาสตร์ กระทั่งปัจจุบันยังคงมีการพัฒนาการจัดหมวดหมู่อย่างต่อเนื่องเพื่อให้การจำแนกนั้นถูกต้องที่สุด

การกระจายพันธุ์

การกระจายพันธุ์ (distribution) คืออาณาบริเวณที่กล้วยไม้แต่ละชนิดปรากฏอยู่ ซึ่งมีลักษณะการกระจายของชนิดพันธุ์ในขอบเขตพื้นที่ต่างกันไป 3 แบบ

1) การกระจายทั่วไปในเขตร้อน (pantropic distribution) เป็นลักษณะการกระจายของกล้วยไม้ที่มีขอบเขตพื้นที่กว้างมากที่สุด โดยพบกระจายในพื้นที่หลายส่วนของเขตร้อนครอบคลุมอาณาบริเวณหลายทวีป ตั้งแต่ทวีปแอฟริกา เอเชีย หรืออาจกระจายไปถึงทวีปออสเตรเลีย มีความทนทานต่อสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันไป สามารถปรับตัวได้เป็นอย่างดี ได้แก่ กล้วยปลวก (*Epigium roseum*) ที่สำรวจพบตั้งแต่ทวีปแอฟริกา ทวีปเอเชีย ในประเทศอินเดีย พม่า ไทย

มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ จนถึงในทวีปออสเตรเลีย รวมทั้งกล้วยไม้แผ่นดินเย็น (*Nervilia aragoana*) และอ้วดอคม่วง (*Calanthe sylvatica*) เป็นต้น

2) การกระจายตามเขตพฤกษภูมิศาสตร์ (plant – geographic distribution) เป็นการกระจายพันธุ์ที่พบในพื้นที่ที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์คล้ายคลึงกัน แต่มีขอบเขตแคบกว่าการกระจายพันธุ์แบบแรก และมีทิศทางของการกระจายที่ต่อเนื่องกัน เช่น เอื้องพลายชมพู (*Pleione praecox*) นอกจากนั้นกล้วยไม้ที่พบในเขตหิมาลัย (Himalayan region) มีการกระจายพันธุ์เป็นแนวเชื่อมต่อกับลักษณะของภูมิศาสตร์ โดยมีจุดศูนย์กลางการกระจายพันธุ์แถบเทือกเขาหิมาลัยต่อเนื่องมาถึงประเทศไทย สำหรับกล้วยไม้ที่พบในประเทศไทยที่มีการกระจายในลักษณะนี้ ได้แก่ เอื้องผึ้ง (*Dendrobium lindleyi*) เขากวางอ่อน (*Phalaenopsis cornucervi*) เอื้องม้าวิ่ง (*Doritis pulcherrima*) กล้วยไม้ฟันควาย (*Arundina graminifolia*) กระแจะร้อน (*Cymbidium aloifolium*) เหลืองพิศมร (*Spathoglottis affinis*) เป็นต้น หรือสกุล *Cephalanthera* และ *Smitinandia* ที่กระจายพันธุ์เฉพาะในเขตอินโดจีน (Indo-Chinese region) เป็นต้น

3) การกระจายถิ่นเดียว (endemic distribution) เป็นการกระจายพันธุ์ของกล้วยไม้ที่มีขอบเขตจำกัดเพียงพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่หนึ่งที่มีสภาพแวดล้อมจำเพาะที่กล้วยไม้ปรับตัวเพื่อให้เข้ากับถิ่นฐานนั้นเป็นอย่างดี ดังนั้น จึงพบกล้วยไม้เหล่านี้เพียงถิ่นเดียวเท่านั้น และเรียกกล้วยไม้เหล่านี้ว่า “กล้วยไม้ ถิ่นเดียว” (endemic orchid) เช่น กล้วยไม้สิงโตนิพนธ์ (*Bulbophyllum nipondii*) ที่พบในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง จังหวัดเลย เอื้องศรีประจิม (*Sirindhornia mirabilis*) ที่พบบนดอยหัวหมด จังหวัดตาก หรือเอื้องศรีเชียงดาว (*Sirindhornia pulchella*) สิงโตเชียงดาว (*Bulbophyllum albibracteum*) และนางอ้วเชียงดาว (*Amitostigma thailandica*) ที่พบในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันกล้วยไม้เฉพาะถิ่นของประเทศไทยมีประมาณ 175 ชนิด ทั้งหมดจัดเป็นกล้วยไม้หายากและมีความสำคัญ เพราะหากสูญพันธุ์ไปจากถิ่นที่อยู่ก็เท่ากับว่าได้สูญพันธุ์ไปจากโลก

ถิ่นอาศัยและชีพลักษณ์

ถิ่นอาศัย(habitat) หมายถึง พื้นที่อยู่ของกล้วยไม้ ซึ่งพบในพื้นที่ป่าของประเทศไทยสามารถพบกล้วยไม้เจริญเติบโตได้ทุกภูมิภาคล้วนมีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกันออกไปอย่างเด่นชัด ตั้งแต่ภาคเหนือที่เป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อนโดยมียอดที่สูงที่สุดคือดอยอินทนนท์ที่ความสูง 2,565 เมตรจากระดับน้ำทะเล รองลงมาคือ ดอยผ้าห่มปก ดอยหลวงเชียงดาว เป็นพื้นที่ที่มีอากาศหนาวเย็นเป็นอย่างดี แม้ในช่วงที่อากาศเย็นจัด อุณหภูมิต่ำกว่าศูนย์องศาเซลเซียส กล้วยไม้เหล่านี้ยังสามารถทนทานและดำรงชีวิตอยู่ได้ เช่น พลายชมพู และเอื้องเทียนขาว (*Coelogyne nitida*) เป็นต้น ในพื้นที่ที่ความสูงลดระดับลงมาก็สามารถพบกล้วยไม้ได้ในทุกช่วงเช่นกัน รวมทั้งพื้นที่ที่มีระดับความสูงใกล้เคียงกับระดับน้ำทะเลก็สามารถพบกล้วยไม้อยู่ได้ เช่น เอื้องโมกพรุ และเอื้องกระพรุ เป็นต้น

นอกจากนี้ถิ่นอาศัยของกล้วยไม้แต่ละพื้นที่ยังมีลักษณะดินแตกต่างกัน ตั้งแต่พื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์สูง มีเศษซากพืชทับถมเป็นจำนวนมากจนถึงพื้นดินที่มีเศษซากพืชน้อยมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ซึ่งพื้นที่ทั้งสองลักษณะต่างก็พบกล้วยไม้อาศัยอยู่ทั้งสิ้น รวมทั้งดินลูกรังในป่าเต็งรังก็ยังพบกล้วยไม้ดินอาศัยอยู่ เช่น ว่านอิง (*Eulophia macrobulbon*) ว่านจุนาง (*Geodorum attenuatum*) หรือแม้แต่ดินทรายที่พบบนเทือกเขาหินทรายทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ก็พบกล้วยไม้สำเภางาม (*Cymbidium insigne*) เอื้องสีลา (*Tainia viridifusca*) ส่วนดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ในป่าดิบก็พบกล้วยไม้ดินพวกกล้วยปลวก (*Epipogium roseum*) ว่านน้าทอง (*Ludisia discolor*) และช่อนแอบ (*Nephelaphyllum pulchrum*) เป็นต้น

ปัจจุบันในประเทศไทยยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับนิเวศวิทยาของกล้วยไม้ป่า เพราะเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่มีปัจจัยหลายอย่าง ส่งผลให้กล้วยไม้แต่ละชนิดสามารถดำรงชีวิตในถิ่นฐานที่แตกต่างกันออกไป แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว ถิ่นอาศัยของกล้วยไม้สามารถจำแนกตามลักษณะการผลัดใบของป่าได้ โดยแบ่งเป็นกล้วยไม้ที่อาศัยในป่าผลัดใบและป่าไม่ผลัดใบ และมีกล้วยไม้อีกจำนวนมากที่สามารถอาศัยได้ทั้งในป่าผลัดใบและป่าไม่ผลัดใบอย่างเช่น สิงโตสมอหิน (*Bulbophyllum blepharites*) กล้วยไม้พินควาย เป็นต้น

ชีพลักษณะ (phenomena) หมายถึง ลักษณะทางกายภาพและสรีรวิทยาที่แสดงออกตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่กล้วยไม้อาศัยอยู่ ทั้งการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิ ความชื้น ปริมาณแสงแดดที่แตกต่างไปตามแต่ละฤดูกาล สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้กล้วยไม้แต่ละชนิด หรือแม้แต่ชนิดเดียวกัน มีลักษณะการเจริญเติบโต การออกดอก ติดฝัก แตกหน่อ ไปจนถึงการผลัดใบในช่วงเวลาที่แตกต่างกันออกไป กล้วยไม้หลายชนิดออกดอกในฤดูร้อน เช่น เอื้องครึ่งแสด (*Dendrobium unicum*) กระร่อนภูหลวง (*Cymbidium devonianum*) หลายชนิดออกดอกในฤดูฝน เช่น ลั่นมั่งกร (*Habenaria rhodocheila*) สิงโตปากนกแก้ว (*Bulbophyllum psittacoglossum*) และอีกหลายชนิดที่ออกดอกในฤดูหนาว เช่น เอื้องสีดาล (*Dendrobium heterocarpum*) เอื้องแซะภูกระดิง (*Dendrobium christyanum*) เป็นต้น ดังนั้นจึงสามารถพบดอกกล้วยไม้ได้ตลอดปี

สำหรับกล้วยไม้ที่ขึ้นอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีอุณหภูมิสูงและความชื้นในบรรยากาศน้อย มักทิ้งใบเพื่อลดการคายน้ำ และไม่มีการเจริญเติบโตหรือแตกหน่อใหม่ ซึ่งเป็นช่วงที่เรียกว่า “ระยะพักตัว” บางชนิดอาจมีระยะเวลานานเกือบทั้งปี แต่บางชนิดมีช่วงเวลาสั้นๆ เพียงไม่กี่เดือน ดังนั้นในระยะพักตัวจึงไม่สามารถเห็นดอกของกล้วยไม้ได้ หรือหลายชนิด ไม่สามารถเห็นแผ่นดินของกล้วยไม้ เพราะพักตัวอยู่ใต้ผิวดิน ในขณะเดียวกัน กล้วยไม้หลายชนิดสามารถทนทานต่อสภาพแวดล้อมที่เลวร้ายดังกล่าวได้ จึงไม่ปรากฏระยะพักตัว และสามารถเห็นต้นและใบของกล้วยไม้ได้ตามปกติ

การใช้ประโยชน์

ประโยชน์ของกล้วยไม้มีมาแต่สมัยโบราณ เดิมเป็นการปลูกเลี้ยงเพื่อความสวยงามเสียส่วนใหญ่ มีบ้างในบางชนิดที่นำไปใช้เป็นสมุนไพร แต่ไม่เป็นวงกว้าง ต่อมาเมื่อการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้เป็นที่นิยมขึ้น ทำให้กล้วยไม้ถูกนำมาใช้ประโยชน์มากขึ้นตามลำดับ จนถึงปัจจุบันการใช้ทรัพยากรกล้วยไม้ยังคงเพิ่มมากขึ้นและเป็นไปในสองทิศทาง

การใช้ทรัพยากรกล้วยไม้อย่างสิ้นเปลือง เป็นการใช้ทรัพยากรกล้วยไม้โดยขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกล้วยไม้ ตัวอย่างที่สำคัญคือ การลักลอบนำกล้วยไม้ป่าจากแหล่งธรรมชาติออกมาปลูกเลี้ยง โดยขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับถิ่นฐานที่อยู่ของกล้วยไม้ทำให้กล้วยไม้ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้และตายลงในที่สุด ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประชากรกล้วยไม้ที่ลดลงไปจากธรรมชาติ

การใช้ทรัพยากรกล้วยไม้อย่างยั่งยืน เป็นการใช้ทรัพยากรกล้วยไม้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีพื้นฐานจากความรู้และความเข้าใจในทรัพยากรกล้วยไม้แต่ละชนิด ทำให้ประชากรในธรรมชาติยังคงอยู่ การใช้ทรัพยากรกล้วยไม้อย่างยั่งยืนเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับกล้วยไม้ป่า เช่น การพัฒนาศักยภาพของการขยายพันธุ์กล้วยไม้เพื่อใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่อนุรักษ์ต่างๆ ของประเทศ เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ แต่ปัจจุบันกิจกรรมเหล่านี้ยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก เพราะยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงาน ขาดความเข้าใจและความสนใจของหน่วยงานที่รับผิดชอบ อีกทั้งยังไม่มีคู่มือกล้วยไม้ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ นอกจากนั้น ยังมีการสนับสนุนให้นำกล้วยไม้ป่ามาปรับปรุงสายพันธุ์ เพื่อให้ได้ลูกผสมที่มีดอกสวยงามยิ่งขึ้น ช่อดอกจำนวนมากขึ้น ดอกบานนานขึ้นปลูกเลี้ยงง่ายขึ้น และพัฒนาสืบต่อไปเพื่อใช้ประโยชน์ทางการค้า ซึ่งเป็นรายได้หลักที่สำคัญทางหนึ่งของประเทศ

การอนุรักษ์

ปัจจุบันกล้วยไม้ป่าของไทยลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ต่างๆ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่งแต่เดิมเป็นพื้นที่ที่มีความความหลากหลายของกล้วยไม้เป็นจำนวนมาก ทั้งจำนวนชนิดพันธุ์และจำนวนประชากร แต่ในปัจจุบันกลับลดจำนวนลง เช่น สำเภางาม กล้วยไม้ดินที่แต่เดิมสามารถพบในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง อุทยานแห่งชาติภูกระดึง อุทยานแห่งชาติน้ำหนาวและอุทยานแห่งชาติภูเมี่ยง – ภูทอง แต่ปัจจุบันพบในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวงเท่านั้น กล้วยไม้ชนิดนี้เป็นตัวอย่างที่เห็นได้เด่นชัด ทั้งนี้ยังไม่นับรวมชนิดพันธุ์อื่นๆ ที่ถูกคุกคามและบางชนิดอาจสูญหายไปจากถิ่นที่เคยมีอยู่เดิม

ด้วยเหตุนี้ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จึงมีพระราชกระแสรับสั่งให้มีการอนุรักษ์กล้วยไม้ป่าอย่างเร่งด่วน อันเป็นที่มาของการจัดตั้ง “โครงการคืนกล้วยไม้สู่ไพรพฤกษ์” ในพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่มุ่งเน้นการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ป่า

เพื่อคืนสู่ธรรมชาติ อันเป็นหนึ่งในหลายโครงการของภาครัฐที่มุ่งหวังเพื่อการอนุรักษ์ ปัจจุบันโครงการนี้ยังคงดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยกองทัพบก ร่วมกับมหาวิทยาลัยแม่โจ้ นอกจากนี้ ยังมีการรวบรวมชนิดพันธุ์กล้วยไม้ป่าเพื่อการอนุรักษ์และการศึกษาไว้ตามสวนพฤกษศาสตร์ที่สำคัญต่างๆ ได้แก่ สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่

สถานภาพพรรณพืช

กล้วยไม้ป่าในประเทศไทยมีสถานภาพแตกต่างกันไปตามแต่ละชนิดพันธุ์ พิจารณาจากจำนวนประชากรตามธรรมชาติและภาวะที่ถูกคุกคามจากมนุษย์ดังต่อไปนี้

1) กล้วยไม้ที่พบได้ทั่วไป (common species) เป็นกล้วยไม้ที่มีจำนวนประชากรมาก และพบขึ้นกระจายเป็นพื้นที่กว้างในหลายภูมิภาค หรือทุกภูมิภาคของประเทศ พบทั้งในป่าผลัดใบ และป่าไม่ผลัดใบ สามารถพบเห็นได้บ่อยตามพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของประเทศ เอื้องโมก (Papilionanthes) หล้าจิมฟันควาย และเอื้องกุหลาบกระเป๋าคิด (Aerides falcata)

2) กล้วยไม้หายาก (rare species) เป็นกล้วยไม้ที่มีจำนวนประชากรน้อย และกระจายพันธุ์ในบางภูมิภาคของประเทศ หรือกระจายพันธุ์เฉพาะในถิ่นที่อยู่ พบเฉพาะในป่าประเภทเดียว ไม่มีการกระจายพันธุ์ไปยังป่าประเภทอื่น ไม่ค่อยพบในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เช่น เอื้องรองดอกส้ม (Panisea apiculata) สิงโตทองผาภูมิ (Bulbophyllum reichenbachii) นกคุ้ม (Anoectochilus elwesii) รวมถึงกล้วยไม้ถิ่นเดียว เช่น เอื้องศรีเชียงดาว (Sirindhornia pulchella) เอื้องศรีประจิม และสิงโตนิพนธ์

3) กล้วยไม้ใกล้สูญพันธุ์ (endanger species) เป็นกล้วยไม้ที่มีจำนวนประชากรน้อยมาก พบการกระจายพันธุ์ในพื้นที่แคบเพียงบางพื้นที่ มักเป็นกล้วยไม้ที่มีความสวยงามแปลกตา เป็นที่นิยมของผู้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ ทำให้ถูกคุกคามและลดจำนวนประชากรลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง เช่น สกุลงรองเท้านารี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เทียน คงยุทธ์ (2548) สรุปไว้ในรายงานการวิจัยเรื่อง "การอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์กล้วยไม้ป่าในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย" ไว้ว่า จากการศึกษาและเก็บข้อมูลในบริเวณที่เกี่ยวข้องกับกล้วยไม้ป่า ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ สังเกต ลงสัมผัสในพื้นที่จริงบางส่วน ในพื้นที่ 7 จังหวัดภาคใต้ คือ จังหวัดสตูล จังหวัดพังงา จังหวัดกระบี่ จังหวัดตรัง จังหวัดสราษภร์ธานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการรวบรวมข้อมูลดังกล่าว ปรากฏดังนี้

พื้นที่ภูเขาจะมีลักษณะของพื้นที่เป็นภูเขาสูง บางจังหวัด เป็นภูเขาลูกโดดบางจังหวัด เป็นเทือกเขาที่ทอดตัวเป็นแนวยาวต่อเนื่องกัน พื้นที่ส่วนที่เป็นภูเขาหินปูน และภูเขาหินสภาพของป่ามีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ประเภทอื่นจะพบเห็นกล้วยไม้ป่ามากมายหลากหลายชนิด ขึ้นอาศัยทั้งบนพื้นดินและลานหินและบนคาคบไม้ใหญ่ที่มีลำต้นสูง กล้วยไม้ที่พบ

ได้แก่ กล้วยไม้ในตระกูลรองเท้านารี/ตระกูลสิงโต/ตระกูลเอื้อง เช่น รองเท้านารีขาวสตูล รองเท้านารีเหลืองกระบี่ รองเท้านารีเหลืองตรัง รองเท้านารีเหลืองพังงา ไอยเรศ/เอื้องสายหลวง เอื้องพญาฉัตรทนต์ เอื้องโมก เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่ทางด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตกของภูเขาเหล่านี้ โดยชอนตัวอยู่บนดิน ที่มีความชื้นพอเหมาะ ได้รับแสงเป็นเวลา มีความอุดมสมบูรณ์ของซากกิ่งไม้ใบไม้ทับถม จนกระทั่งดินร่วนซุย ความชื้นของอากาศพอเหมาะ การป็นป่าขึ้นไปที่เก็บกล้วยไม้บนภูเขาหินปูนของทีมเครือข่าย ผู้เก็บหาเหล่านี้ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ โดยเฉพาะการถ่าน้ำหนักตัวขณะปีนป่ายภูเขาหรือหน้าผาชัน เนื่องจากการเกาะตัวของหินปูนจะไม่แข็งแรง หินบางก้อนอาจแตกหักและผากตัวไว้เพียงผ้าหน้าดินเท่านั้น หากไม่ระวังอาจเกิดอุบัติเหตุได้ หากภูเขาถูกไฟจุดใดในพื้นที่ได้รับการสัมปทานให้ชุดเป็นเหมืองหิน ภูเขาทั้งลูกก็จะถูกทำลายไปตามกาลเวลา ป่าไม้ ต้นไม้ และกล้วยไม้ ก็หมดไปจากพื้นที่พร้อมๆ กัน ชุมชนเครือข่ายได้ช่วยเหลือโดยการเก็บหา นำชนิดพันธุ์เหล่านั้นมาปลูกเลี้ยงไว้ที่บ้าน โดยมีจุดประสงค์เพื่อความสวยงาม มากกว่าการค้าขายเชิงธุรกิจ มิได้ปล่อยให้ตายอย่างไร้ค่า ส่วนการถ่าน้ำ เผาป่านั้น พื้นที่ส่วนที่เป็นเชิงเขาในระดับสูง 15-20 เมตรลงมา ชุมชนได้ปรับถ่าน้ำ เผา ตัดไม้ดั้งเดิมออกเป็นส่วนใหญ่แทบทุกจังหวัด เพื่อใช้พื้นที่เหล่านั้นปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา ไม้ผล และปลูกปาล์ม พื้นที่ป่าลดลง กล้วยไม้ในพื้นที่เหล่านั้นจึงลดปริมาณลงอย่างรวดเร็ว บางชนิดพันธุ์หมดไปจากพื้นที่ดังกล่าวแล้วในปัจจุบัน เช่น เอื้องปากนกแก้ว เอื้องเงินหลวง ในพื้นที่จังหวัดพังงา ในส่วนของความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และเจ้าป่าเจ้าเขาผู้ดูแลคุ้มครองป่าเขา ยังคงอยู่ในจิตใจของกลุ่มเครือข่ายในทุกจังหวัด ทั้งส่วนที่นับถือศาสนาพุทธ และส่วนที่นับถือศาสนาอิสลาม จะเคร่งครัดในแนวปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อเตรียมตนให้พร้อมและต้องเอ่ยขอขมาบุญบารมี/ขอพรให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวคุ้มครองให้ปลอดภัยให้ประทานชนิดพันธุ์กล้วยไม้ที่ตนปรารถนาในแต่ละครั้งด้วย

พื้นที่ชุ่มน้ำหรือป่าพรุ จะมีสภาพเป็นที่ราบลุ่ม มีน้ำขังเกือบตลอดทั้งปี สภาพของดินบางพื้นที่เป็นดินเหนียว มีการหมักหมมและทับถมของซากพืช กิ่งไม้ใบไม้ จนดินมีสภาพเป็นกรด มีต้นไม้ เช่น ต้นเสม็ด ต้นไทร ต้นเนียน ต้นอินทนิล ต้นมูจลิน (ต้นจิก) ขึ้นอยู่ทั่วไป เป็นที่อาศัยของพืชน้ำจืดหลายชนิด รวมถึงกล้วยไม้ป่า ได้แก่ ม้าวิ่ง หวายตะมอย กะเร่กระรอน กล้วยไม้ตระกูลสิงโตหลายชนิด เช่น สิงโตพัดโบก สิงโตกลอกตา สิงโตขาว สิงโตแดง สิงโตพัดหมอก ไอยเรศ โดยเฉพาะไอยเรศมักพบเป็นไม้อิงอาศัยที่ต้นอินทนิล ต้นมูจลิน และต้นไทรเป็นส่วนใหญ่

ในช่วงฤดูร้อน ป่าพรุในอำเภอละงู จังหวัดสตูล อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา อำเภอหัวไทร อำเภอเชียรใหญ่ และอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ถูกไฟป่าทำลายเป็นประจำทุกปี ทำให้ต้นไม้และพืชพันธุ์ต่างๆ ในระบบนิเวศของธรรมชาติ ถูกทำลายสูญหายไปกับการเกิดไฟป่าทุกครั้ง ประกอบกับการบุกรุกตัดโค่นต้นไม้และเผาถ่านเพื่อเปลี่ยนสภาพป่า ยกดินเป็นคันร่องปลูกพืชเศรษฐกิจยางพารา ปาล์มน้ำมันกันมาก ในพื้นที่อำเภอละงู อำเภอควนกาหลง และกิ่งอำเภอมะนัง จังหวัดสตูล อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ อำเภอเวียงสระ อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอ

ชะอวด อำเภอกว๊านพะเยา อำเภอยะรังใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่งผลให้สภาพป่าพรุเปลี่ยนแปลง กระบือต่อสัตว์ป่าและพืชพันธุ์ทุกชนิด รวมถึงกล้วยไม้ป่าด้วย

โครงการพัฒนาขนาดใหญ่ เช่น โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครอบคลุมหลายอำเภอในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีการขุดคลองระบายน้ำเพื่อแก้ปัญหาอุทกภัย และเป็นแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ไว้ใช้เพื่อการเกษตร ทำให้เขตพื้นที่ที่ดำเนินงานตามแผนงาน โครงการดังกล่าวกระทบต่อพื้นที่ป่าพรุและสภาพแวดล้อมด้านอื่นๆ ต่อเนื่องตามลำดับ ทรัพยากรที่เคยมีอยู่ในอดีตลดปริมาณลงอย่างเห็นได้ชัด คือ ป่าไม้เสม็ด กระจูด ถูกทำลาย ปลาน้ำจืดที่เคยมี ชุกชุมลดน้อยลง ปลาบางชนิดได้สูญพันธุ์ไป เช่น ปลาตุ๊กตาฟัน เดิมมีชุกชุมในป่าพรุคลองหมื่น อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช กล้วยไม้ดินในป่าพรุอำเภอชะอวด เช่น ม้าวิ่ง ปีกแมลงปอ ยี่โถปิ้ง และกล้วยไม้ดินชนิดต่างๆ ถูกทำลายและลดปริมาณลงเป็นอันมากในปัจจุบัน บางส่วนของพื้นที่ป่าพรุที่มีสภาพของดินเป็นดินทราย กำลังได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง ด้วยการเปิดหน้าดินเป็น บ่อดูดทรายเพื่อจำหน่าย พบมากในพื้นที่อำเภอร่อนพิบูลย์ อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่งผลให้กล้วยไม้ป่าและหน้าดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูญหายไป ไม่สามารถใช้พื้นที่ดังกล่าวทำประโยชน์ได้อีกยาวนาน หลังจากการเปิดบ่อดูดทรายแล้ว กล้วยไม้หลายๆ ชนิดได้ถูกทำลายโดย ไม่เห็นคุณค่า เช่น ยี่โถปิ้ง กล้วยไม้ดินใบหมาก ม้าวิ่ง เอื้องพร้าว เป็นต้น

ป่าชายเลน เป็นพื้นที่ป่าติดกับชายฝั่งทะเล ที่ต้นไม้ประเภทโกงกาง ต้นคลัก ต้นลำพู ต้นลำแพน ต้นตะบูน และต้นเสม็ดแดง และต้นพังกาหัวส้ม ขึ้นกระจายเป็นส่วนใหญ่ ป่าลักษณะนี้ บางพื้นที่ชาวบ้านจะเรียกว่า "ป่าเชิงซุง" เป็นป่าชายเลน ป่าโปร่ง สลับกับพื้นที่ราบริมฝั่งทะเล ในส่วนของจังหวัดนครศรีธรรมราชจะเรียกว่า "โสด" มีสภาพเป็นสันดอนริมฝั่งทะเล สลับกับพื้นที่ที่มีน้ำทะเลท่วมถึง ในอดีตจะมีการปลูกมะพร้าวไว้บนสันดอนชายหาดมาก่อน จึงเรียกสันดอนดังกล่าวว่า "โสด" นำจะมาจากคำที่เรียกสวนมะพร้าวว่าโสดมะพร้าว ป่าชายเลนเหล่านี้ เป็นที่พักอาศัยของตัวอ่อน สัตว์น้ำชนิดต่างๆ รวมถึงกล้วยไม้ป่าด้วย เช่นในท้องที่อำเภอละงู จังหวัดสตูล จะพบกล้วยไม้ สิงโตขาว สิงโตขนตาแดง สิงโตสมอหิน สิงโตพัดหมอก ส่วนเอื้องเงินหลวง เอื้องปากนกแก้ว วานหางช้าง (เพชรหึง) และกล้วยไม้ดิน เช่น ม้าวิ่ง ซึ่งเป็นไม้เด่นที่พบในบริเวณเกาะพระทอง เกาะชาติ ในอำเภอกระบือ จังหวัดพังงา ส่วนป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช จะพบชนิดพันธุ์ของกล้วยไม้คล้ายคลึงกัน และบางพื้นที่จะมีกล้วยไม้ปีกแมลงปอ และกล้วยไม้หวายแดง

พื้นที่ราบส่วนใหญ่จะเป็นที่ราบเชื่อมต่ออยู่กับภูเขาหรือเนินเขา ทั้งภูเขาหินปูน และภูเขาหิน เป็นที่อยู่ของพันธุ์ไม้หลายชนิด รวมทั้งกล้วยไม้ ในปัจจุบัน พื้นที่เหล่านี้กำลังถูกบุกรุก และถูกปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจตามกระแสนิยมของชุมชน เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ผลไม้ โดยเฉพาะสวนยางพาราที่มีอายุประมาณ 10 ปีขึ้นไป ลำต้นมีขนาดใหญ่ ความชื้นของอากาศพอเหมาะ จะเป็นที่อยู่อาศัยของกล้วยไม้ประเภทเอื้องผึ้ง เอื้องมัจฉานุ เอื้องคำ บนต้นยางและต้นไม้ใหญ่ในพื้นที่ ส่วนพื้นที่พบกล้วยไม้ดิน เช่น กล้วยไม้ดินใบหมาก ยี่โถปิ้ง วานน้ำทอง เอื้องใบบัวบก

ม้าวัง เอื้องโมก ปีกแมลงปอ เอื้องเสือโคร่ง หวายแดง สิงโตกรอกตา สิงโตรวงข้าว สิงพัดแดง
เอื้องดอกมะขาม เอื้องพรวัว เป็นต้น

กล้วยไม้ที่พบในพื้นที่จังหวัดต่างๆ ทั้ง 7 จังหวัดที่ทีมวิจัยได้ข้อมูลจากเครือข่ายผู้เก็บหาและ
จากพื้นที่บางส่วนของจังหวัดต่างๆ ตามขอบข่ายของงานวิจัย ดังนี้

1. จังหวัดพังงา มีพันธุ์กล้วยไม้ป่าที่พบเห็น เช่น ม้าวัง, ปากนกแก้ว, โหยาดอกศร, เอื้องนົມ,
กะเร่กะร้อน, เอื้องคำใต้, หวายตะมอย, รองเท้านารีเหลืองพังงา, รองเท้านารีคางกบไทยแลนด์,
เอื้องเงินหลวง, เอื้องมัจฉา, กุหลาบกระเป๋ापิด, สิงสมอหิน (สิงโตกรอกตา), สิงโตกำมปูแดง,
สิงโตลิ้นเล่ย์, เอื้องสายน้ำผึ้ง, เอื้องน้อย

2. จังหวัดสตูลมีพันธุ์กล้วยไม้ป่า เช่น ชิมปีเตี้ยม, สิงโตอาจารย์เต็ม, สิงโตโพลี, สิงโตรวงข้าว,
สิงโตพัดหมอก, สิงโตร่ม, สิงโตสยาม, ม้าวัง, วานเพชรหึงส์, เอื้องดอกมะเขือ, เอื้องสายทะเลบัน,
รองเท้านารีขาวสตูล, เอื้องสายหลวงใต้, เอื้องเข็มแสด, เอื้องใบพลู, เอื้องแปรงสีฟัน, เอื้องช่องวงช้าง,
เอื้องช้างสารภี, พญาไร้ใบ

3. จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพันธุ์กล้วยไม้ป่า เช่น วานน้ำทอง, นางอ้ว, เอื้องทอง, รองเท้านารีขาวสตูล,
เอื้องมัน, เอื้องโมก, เอื้องนางนวล, เอื้องแผงใบใหญ่, สิงโตกรอกตา, สิงโตอาจารย์เต็ม,
สิงโตขนตาเหลือง, สิงโตพัดเหลือง, สิงโตร่ม, กะเร่กะร้อนเขา, กุหลาบกระเป๋ापิด, ลั่นมังก
(เขาทอง), สิกุลดล, เขาพะยะ, กล้วยไม้ดิน (ไม่ทราบชื่อ 2 ชนิด), เอื้องสายสุคนธ์, พญาฉัททันต์

4. จังหวัดกระบี่ มีพันธุ์กล้วยไม้ป่า เช่น รองเท้านารีเหลืองกระบี่, รองเท้านารีเหลืองตรัง,
สิงโตขาว(ดอกไม้ไฟ), สิงโตขนตาเหลือง, สิงโตขนตาแดง (ภูริศมี), เพชรหึงส์, ช้างผสมโขลง, ลั่นมังก,
วานร่อนทอง, กุหลาบกระบี่, กุหลาบกระเป๋ापิด, เอื้องสายน้ำผึ้ง, แววมยุรา, เอื้องแปรงสีฟัน,
เอื้องนົມ (เอื้องผีพราย), เต่าทอง, เอื้องแพนใบมิด, เอื้องพรวัว, เอื้องใบมะขาม, เอื้องแมงมุม,
เอื้องมัลลยา, เอื้องเสือโคร่ง, เอื้องพรุ

5. จังหวัดตรัง มีพันธุ์กล้วยไม้ป่า เช่น เขากวางอ่อน, พญาฉัททันต์, รองเท้านารีขาวสตูล,
สิงโตเหลือง, สิงโตกำมปู, สิงโตกรอกตา, สิงโตรวงข้าว, สายเสร็จ, ลั่นมังก, วานร่อนทอง, คาร์เนธ
(เอื้องน้ำตัน), เอื้องข้าวตอก, เอื้องนางนวล, เอื้องทอง, แปรงสีฟัน, เอื้องดิน (สปาด์), กาดอฉ่อ,
วานเพชรหึงส์

6. จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพันธุ์กล้วยไม้ป่า เช่น เอื้องข้าวนก, เอื้องดอกหญ้า, เอื้องใบพลู,
เอื้องแพนใบมิด, เอื้องแพนใบเล็ก, เอื้องรงรอง, เอื้องพรวัวน้อย, เอื้องลำต่อ, เอื้องใบมะขาม,
สิงโตคอแดง, ช้างงาเดียว, กระดุมพระอินทร์, เอื้องนกกระเจิบ, เอื้องไทรดอกแดง, สายสมร,
เอื้องใบแก้ว, เอื้องสารภี, กระเป๋ापิด

7. จังหวัดพัทลุง มีพันธุ์กล้วยไม้ป่า เช่น เอื้องทอง, แปรงสีฟัน, เอื้องดิน(สปาด์),
เอื้องแปรงสีฟัน, เอื้องข้าวนก, เอื้องใบพลู, เอื้องคำหิน, รุหินี, ตีนตะขาบ, เอื้องรงรอง, เอื้องใบมะขาม,
, เอื้องตีนจก, กุหลาบกระเป๋ापิด, เอื้องแมงมุม, เอื้องเข็มแสด, เอื้องพญาไร้ใบ, กะเร่กะร้อน, ม้าวัง,
ช้างผสมโขลง, ช้างดำ, เข็มหนู

แนวทางการเพิ่มมูลค่าให้กล้วยไม้ป่า 1) เครือข่ายผู้เก็บหา ต้องมีความรู้ความเข้าใจในภาวะความต้องการของตลาดกล้วยไม้ป่าแต่ละชนิดเป็นอย่างดี มีการรวมกลุ่มกันเหนียวแน่น และสามารถกำหนดราคากลางของกล้วยไม้ป่าแต่ละชนิดได้ 2) เครือข่ายผู้เก็บหาและผู้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ป่า ต้องมีความรู้ความเข้าใจในการนำกล้วยไม้ป่ามาประยุกต์ออกแบบให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้ซื้อ เช่น การนำกล้วยไม้ป่ามาปลูกในภาชนะที่สวยงามด้วยกระถางดินเผา สามารถจำหน่ายได้ในราคากระถาง ละ 150-200 บาท และหากนำกระถางกล้วยไม้มาออกแบบเป็นกระเช้าของขวัญวันเกิดของขวัญเยี่ยมผู้ป่วย จะทำให้มูลค่าและคุณค่าของกล้วยไม้ป่าสูงขึ้น 3) การจำหน่ายกล้วยไม้ป่า ควรจำหน่ายในขณะออกดอก จะจำหน่ายได้ในราคาสูงกว่าช่วงที่ไม่มีดอก และที่สำคัญ ต้องบอกข้อมูลของดอก ระยะเวลาในการออกดอกให้ชัดเจน จริงใจ ไม่หลอกลวงลูกค้า 4) การศึกษาชนิดพันธุ์ลักษณะพันธุ์กล้วยไม้ป่าที่มีลักษณะเด่น เหมาะจะเป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ที่ดี จะสามารถจำหน่ายได้ในมูลค่าราคาที่สูงกว่าปกติ 5) การจำหน่ายกล้วยไม้ป่าให้ลูกค้าควรจำหน่ายควบคู่กับการให้ความรู้ในเรื่องวิธีการปลูกเลี้ยง การดูแลรักษา และข้อมูลแหล่งที่มา ตลอดจนลักษณะเด่นของกล้วยไม้ชนิดนั้นๆ ทุกครั้ง จะเป็นการพัฒนาลูกค้าทั้งด้านความรู้และทักษะการปลูกเลี้ยงและยังยืดอายุของกล้วยไม้ให้ยืนยาว 6) กล้วยไม้ป่าควรนำมาใช้เป็นวัสดุในการตกแต่งสวนหย่อมประดับอาคารบ้านเรือน 7) ไม่แข่งขันกันลดราคาการจำหน่ายกล้วยไม้ป่าทุกชนิด 8) ควรประสานงานและสร้างทีมเครือข่ายพัฒนาสายพันธุ์กล้วยไม้ป่าอย่างต่อเนื่อง จะได้ชนิดพันธุ์กล้วยไม้จำนวนมาก 9) ควรศึกษาข้อมูลกล้วยไม้ป่าแต่ละชนิดให้เข้าใจอย่างชัดเจนและฝึกถ่ายทอดความรู้แก่ลูกค้า จะเกิดมิตรภาพที่ดี 10) เก็บหาชนิดพันธุ์กล้วยไม้ป่า ป้อนตลาดในปริมาณน้อย จะได้ราคาสูง ควรนำกล้วยไม้ป่ามาเพื่อปลูกเลี้ยงโดยเลือกชนิดพันธุ์ที่เลี้ยงง่าย เพื่อสร้างทัศนคติและสนใจในการพัฒนาความสามารถ

กระบวนการวิจัย

เตรียมความพร้อมทีมวิจัย

วันที่ 1 ตุลาคม 2555 ณ สถานีทดลองพรรณไม้พิบูลทอง อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนครราชสีมา ประชุมเตรียมความพร้อมทีมวิจัย เพื่ออธิบายการใช้จ่ายงบประมาณโครงการ การบริหารจัดการ ตามแผนงานโครงการวิจัย ผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วยทีมวิจัย 4 คน และ สกว.นครราชสีมา 1 คน

ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา ได้มอบกล้องถ่ายภาพรูปรูปรอบบดิจิตอล แบบกันน้ำพร้อมอุปกรณ์ให้ทีมวิจัยยืมไปใช้งานตลอดทั้งโครงการ และส่งคืนให้กับ สกว.นครราชสีมา หลังเสร็จสิ้นการดำเนินการ มอบหนังสือกล้วยไม้ป่าเมืองไทยเล่ม 1 และเล่ม 2 ที่จัดซื้อในนามของ โครงการวิจัยให้กับทีมวิจัยใช้เทียบกับชนิดกล้วยไม้ที่ค้นพบในป่าพรุโต๊ะแดง

งบประมาณโครงการได้โอนเข้าบัญชีเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2555 ได้แนะนำการใช้จ่าย งบประมาณ อธิบายองค์ประกอบใบเสร็จรับเงินที่ถูกต้อง การใช้ใบรับรองแทนใบเสร็จ และใบสำคัญ รับเงิน ทีมวิจัยสะท้อนว่าการเก็บรายละเอียดค่าเดินทางง่ายกว่าระบบราชการ ที่ต้องเขียนรายงาน การเดินทางแบบละเอียด ส่วนอัตราค่าเดินทางของราชการมีอัตราเดียวคือกิโลเมตรละ 5 บาท ค่าที่พักไม่เกิน 800 บาท ซึ่งต่างกับ สกว. ที่ระบุชนิดรถจักรยานยนต์กิโลเมตรละ 4 บาท รถยนต์กิโลเมตร ละ 6 บาท ค่าที่พักไม่เกิน 1,200 บาท ทีมวิจัยได้ให้ความเห็นว่าหมวดค่าวัสดุที่ไว้น้อย ตลอดทั้ง โครงการที่ตั้งไว้เพียง 10,000 กว่าบาท ประเมินแล้วว่าน้อยเกินไป แนะนำว่าพยายามให้อยู่ในวงเงิน เท่าที่ระบุในแผนงบประมาณก่อน คำถามที่ว่าค่าตอบแทนชาวบ้านที่เป็นลูกหลานนำทางเดินป่าพรุ โต๊ะแดง หากเป็นการลงพื้นที่ข้ามคืนจะคิดเป็นกี่วัน จึงให้คำตอบไปว่าให้คิดเป็น 2 วันทำงาน ยึดตาม ค่าเสียโอกาสจากการประกอบอาชีพปกติของชาวบ้าน บรรเทาความเดือดร้อน

เรื่องแผนงานการดำเนินโครงการ จะศึกษาข้อมูลจากหนังสือกล้วยไม้ที่มีอยู่ หลายชนิด ที่ทีมวิจัยเดินป่าพรุแล้วพบ แต่ไม่คิดว่าเป็นไม้ดอกในสกุลกล้วยไม้ บางชนิดไม่พบว่ามีอยู่ในหนังสือ รวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ และนำศึกษาต่อไปถึงตลาดกล้วยไม้ในปัจจุบัน โดยเฉพาะตลาดนัดจตุจักร ในกรุงเทพฯ ทีมวิจัยบางคนมีความสนใจจะเพาะเลี้ยงกล้วยไม้เพื่อการจำหน่าย เนื่องจากมีบ้านติดกับ ถนนใหญ่ เป็นทำเลที่เหมาะสมแก่การเปิดร้านจำหน่ายพันธุ์ไม้ที่เป็นจุดเด่นให้กับผู้เดินทางผ่านไป-มาได้ ในมิติการเอื้อประโยชน์กับชุมชน พบว่ามีเจ้าของสวนยางพาราหลายคนกำลังประสบกับภาวะราคา ยางพาราผันผวน ไม่แน่นอน การลดความเสี่ยงจากราคายางพาราบางช่วงตกต่ำด้วยการทดลอง เพาะปลูกกล้วยไม้ในสวนยางพารา จึงเป็นทางเลือกอาชีพที่น่าจะทดลอง

หลังจากอธิบายการบริหารจัดการโครงการวิจัยแล้ว ได้มีการนัดหมายจัดกิจกรรมการฝึก ถ่ายภาพกล้วยไม้ โดยจะเชิญผู้มีประสบการณ์ถ่ายภาพมาฝึกสอน ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการ ปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ กิจกรรมการเดินป่าพรุสำรวจกล้วยไม้เป็นงานที่ค่อนข้างลำบาก ขึ้นพื้นที่ชุ่ม และพื้นที่ชุ่มน้ำ จะกินแรงกว่าเดินป่าทั่วไป การคาดหวังจะบุกเบิกเส้นทางกล้วยไม้ เพื่อเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวใหม่นั้นอาจจะยาก เพราะกล้วยไม้ที่พบจะกระจัดกระจาย ไม่ได้อยู่เป็นแนวเดียวกัน

ประเด็นอื่นๆ ที่ชุมชนคิดคือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เสียหายที่ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร ลงทุนสร้างที่พักและห้องประชุม แต่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ มีการขุดลอกคลองสายต่างๆ เพื่อให้พายเรือท่องเที่ยวในป่าพรุได้สะดวก แต่ไม่ได้สนับสนุนกิจกรรมล่องเรือในป่าพรุอย่างจริงจัง เส้นทางเดินในศูนย์วิจัยฯ ที่สร้างเป็นสะพานไม้ ไม่มีการซ่อมแซม การใช้ไม้ แม้ว่าจะกลมกลืนกับธรรมชาติ แต่ก็ไม่ทนทาน การใช้ซีเมนต์แต่เลียนแบบรูปทรง ไม้ และลวดลายไม้ธรรมชาติ มีความคุ้มทุนกว่า และดูกลมกลืนแบบเดียวกับไม้ได้เช่นกัน หรือไม่เช่นนั้น ก็ใช้ไม้เก่าที่มีความทนทานเป็นทุนเดิม บางแห่งใช้ไม้หมอนรองรางรถไฟมาประยุกต์ใช้ ก็มีความทนทานดี แต่ไม้แบบนี้หายาก

ประเด็นวิจัยที่ควรทำคือการประเมินผลกระทบจากการสร้างฝายชะลอน้ำในบริเวณคลองข้างรอดไม้ อำเภอสู่ไหงปาดิ จังหวัดนราธิวาส โดยให้คนในชุมชนมาเป็นทีมวิจัย ศึกษาสภาพก่อนและหลัง เมื่อได้ข้อมูลมาเช่นใด จะได้เสนอให้กับโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลุ่มน้ำโก-ลก เพื่อพิจารณาต่อไป หากจะยกเลิกหรือต้องปรับปรุงแก้ไข จะสามารถยืนยันได้ด้วยข้อมูลที่เป็นรูปธรรม

เดินสำรวจพันธุ์กล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง

วันที่ 13 ตุลาคม 2555 ออกเดินสำรวจที่บ้านยูโย หมู่ที่ 6 ตำบลบางขุนทอง อำเภอบาเจาะ และตำบลสู่ไหงปาดิ อำเภอสู่ไหงปาดิ จังหวัดนราธิวาส เส้นทางออกสำรวจไป-กลับ ประมาณ 25 กิโลเมตร โดยรถยนต์ 1 คัน

ผู้เดินทางสำรวจมีทั้งหมด 5 คน ได้แก่ 1) นายสมพงษ์ รักษาศรี 2) นายมนตรี รัตนบุรี 3) นายหลิน สมศิริกิจ 4) นายณัฐวุฒิ จิตต์สมศรี 5) นายอุดร หน่อสุก (ผู้เชี่ยวชาญการปีนต้นไม้ เพื่อเก็บภาพกล้วยไม้อิงอาศัยในไม้เรือนยอดสูงในป่าพรุโต๊ะแดง)

อุปกรณ์ที่ต้องจัดเตรียม 1) กล้องถ่ายรูป จำนวน 2 ตัว 2) อุปกรณ์จับพิกัด GPS 3) มีดพร้า 4) เสี่ยงอาหาร 5) ถุงเก็บตัวอย่าง 6) กรรไกรตัดแต่งกิ่ง 7) สมุด ปากกา

ผลการเดินสำรวจ พบกล้วยไม้จำนวน 6 ชนิด รายละเอียดตามปรากฏในตาราง

ชนิดกล้วยไม้ที่พบ	องศาตะวันออก (E)	องศาเหนือ (N)	สังคมพืชที่กล้วยไม้อาศัย
1. สิงโตหนวดยาว	0823851	0689278	สะเตีย
	0823802	0689273	สะเตีย
2. เอื้องข้าวสาร	0823765	0689260	ผาตขาว
3. กะเรกะร่อนปากเปิด	0823764	0689259	หว่าหิน
4. เอื้องนมหนู	0823819	0689221	กะพ้อแดง, ปาหนันช้าง
5. เอื้องเสือเผ่น	0823795	0689322	สะเตีย
6. เอื้องหางปลา	0823749	0689307	ไม้วงศ์หว้า
	0823784	0689211	หว่าน้ำ

หมายเหตุ : เอื้องข้าวสาร และกะเรกะร่อนปากเปิดอยู่ใกล้กันมาก

วันที่ 14 ตุลาคม 2555 ออกเดินสำรวจที่บ้านป่าเย หมู่ที่ 10 ตำบลสุไหงปาตี อำเภอสูไหงปาตี จังหวัดนราธิวาส เส้นทางออกสำรวจไป-กลับ ประมาณ 10 กิโลเมตร

ผู้เดินทางสำรวจมีทั้งหมด 4 คน ได้แก่ 1) นายสมพงษ์ รักษาศรี 2) นายมนตรี รัตนบุรี 3) นายหลิน สมศิริกิจ 4) นายอุดร หน่อสกุล

อุปกรณ์ที่ต้องจัดเตรียม 1) กล้องถ่ายรูป จำนวน 2 ตัว 2) อุปกรณ์จับพิกัด GPS 3) มีดพร้า 4) เสี่ยงอาหาร 5) ถุงเก็บตัวอย่าง 6) กรรไกร 7) สมุด ปากกา

ผลการเดินสำรวจ พบกล้วยไม้จำนวน 7 ชนิด รายละเอียดตามปรากฏในตาราง

ชนิดกล้วยไม้ที่พบ	องศาตะวันออก (E)	องศาเหนือ (N)	สูงจากระดับน้ำทะเล (เมตร)	สังคมพืชที่กล้วยไม้อาศัย
1. หวายตะมอย	0822889	0677611	47	ยางพารา
2. กระแจะร้อนปากเปิด	0823030	0677595	35	ยางพารา
3. เอื้องไร่ใบ	0823070	0677660	47	กะบวย
4. ไม้ทราบชนิด 1	0823079	0677636	47	กะบวย
5. เอื้องนมหนู	0823043	0677610	36	ยางพารา, กะพ้อแดง
6. นางตายปากกว้าง	0822826	0677582	9	ขึ้นบนพื้นดิน
	0822903	0677624	48	ขึ้นบนพื้นดิน
	0822923	0677621	49	ขึ้นบนพื้นดิน
7. สิกุลคล	0823080	0677642	47	พื้นที่พรุ

วันที่ 23 ตุลาคม 2555 ออกเดินสำรวจที่บ้านป่าเย หมู่ที่ 10 ตำบลสุไหงปาตี อำเภอสูไหงปาตี จังหวัดนราธิวาส ฝั่งตะวันออกของถนน เส้นทางออกสำรวจไป-กลับ ประมาณ 12 กิโลเมตร

ผู้เดินทางสำรวจมีทั้งหมด 2 คน ได้แก่ 1) นายมนตรี รัตนบุรี 2) นายหลิน สมศิริกิจ

อุปกรณ์ที่ต้องจัดเตรียม 1) กล้องถ่ายรูป จำนวน 1 ตัว 2) อุปกรณ์จับพิกัด GPS 3) มีดพร้า 4) เสี่ยงอาหาร 5) ถุงเก็บตัวอย่าง 6) สมุด ปากกา 7) กรรไกรตัดกิ่ง

ผลการเดินสำรวจ พบกล้วยไม้จำนวน 6 ชนิด รายละเอียดตามปรากฏในตาราง

ชนิดกล้วยไม้ที่พบ	องศาตะวันออก (E)	องศาเหนือ (N)	สูงจากระดับน้ำทะเล (เมตร)	สังคมพืชที่กล้วยไม้อาศัย
1. เอื้องนมหนู	0826801	0676220	33	กะพ้อแดง
2. สิงโตเหลือง	0826892	0676238	34	ยางพารา

ชนิดกล้วยไม้ที่พบ	องศาตะวันออก (E)	องศาเหนือ (N)	สูงจากระดับน้ำทะเล (เมตร)	สังคมพืชที่กล้วยไม้อาศัย
3. กล้วยไม้ดิน	0826904	0676289	32	สวนยางพารา
4. หวายตะมอย	0826910	0676274	32	ยางพารา
5. กะระกระร่อนปากเปิด	0826909	0676263	32	ยางพารา

วันที่ 28 ตุลาคม 2555 ออกเดินสำรวจที่บ้านโตะแดง หมู่ที่ 5 ตำบลบุไຍะ อำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส เส้นทางออกสำรวจไป-กลับ ประมาณ 4 กิโลเมตร

ผู้เดินทางสำรวจมีทั้งหมด 3 คน ได้แก่ 1) นายสมพงษ์ รักษาศรี 2) นายมนตรี รัตนบุรี 3) นายหลิน สมศิริกิจ

อุปกรณ์ที่ต้องจัดเตรียม 1) กล้องถ่ายรูป จำนวน 1 ตัว 2) อุปกรณ์จับพิกัด GPS 3) มีดพรว 4) เสี่ยงอาหาร 5) ถุงเก็บตัวอย่าง 6) สมุด ปากกา 7) กรรไกรตัดแต่ง 8) กล่องส่องทางไกล

ผลการเดินสำรวจ พบกล้วยไม้จำนวน 5 ชนิด รายละเอียดตามปรากฏในตาราง

ชนิดกล้วยไม้ที่พบ	องศาตะวันออก (E)	องศาเหนือ (N)	สูงจากระดับน้ำทะเล (เมตร)	สังคมพืชที่กล้วยไม้อาศัย
1. เอื้องพรุ	0827998	0670090	-	ป่าพรุเสื่อมโทรม
	0828406	0670690		
	0828700	0670500		
	0828160	0670716		
	0827616	0670938		
2. เอื้องแมงมุมขาว	0828464	0671770	4	
3. ขาวแต้ม	0828609	0671765	3	
4. เอื้องกระพรุ	0828330	0671191		ป่าพรุเสื่อมโทรมตามพื้นดิน
	0828122	0671166		
	0828508	0671458		
	0828048	0671324		

วันที่ 10 พฤศจิกายน 2555 ออกเดินสำรวจที่บ้านโตะแดง หมู่ที่ 5 ตำบลบุไຍะ อำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส ใกล้ที่ตั้งของสำนักงาน เส้นทางออกสำรวจไป-กลับ ประมาณ 4 กิโลเมตร

ผู้เดินทางสำรวจมีทั้งหมด 5 คน ได้แก่ 1) นายสมพงษ์ รักษาศรี 2) นายมนตรี รัตนบุรี 3) นายหลิน สมศิริกิจ 4) นายณัฐวุฒิ จิตต์สมศรี 5) นายอุดร หน่อสกุล

อุปกรณ์ที่ต้องจัดเตรียม 1) กล้องถ่ายรูป จำนวน 2 ตัว 2) อุปกรณ์จับพิกัด GPS 3) มีดพร้า 4) เสี่ยงอาหาร 5) ถุงเก็บตัวอย่าง 6) สมุด ปากกา 7) กรรไกรตัดแต่ง 8) กล่องส่องทางไกล 9) ตัวเขียนชื่อตัวอย่าง

ผลการเดินสำรวจ พบกล้วยไม้จำนวน 14 ชนิด รายละเอียดตามปรากฏในตาราง

ชนิดกล้วยไม้ที่พบ	องศาตะวันออก (E)	องศาเหนือ (N)	สูงจากระดับน้ำทะเล (เมตร)	สังคมพืชที่กล้วยไม้อาศัย
1. เอื้องเล็บมือนาง, พदनางชี	0828628	0671881	13	กะบุง
2. สิงโตกำมูปูแดง	0828666	0671797	16	ผาดขาว
	0828921	0671857	15	มะพลับพรั
	0828723	0671988	33	สะเดี้ยว
	0828740	0671994	39	ผาดขาว
3. เอื้องแมลงปอทอง, หวายเข็ม	0828910	0671887	23	สะเดี้ยว
4. กะระกะร้อนปากเปิด	0828679	0671766	20	สาคุ
	0828478	0672233	25	สาคุ
5. เอื้องแบนปากตัด	0828920	0671875	18	ผาดขาว
	0828871	0672085	25	ผาดขาว
6. ไม้ทราบชนิด 2 (คล้ายตุ๊กตา)	0828537	0672154	23	ผาดขาว
	0828535	0672149	24	ผาดขาว
	0828710	0672115	30	ผาดขาว
	0828706	0672063	30	ตาหระ
	0828771	0672019	30	ผาดขาว
7. สิงโตหนวดเหลือง	0828711	0672099	29	สะเดี้ยว
8. เอื้องนมหนู	0828570	0672124	25	สาคุ
9. สิงโตร่มแดง	0828710	0672113	29	สะเดี้ยว
	0828717	0672060	29	สะเดี้ยว
10. เอื้องข้าวสาร	0828713	0672111	29	ผาดขาว
	0828714	0672106	29	ผาดขาว
	0828703	0672056	30	สะเดี้ยว

ชนิดกล้วยไม้ที่พบ	องศาตะวันออก (E)	องศาเหนือ (N)	สูงจากระดับน้ำทะเล (เมตร)	สังคมพืชที่กล้วยไม้อาศัย
	0828694	0672038	48	ฝาดขาว
	0828759	0671980	25	มะพลับพรั
11. เอื้องหางปลา	0828692	0671993	32	ฝาดขาว
12. เอื้องไร่ใบ	0828645	0671908	14	กะบวย
13. กล้วยไม้มีอนาง	0828575	0672051	23	หว่าหิน
14. ไม้ทราบชนิด 3 (คล้ายหางเป็ย)	0828545	0672121	26	หว่าหิน
15. เอื้องพรุ	0828625	0671884	12	พื้นดิน
16. ขาวแต้ม				
17. กล้วยไม้ดิน	0828536	0671953	43	ซากพืช

วันที่ 13 มกราคม 2556 ออกเดินสำรวจที่บ้านป่าเย หมู่ที่ 10 ตำบลสุโงงปาดิ อำเภอสุนทรราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เส้นทางออกสำรวจไป-กลับ ประมาณ 8 กิโลเมตร

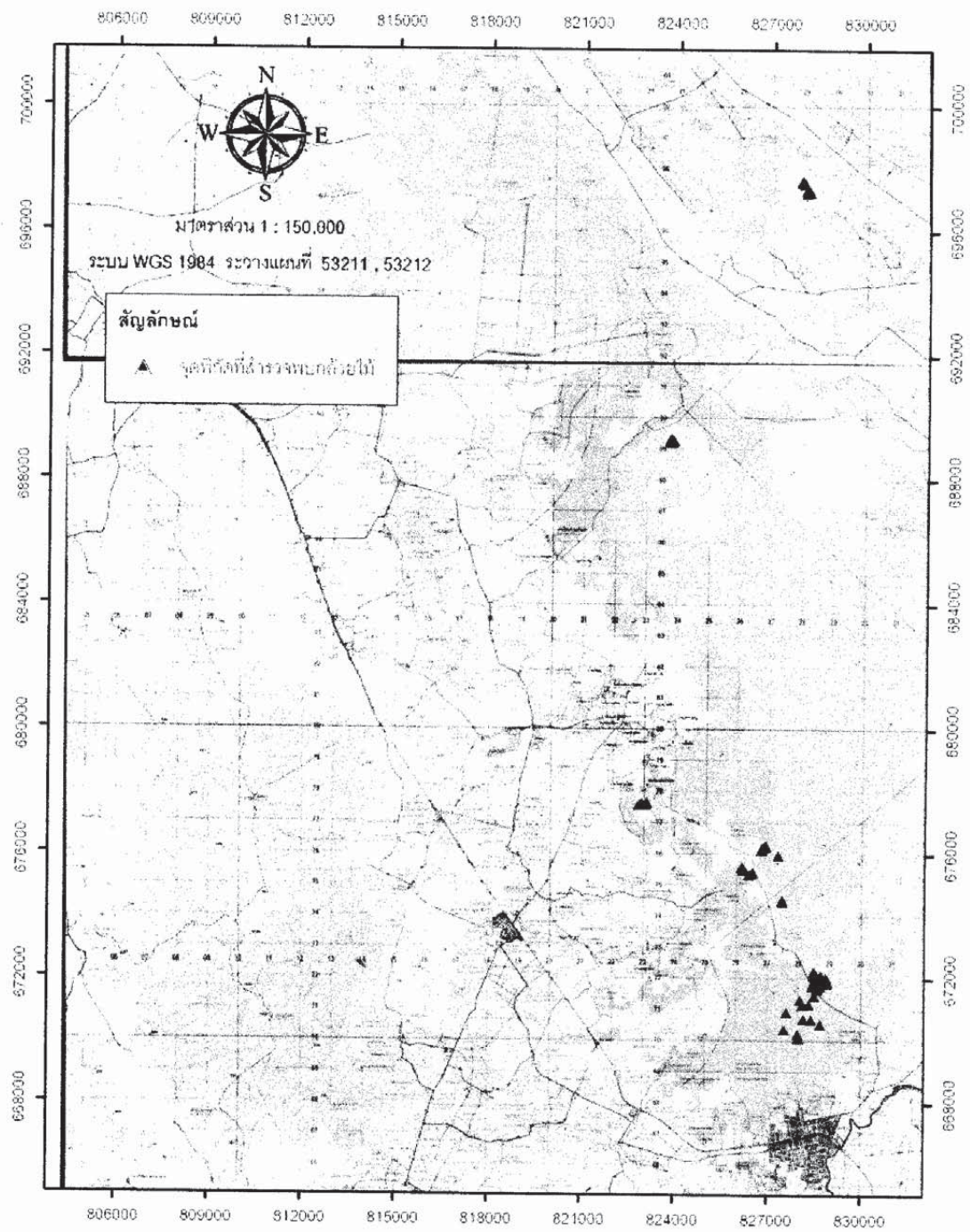
ผู้เดินทางสำรวจมีทั้งหมด 5 คน ได้แก่ 1) นายสมพงษ์ รักษาศรี 2) นายมนตรี รัตนบุรี 3) นายหลิน สมศิริกิจ 4) นายณัฐวุฒิ จิตต์สมศรี 5) นายอุดร หน่อสกุล

อุปกรณ์ที่ต้องจัดเตรียม 1) กล้องถ่ายรูป จำนวน 1 ตัว 2) อุปกรณ์จับพิกัด GPS 3) มีดพร้า 4) เสี่ยงอาหาร 5) ถุงเก็บตัวอย่าง 6) สมุด ปากกา 7) กรรไกรตัดแต่ง 8) กล้องส่องทางไกล

ผลการเดินสำรวจ พบกล้วยไม้จำนวน 4 ชนิด รายละเอียดตามปรากฏในตาราง

ชนิดกล้วยไม้ที่พบ	องศาตะวันออก (E)	องศาเหนือ (N)	สูงจากระดับน้ำทะเล (เมตร)	สังคมพืชที่กล้วยไม้อาศัย
1. เอื้องหางปลา	0827448	0674540	10	ฝาดขาว, หว่าหิน
2. กล้วยไม้ดิน	0827456	0674515	13	พื้นดิน
3. หญาเปราะนง, เปราะนงคุ่ม	0827305	0675975	7	พื้นดิน
4. ไม้ทราบชนิด 4 (คล้ายเอื้องมะพร้าว)	0827466	0674475	10	ลำต้นอยู่พื้นดิน และอิงอาศัยต้นไม้ อื่นๆ

แผนที่แสดงจุดพิกัดที่สำรวจพบกล้วยไม้

แผนที่การเดินทางสำรวจกล้วยไม้ทั้ง 6 เส้นทาง

นำข้อค้นพบกล้วยไม้ป่าพรวรรักษ์กับเกษตรกรชาวสวนยางพาราบ้านป่าเย

วันที่ 4 มิถุนายน 2556 ณ ศาลาอเนกประสงค์บ้านป่าเย ตำบลสุโขทัย อำเภอสุโขทัย จังหวัดนราธิวาส จัดเวทีพบปะพูดคุยระหว่างเจ้าหน้าที่ของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) สาขาสุโขทัย-ลก ได้รับการยืนยันว่าพื้นที่สวนยางพาราของชุมชนบ้านป่าเย มีมาแต่ดั้งเดิม เกษตรกรชาวสวนยางจึงเป็น "คนบาปบริสุทธิ์" ที่ผิดกฎหมายที่ออกมาภายหลัง สมัยก่อนนอกจากเกษตรกรจะทำสวนยางแล้ว ยังปลูก สับปะรดไว้ตามร่องสวน ถือเป็นตำนานที่คนในละแวกใกล้เคียงรู้จักสับปะรดป่าเยกันทั้งนั้น ภายหลังจากที่ดินอำเภอเรียกเก็บ สค. 1 ไป บอกว่าจะออกเป็นโฉนดให้ หลายคนมีความหวังขึ้นไป ปรากฏว่าไม่ได้โฉนด และเสีย สค.1 ไปด้วย จึงไม่มีเอกสารสิทธิแสดงความเป็นเจ้าของสวนยาง และมีปัญหาการเข้าร่วมโครงการสงเคราะห์โค่นยางแล้วปลูกใหม่ ของ สกย. หากได้นำเรื่องกล้วยไม้ในสวนยางเป็นสื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรู้ว่าชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับป่าพรวรรักษ์ได้ ตลอดจนได้สืบค้นเรื่องราวที่เป็นปัญหาที่ทำกินมาจัดการให้เกิดความเป็นธรรม จะเป็นการตอบโต้เรื่องสันติภาพของชายแดนใต้ได้อีกทางหนึ่ง

สร้างนักวาดภาพทางพฤกษศาสตร์ร่วมกับเยาวชนในระบบโรงเรียน

วันที่ 28 สิงหาคม 2556 ณ สถานีทดลองปลูกพรรณไม้พิบูลทอง ที่มวิชัยได้ประสานกับครูผู้สอนด้านศิลปะของโรงเรียนในพื้นที่ใกล้กับป่าพรวรรักษ์แดง จำนวน 2 แห่ง คือ โรงเรียนเทศบาล 3 (วิเทศวิทยา) เทศบาลเมืองสุโขทัย-ลก และโรงเรียนวัดพระพุท อำเภอดงบัง จังหวัดนราธิวาส ผลการประสานงานพบว่าโรงเรียนเทศบาล 3 มีความพร้อม และครูผู้สอนมีความสนใจเป็นทุนเดิม เคยเดินทางเข้ามาวาดภาพธรรมชาติในพื้นที่ป่าพรวรรักษ์แดง และเห็นว่าเป็นโอกาสที่ดีในการให้นักเรียนได้เรียนรู้การวาดภาพจากสถานที่จริง ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนเองก็ให้การสนับสนุน

การเตรียมความพร้อมเริ่มจากการกำหนดรูปแบบการอบรมเยาวชน ในที่นี้ได้ใช้แนวทางการอบรมศิลปะการวาดภาพพฤกษศาสตร์ของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเป็นแม่แบบในการจัดอบรม และได้ใช้ตัวอย่างภาพถ่ายเส้นจากหนังสือ "ป่าชายเลน นิเวศวิทยาและพรรณไม้" รวบรวมพรรณไม้ในป่าชายเลนกว่า 160 ชนิด ประกอบด้วยภาพถ่ายเส้นและคำบรรยายอย่างละเอียด รวมความหนา 700 หน้า ใช้เวลาในการจัดทำกว่า 10 ปีในการรวบรวมเนื้อหาและการจัดทำภาพประกอบโดยคณะผู้จัดทำ คือ ดร.สรยุทธ บุญยะเวชชีวิน และทีมงาน

ที่มวิชัย ได้ใช้กล้วยไม้ดิน เป็นแบบในการวาด ก่อนหน้าการอบรม มีลมพายุพัดแรง ทำให้กล้วยไม้ที่กำลังออกดอกหลุดร่วงลงไป อย่างไรก็ตาม กล้วยไม้ดินยังพอมีสูกกล้วยไม้สามารถทดลองฝีมือการวาดภาพได้ อาจารย์สมชาติ คือราโอ๊ะ เป็นครูผู้สอนและให้นำแนะนำอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะทักษะการเพิ่มแสงเงา เพื่อให้เกิดมิติของภาพ มีการคัดเลือกผลงานสำหรับให้รางวัลกับเด็กนักเรียน เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ ขณะเดียวกันได้เก็บไว้เป็นทำเนียบนักวาดภาพทางพฤกษศาสตร์สำหรับเคลื่อนงานวิจัยกล้วยไม้ป่าพรวรรักษ์แดง ในระยะที่สองนี้ด้วย

ผลการสำรวจสายพันธุ์กล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง

ผลจากการสำรวจกล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงจังหวัดนราธิวาส (วันที่ 28 กันยายน 2556) สามารถจำแนกได้เป็น 3 วงศ์ย่อย 27 สกุล 37 ชนิด ยังไม่สามารถจำแนกได้อีก 5 ชนิด รวม 42 ชนิด ดังนี้

กล้วยไม้อาศัยบนดิน (terrestrial orchid)

สกุล : *Arundina*

หญ้าจัมพันควาย, แคมดอกขาว, แคมเหลือง, ม้วนดักทราย, ห่อนดักทราย (เหนือ)
จวนดักทราย, น้ำทราย, ยี่โถปิ้ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Arundina graminifolia* (D. Don) Hochr.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้ดิน

ลำต้น ลำต้นเป็นปล้อง เรียว ตั้งตรง สูง 1-1.5 เมตร

ใบ เดี่ยว เรียงเวียนสลับ แผ่นคล้ายใบหญ้า เรียวแหลม ยาวประมาณ 15-30 เซนติเมตร กว้างประมาณ 1-2.5 เซนติเมตร กาบใบเป็นปลอกหุ้มปล้องลำ

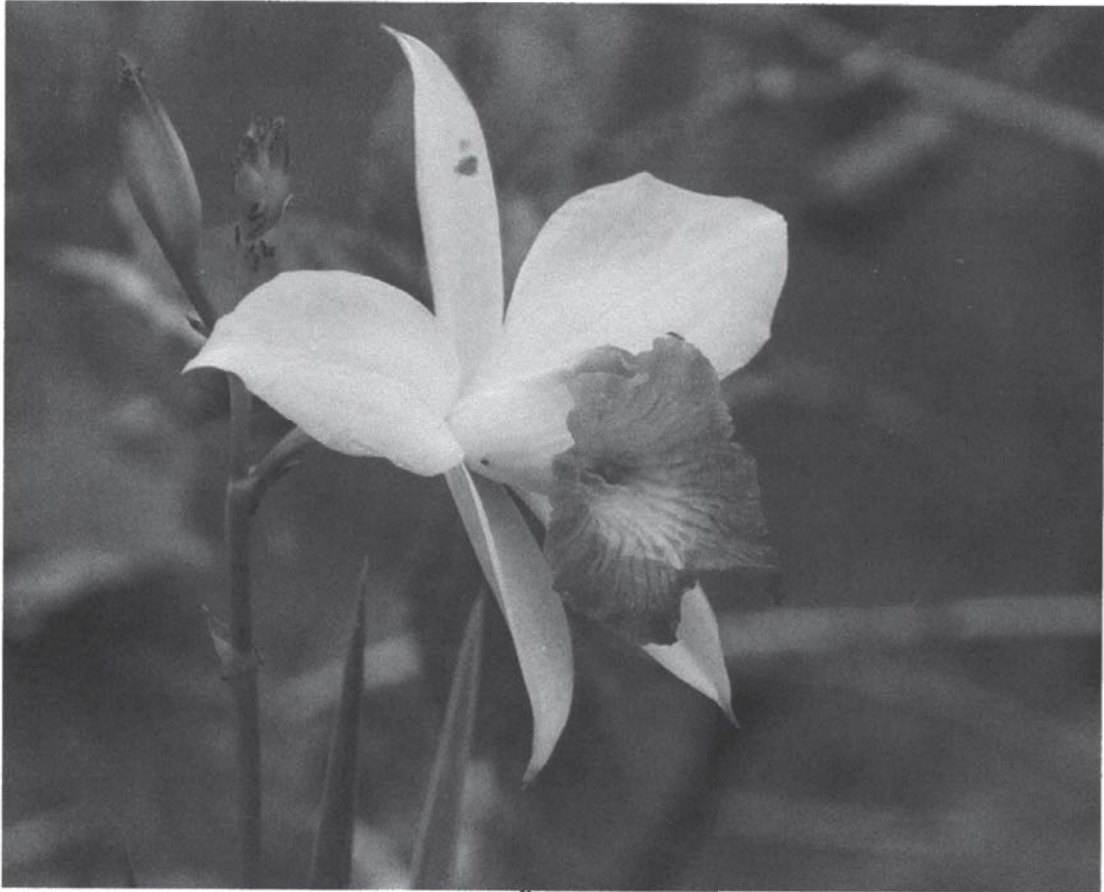
ดอก ช่อดอกออกที่ปลายลำ ยาว 15-40 เซนติเมตร บางครั้งแยกแขนง มี 5-15 ดอก บานทีละดอก ดอกสีขาวและม่วงอมชมพู เส้นผ่าศูนย์กลาง 5-7 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงทั้ง 3 กลีบ และกลีบดอก 2 กลีบ สีขาว กลีบลิ้นหรือกระเปาะสีม่วงอมชมพู โคนกลีบด้านในสีเหลือง

ผล รูปรีเว้าแกมรูปขอบขนานยาวประมาณ 5-6 เซนติเมตร มี 6 พู

ฤดูออกดอก : เดือนมิถุนายน-ตุลาคม

การกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบแล้ง ป่าดิบชื้น และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบที่จังหวัดราชบุรี พิษณุโลก นครราชสีมา ตราด ระนอง สุราษฎร์ธานี พังงา สตูล และนราธิวาส ในต่างประเทศพบที่ จีน อินเดีย พม่า กัมพูชา ลาว เวียดนาม และมาเลเซีย

การขยายพันธุ์ : แยกกอ

กล้วยไม้พินควาย

สกุล : *Bromheadia*

กล้วยไม้ดิน, เอื้องโรย, เอื้องจำปา, ตาลขโมย

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Bromheadia finlaysoniana* (Lindl.) Reichb.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้ดินที่ชอบขึ้นตามพื้นดิน ได้อาหารจากซากพืช หรือเรียกว่ากล้วยไม้กินซาก บริเวณป่าดิบชื้นในป่าพรุชั้นบริเวณป่าเสื่อมโทรมที่ถูกทำลาย ซึ่งจะขึ้นปะปนกับพืชพวกหญ้าคุมบาง และจำพวกเฟิน หรือไม้พื้นล่างของป่าพรุ และสวนยางพารา

ลำต้น จะตั้งตรงขึ้น แต่มีการเจริญเติบโตออกทางด้านข้างของลำต้น

ใบ รูปขอบขนาน หนาและแข็ง ปลายใบเว้ามนุ่ม ใบยาวประมาณ 9-12 เซนติเมตร กว้างประมาณ 2.5-3 เซนติเมตร

ดอก มีสีขาวอมม่วง ออกที่ปลายยอด ช่อดอกแบบกระจจะ ช่อดอกมีความยาวประมาณ 6-8 ซม. กลีบปากสีเหลือง หูปากสีม่วง (ดอกจะออกตรงซอกใบ ช่อดอกมีความยาวประมาณ 6-8 ซม.)

ผล เป็นฝักสีเขียว มีความยาวประมาณ 4-6 เซนติเมตร เมื่อสุกจะแตกออกเป็น 3 ฝัก

ราก จะเจริญงอกได้ดิน

ฤดูออกดอก : เกือบตลอดทั้งปี (ออกดอกมากในเดือนมกราคม- เมษายน)

การกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบชื้น และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ของประเทศไทย

การขยายพันธุ์ : แยกหน่อ

(คู่มือกล้วยไม้ หน้า 182)

กล้วยไม้ดิน

สกุล : *Doritis*

น้ำว้าง, หญ้าดอกดิน, กล้วยหิน, กล้วยไม้ม้า, แดงอุบล

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Doritis pulcherima* Lindl.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้ที่ชอบขึ้นตามพื้นดินบริเวณขอบพรุ ได้อาหารจากซากพืช หรือเรียกว่ากล้วยไม้กินซาก (saprophytic orchid) บริเวณป่าดิบชื้น

ลำต้น สั้นสั้น

ใบ เดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบหนา รูปขอบขนานแกมรูปหอกกลับ ปลายใบมน ยาว 5-15 เซนติเมตร กว้าง 1.5-3 เซนติเมตร

ดอก สีชมพูอมม่วง เส้นผ่าศูนย์กลาง 2-2.5 เซนติเมตร ออกเป็น
ช่อตรงข้ามใบ แต่ละช่อยาว 20-35 เซนติเมตร

ผล เป็นฝักสีเขียว มีความยาวประมาณ 0.5-1.5 เซนติเมตร
เมื่อสุกแตกเป็น 4 ฝัก

ราก มีสีน้ำตาลเทาแตกที่โคนต้น

ฤดูออกดอก : เกือบตลอดทั้งปี ช่วงที่มีดอกมากประมาณเดือนกรกฎาคม-กันยายน

การกระจายพันธุ์ : มีเขตการกระจายพันธุ์พบทั่วภูมิภาคของประเทศไทย และ
ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การขยายพันธุ์ : แยกกอ

สำรวจพบในป่าพรุโต๊ะแดง : ในท้องที่บ้านไพรวัน ตำบลคลองไหล อำเภอดงไจ,
จังหวัดนราธิวาส จะบริเวณป่าพรุเสื่อมโทรม

ม้าวิ่ง

สกุล : *Eulophia*

หัวข้าวต้ม, ว่านนานเย็น, ว่านบัวแก้ว, บาแวบาง, หัวข้าวเย็น, ช้างผสมโคลง,

อาแบभाग

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Eulophia graminea* Lindl

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้ดิน

ลำต้น มีลักษณะเป็นหัวคล้ายหัวเผือกอยู่เหนือผิวดิน

ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบเรียวยาวคล้ายใบหญ้า ใบยาว
ประมาณ 20-30 เซนติเมตร กว้าง 5-6 เซนติเมตร

ดอก มีสีเขียวแกมน้ำตาล ช่อดอกเป็นกระจุก หรือแยกแขนง
มีเส้นสีน้ำตาลแดง 3 เส้นที่กลีบดอก กลีบปากรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับสีขาว แฉกข้างรูป
สามเหลี่ยม ปลายกลีบหยัก กลางกลีบมีริ้วขี้ผึ้งสีชมพูอ่อนจำนวนมาก โคนกลีบมีเดือย
ทรงกระบอก ออกเป็นช่อแยกแขนงตามข้อตรงข้ามใบ ยาวประมาณ 30-40 เซนติเมตร

ราก ออกเป็นกระจุกที่หัวใต้ดิน

ฤดูออกดอก : ในช่วงเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน

การกระจายพันธุ์ : ขึ้นตามที่โล่งแจ้ง มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบทั่ว
ทุกภูมิภาคในต่างประเทศพบที่ พม่า ลาว เวียดนาม กัมพูชา อินโดนีเซีย และมาเลเซีย

การขยายพันธุ์ : แยกหัว

หัวข้าวต้ม

สกุล : *Habenaria*

นางตายปากกว้าง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Peristylus holttumii*

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้ที่ชอบขึ้นตามพื้นดิน โดยเฉพาะดินทราย มักจะพบในพื้นที่ร่อยต่อระหว่างพื้นดินกับป่าพรุ

ลำต้น แบบมีหัวใต้ดิน (root-stem tuberoid) ไม่มีข้อและปล้อง

ใบ เป็นรูปรียาวยาว เรียงสลับสองข้าง เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรีแกมรูปขอบขนาน แผ่นใบเรียบหนาเป็นมัน ปลายใบแหลม ใบยาวประมาณ 0.5-1.0 เซนติเมตร

ดอก ออกดอกตามข้อตรงข้ามกับใบ มีสีขาว 3 กลีบ กลีบเกสรตรงกลางมีสีเหลือง ตรงปลายกลีบสีเหลืองมีแถบสีดำ ใน 1 ช่อมี 3-5 ดอก มีสีเหลืองอ่อนมีสีเหลืองอมเขียว ออกตามข้อเป็นช่อสั้นๆ ห้อยย้อยลง กลีบดอกมีขนาดไม่เท่ากัน โคนกลีบเป็นสีเหลืองอ่อน ปลายกลีบแต้มสีเขียว ปากกลีบดอกแผ่ออกเป็นแผ่น เกือบกลมหรือฟันจีบ เป็นริ้วสีขาว โคนปากกลีบมีเส้นสีน้ำตาล

ผล เป็นฝักสีเขียว มีความยาวประมาณ 0.5-1.0 เซนติเมตร

ราก มีลักษณะเป็นหัวอยู่ใต้ดิน

ฤดูออกดอก : เดือนสิงหาคม

การกระจายพันธุ์ : ขึ้นในเขตรอยต่อระหว่างพื้นดินและป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ ทางภาคใต้ของประเทศไทย

การขยายพันธุ์ : แยกกอ

นางต่ายปากกว้าง

กล้วยไม้อาศัยในน้ำ (aquatic orchid)

สกุล : *Dipodium*

เอื้องกระพรว, เอื้องกระ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dipodium paludosum* (Griff.) Rchb.f.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้น้ำ อาศัยในป่าพรุน้ำกร่อย ขึ้นปะปนกับหญ้าคมบาง
กระจุย ลำเทง

ลำต้น รูปทรงกระบอกยาวประมาณ 30 เซนติเมตร – 1 เมตร

ใบ รูปแถบ มีความยาวประมาณ 9.0-12.0 เซนติเมตร กว้าง
ประมาณ 1.5-2.0 เซนติเมตร ปลายแหลมโคนใบเป็นกาบ

ดอก มีสีขาวและมีจุดสีม่วงแดงจางทั่วกลีบ เกิดตรงส่วนปลายของ
ลำต้น กลีบเลี้ยงรูปรีจนถึงรูปขอบขนาน กลีบดอกรูปขอบขนาน ปลายกลีบมน แผ่นกลีบมีขนยาว
เรียงเป็น 2 แถว เส้าเกสรเรียวยาว สีขาว

ราก เกิดที่โคนต้นในน้ำ

ฤดูออกดอก : ออกดอกเดือนสิงหาคม-ตุลาคม

แหล่งกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าพรุน้ำกร่อย มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทย
พบที่จังหวัดปราจีนบุรี ตราด ชุมพร และนราธิวาส ในต่างประเทศพบที่ มาเลเซีย เวียดนาม กัมพูชา
ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย

การขยายพันธุ์ : แยกหน่อ ปักชำ

(กล้วยไม้ป่าเมืองไทย หน้า 231)

เอื้องกระพรวน

สกุล : *Malaxis* Sw.

เปราะนกกุ่ม, หุดัน, สิกุลคล, เอื้องคิ้วนัม (Eyebrow Malaxis - ออสเตรเลีย),
เอื้องงวงธรรมดา (Common Snout Orchid), เอื้องงูใบกระดาน (Broad Leafed Addermouth -
Kuan Ye Yang Er Suan - ความเอี้ยหยางเออร์ชวาน- ภาษาจีน)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Malaxis ophrydis* (J.König) Ormerod 1995 หรือ *Dienia ophrydis* (Koen.) หรือ *Malaxis latifolia* J. E. Sm. (มีการเปลี่ยนชื่อวิทยาศาสตร์จาก *Malaxis ophrydis* ที่ใช้มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1791 เป็น *Epidendrum ophrydis* และยกเลิกการใช้ชื่อวิทยาศาสตร์ *Malaxis latifolia* โดยกลายเป็นชื่อพ้องแทน อย่างไรก็ตาม ยังมีการใช้ชื่อนี้ในแวดวงทางการค้า กล้วยไม้เชิงพาณิชย์อยู่บ้าง)

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้ดินที่ชอบขึ้นตามพื้นดิน ได้อาหารจากซากพืช หรือ เรียกว่ากล้วยไม้กินซาก (saprophytic orchid) บริเวณป่าดิบชื้นซึ่งสามารถพบได้บ่อย และพบได้ บริเวณที่เป็นป่าเขา และป่าพรุน้ำจืด เหนือจากระดับน้ำทะเลประมาณ 600-1500 เมตร

ลำต้น เป็นลำลูกกล้วยอวบน้ำหนักเล็ก เจริญเติบโตทางด้านข้าง สูง 20-35 เซนติเมตร

ใบ รูปหอก เรียงเวียนสลับ

ดอก มีสีเหลืองอ่อนจนถึงม่วงแดง ออกเป็นช่อดอกแบบกระจะเชิงลด ออกที่ปลายยอดหรือลำ ตั้งตรงขึ้นมีความยาวประมาณ 20-35 เซนติเมตร ดอกมีขนาดเล็ก กว้างประมาณ 0.6-0.8 เซนติเมตร จำนวนมาก

ผล เป็นฝักสีเขียว เมื่อสุกมีสีขาว

ฤดูออกดอก : ในช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม กุมภาพันธ์ ถึง มีนาคม

การกระจายพันธุ์ : ขึ้นตามดินที่มีซากพืชสะสมเป็นชั้นหนาในป่าดิบชื้น และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบที่จังหวัดเชียงใหม่ ตาก นครราชสีมา จันทบุรี ราชบุรี ชุมพร สุราษฎร์ธานี สตูล นครศรีธรรมราช และนราธิวาส ต่างประเทศพบที่พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม แคว้นอัสสัม บังกลาเทศ ติมอร์ตะวันออก ลิกซิม อินเดียน เนปาล ภูฏาน ศรีลังกา ทางตอนใต้ของ มณฑลฟูเจียน กวางตุ้ง กวางสี ไหหล้า ฮองกง และยูนนานของประเทศจีน ไต้หวัน พม่า ลาว กัมพูชา บอร์เนียว ชวา สุมาตรา อินโดนีเซีย มาเลเซีย เกาะซุนดา เกาะมุลูกกะ เกาะสุลาเวสี ฟิลิปปินส์ นิวเกินี เกาะควีนแลนด์ นิวคาลิโดเนีย ในออสเตรเลีย หมู่เกาะทะเลฝั่งอันดามัน

การขยายพันธุ์ : แยกต้น เพาะเมล็ด

(อ้างอิงจากเว็บไซต์ <http://www.orchidspecies.com/mallatifolia.htm>, พรรณไม้ป่าพรุ จังหวัด นราธิวาส หน้า 138, กล้วยไม้เมืองไทย หน้า 278, กล้วยไม้ป่าเมืองไทย 2 หน้า 233)

เปราะนาคคุ่ม

สกุล : *Thrixspermun*

เอื้องพรุ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Thrixspermum amplexicaule* (Blume) Rchb. F.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยที่ขึ้นบริเวณป่าเสื่อมโทรมที่ถูกทำลาย ซึ่งจะขึ้นปะปนกับพืชพวกหญ้าคมบาง หรือไม้พื้นล่างของป่าพรุ กรณีที่ขึ้นบนบกจะเป็นพืชอิงอาศัยบนต้นไม้อื่น

ลำต้น โคนต้นและรากอยู่ในน้ำ ตั้งตรงขึ้น สูงประมาณ 50-100 เซนติเมตร

ใบ รูปไข่ โคนใบอวบหุ้มข้อ ปลายใบแหลมมน ใบยาวประมาณ 1.5-2.0 เซนติเมตร กว้างประมาณ 3-4 เซนติเมตร

ดอก มีสีม่วงขาว มีช่อดอกยาวประมาณ 30-40 เซนติเมตร แกนช่อมีใบประดับเรียงสลับเป็นระยะห่างประมาณ 5 มิลลิเมตร ก้านช่อดอกยาวประมาณ 1.0-1.5 เซนติเมตร ดอกทยอยบานครั้งละ 1-2 ดอก ดอกมีขนาด 1.3-1.5 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงและกลีบดอกคล้ายกัน ปลายกลีบปากมี 3 หยัก

ผล เป็นฝักสีเขียว มีความยาวประมาณ 1.5-2.0 เซนติเมตร เมื่อผลเริ่มสุกมีสีเหลือง แตกแผ่ออก

ราก จะออกยาวบริเวณข้อ

ฤดูออกดอก : กุมภาพันธ์ จะเริ่มบานเดือน มีนาคม-มิถุนายน หรือเกือบตลอดทั้งปี

แหล่งกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบชื้น และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ทางภาคใต้ของประเทศไทย ต่างประเทศพบที่เวียดนาม หมู่เกาะในทะเลอันดามัน และมาเลเซีย

การขยายพันธุ์ : แยกต้น

สำรวจพบในป่าพรุโต๊ะแดงตรงจุดพิกัดที่ E-0828477 N-0671830 สูงจากระดับน้ำทะเล 45 เมตร

เอื้องพรุ

กล้วยไม้อิงอาศัย (epiphytic orchid)

สกุล : *Acampe*

เอื้องเสือแพ้ว

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Pomatocalpa* sp.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัย (epiphytic orchid) จะใช้รากเกาะยึดกับเปลือกไม้ป่าพรุ เช่น สะเดียว /

ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรีแกมรูปขอบขนาน แผ่นใบเรียบหนา เป็นมัน ปลายใบแหลม ใบยาวประมาณ 0.5-1.0 เซนติเมตร

ดอก มีสีเหลืองอมเขียว ออกตามข้อเป็นช่อสั้นๆ หยอยบาน กลีบดอกมีขนาดไม่เท่ากัน โคนกลีบเป็นสีเหลืองอ่อน ปลายกลีบแต้มสีเขียว ปากกลีบดอกแผ่ออกเป็นแผ่นเกือบกลมหรือพับจีบ เป็นริ้วสีขาว โคนปากกลีบมีเส้นสีน้ำตาล

ผล เป็นฝักสีเขียว มีความยาวประมาณ 0.5-1.0 เซนติเมตร

ฤดูออกดอก : ในช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน

แหล่งกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบชื้น และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ทางภาคใต้ของประเทศไทยติดกับมาเลเซีย

การขยายพันธุ์ : แยกต้น

สำรวจพบในป่าพรุโต๊ะแดงตรงจุดพิกัดที่ E-0828711 N-0672049 สูงจากระดับน้ำทะเล 36 เมตร โคกกาหลา
(กล้วยไม้เมืองไทย หน้า 187)

เอื้องเสือผ้า

สกุล : *Acriopsis*

เอื้องนมหนู, รุหินี, จุกโรหินี

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Acriopsis javanica* Reinw.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัย (epiphytic orchid) ในพื้นที่ป่าพรุและพื้นที่
รอยต่อพบได้ทั่วไป

ลำต้น เป็นลำลูกกล้วยขนาดเล็กรูปไข่

ใบ รูปแถบ ปลายใบแหลม ใบยาวประมาณ 13-15 เซนติเมตร
กว้างประมาณ 1.0-1.5 เซนติเมตร

ดอก ออกเป็นช่อแบบช่อกระจุกหรือช่อแบบแยกแขนง กลีบเลี้ยง
บนและกลีบดอกรูปขอบขนาน กลีบเลี้ยงคู่ข้างเชื่อมกันเป็นรูปขอบขนาน สีม่วงเรื่อ ขอบกลีบสีขาว
อ่อน กลางกลีบมีสันรูปครึ่งวงกลม 2 ชั้น ดอกมีขนาด 1 เซนติเมตร

ผล เป็นฝักเมื่ออ่อนสีเขียว เมื่อเริ่มใกล้จะแตกผลจะออกสีเหลือง
แตกออกเป็น 3 พู

ราก เกิดเป็นกระจุกมีสีขาว

ฤดูออกดอก : กุมภาพันธ์ จะเริ่มบานเดือน มีนาคม- มิถุนายน

แหล่งกระจายพันธุ์ : พบในป่าดิบชื้น ป่าดิบเขา และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์
ในจังหวัดเชียงใหม่ กาญจนบุรี ชุมพร สงขลา สตูล พังงา ระนอง และนราธิวาส ของประเทศไทยพบที่
พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์

การขยายพันธุ์ : แยกกอ

พันธุ์ไม้ป่าพรุที่กล้วยไม้อิงอาศัย : กะป้อแดง ปาหนันช้าง สาครู ยางพารา
(กล้วยไม้ป่าเมืองไทย หน้า 57)

เอื้องนมหนู

สกุล : *Agrostophyllum*

เอื้องใบเฟิน, เอื้องหญ้าฟาง (Straw-Like *Agrostophyllum*)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Agrostophyllum stipulatum* (Griff.) Schltr. 1912 มีชื่อพ้องอีกหลายชื่อ ได้แก่ *Agrostophyllum bicuspidatum* J.J.Sm. 1903; *Agrostophyllum callosum* (Blume) J.J.Sm. 1905; *Agrostophyllum celebicum* Schltr. 1911; *Agrostophyllum confusum* J.J.Sm. 1920; *Agrostophyllum reichenbachii* J.J.Sm. 1904; *Agrostophyllum stipulatum* subsp. *bicuspidatum* (J.J.Sm.) Schuit. 1997; *Agrostophyllum stipulatum* subsp. *stipulatum*; *Appendicula callosa* Blume 1825; **Appendicula stipulata* Griff. 1851; *Appendiculopsis bicuspidata* (J.J.Sm.) Szlach. 1995; *Appendiculopsis celebica* (Schltr.) Szlach. 1995; *Appendiculopsis confusa* (J.J.Sm.) Szlach. 1995; *Appendiculopsis stipulata* (Griff.) Szlach. 1995; *Podochilus callosus* (Blume) Schltr. 1900

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัยขนาดกลางเขตร้อน

ต้น มีกิ่งก้านไม่มากนัก

ใบ รูปไข่ออกตามแนวขวางของข้อ ต้นอ่อนจะประกอบด้วยใบผลิ
ออกเป็น 2 แถว ใบรูปขอบขนาน เป็นพู่จากปลายใบ แฉกใบเป็นรูปบ้าน ไม่มีก้านใบ

ดอก ผลิออกจากปลายกิ่งเป็นดอกเดี่ยว มีปากกลีบหลัก และกลีบ
ดอกประกอบ 3 กลีบ ขนาดของดอกกว้างประมาณ 1.1 เซนติเมตร

การกระจายพันธุ์ : พบในประเทศพม่า ไทย เกาะบอร์เนียว เกาะชวา มาเลเซีย
ฟิลิปปินส์ เกาะสุลาเวสี เกาะโซโลมอน เกาะสุมาตรา ในพื้นที่ลุ่มต่ำเหนือระดับน้ำทะเล 200-500
เมตร

(อ้างอิงจากเว็บไซต์ <http://www.orchidspecies.com/sgrstipulatum.htm>)

เอื้องใบเฟิน

สกุล *Bulbophyllum*

สิงโตกำมปูแดง, สิงโตกำมกาง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Bulbophyllum patens* King ex Hook. f.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัย ในป่าพรุโต๊ะแดงพบได้ไม่บ่อยนัก

ลำต้น เจริญทางด้านข้าง

ใบ รูปขอบขนาน เป็นใบเดี่ยว ปลายใบเว้าเล็กน้อย ใบยาวประมาณ 2.5-3.0 เซนติเมตร

ดอกมีสีม่วงเข้ม ดอกเดี่ยวออกตามข้อ ดอกมีกลีบ 5 กลีบ มีความยาวประมาณ 2.5-3 เซนติเมตร เมื่อบานเต็มที่กลีบเลี้ยงคู่ข้างกางออกจากกันอย่างชัดเจน กลีบดอกเล็กกว่ากลีบเลี้ยงมาก กลีบปากรูปแถบอ้วนและหนา แต่มีขนาดเล็กกลีบอื่นๆ มาก ปลายกลีบมน โคนเส้าเกสรยื่นออกมาเชื่อมกับโคนกลีบปาก

ฤดูออกดอก : ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึง พฤษภาคม

ปี 54 กุมภาพันธ์-มีนาคม ปี 55 มีนาคม-พฤษภาคม

การกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบชื้น และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทย พบที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ตรัง ปัตตานี และนราธิวาส ในต่างประเทศ พบที่ประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย

การขยายพันธุ์ : แยกลำต้น

พันธุ์ไม้ป่าพรุที่กล้วยไม้อิงอาศัย : ฝาตขาว มะพลับพรุ สะเตียว

พบในป่าพรุโต๊ะแดงตรงจุดพิกัดที่ E 828666 N 671797 สูงจากระดับน้ำทะเล 16 เมตร, E 828921 N 671857 สูงจากระดับน้ำทะเล 15 เมตร, E 828723 N 671988 สูงจากระดับน้ำทะเล 33 เมตร

(กล้วยไม้เมืองไทย หน้า 126 คู่มือกล้วยไม้ หน้า 121)

สิงโตกำมปูแดง

สิงโตคอแดง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Bulbophyllum mirum* J.J.Sm. (1906), *Cirrhopetalum mirum* (J.J.Sm.) Schltr. (1913), *Rhytionanthos mirum* (J.J.Sm.) Garay (1994)

ลักษณะทั่วไป : เป็นไม้อิงอาศัยบนต้นไม้อื่น

ลำต้น เป็นลำลูกกล้วยขนาดเล็ก ยาว 0.3-0.5 เซนติเมตร มีเหง้าเลื้อยแตกลำเป็นระยะ แต่ละลำห่างกัน 2-3 เซนติเมตร

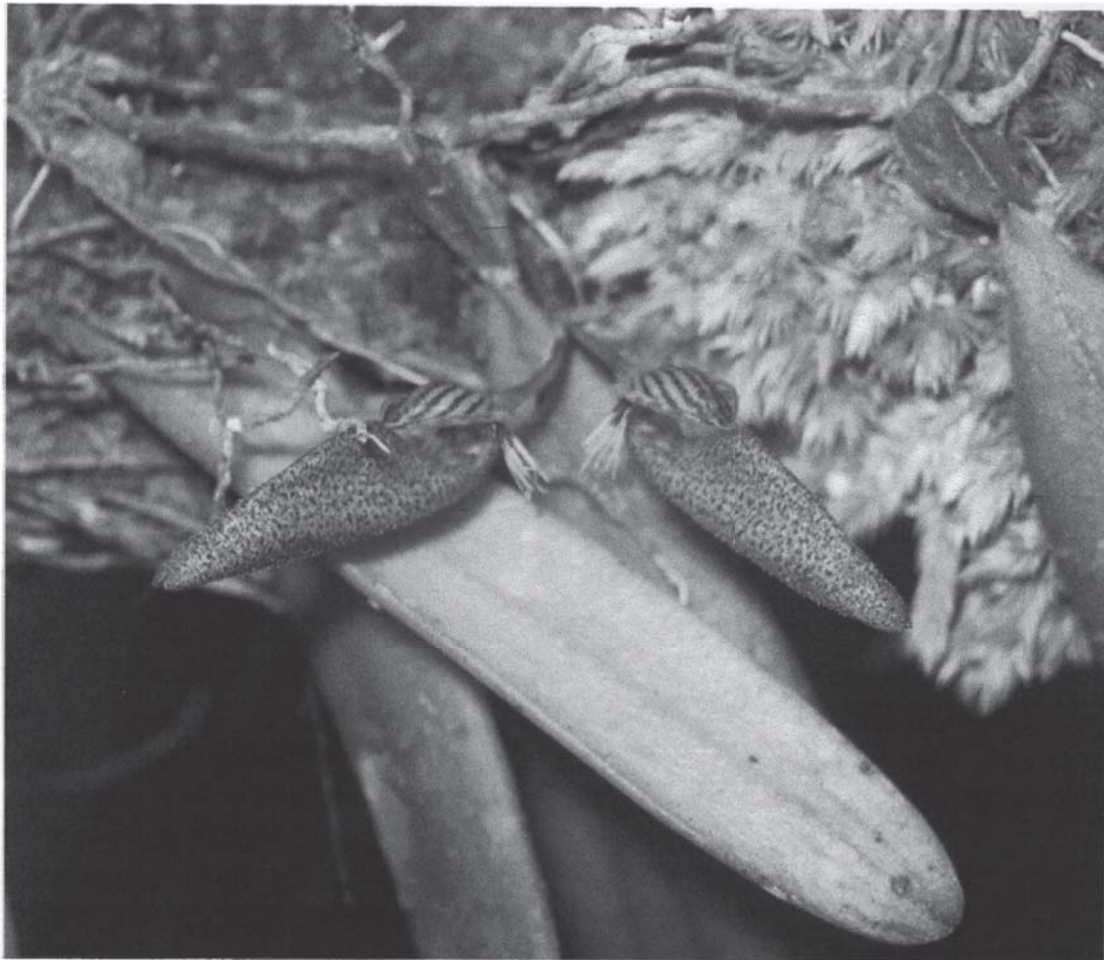
ใบ เป็นใบเดี่ยว แต่ละลำมี 1 ใบ แผ่นใบเรียบหนาเป็นมัน รูปขอบขนาน ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบ ใบยาวประมาณ 5-10 เซนติเมตร กว้างประมาณ 0.7-1.3 เซนติเมตร

ดอก มีสีม่วง ออกตามข้อเป็นโคนลำลูกกล้วย เป็นช่อๆ ละ 1-2 ดอก ช่อ ห้อยย้อยลง กลีบดอกมีสีเหลืองอ่อนขนาดไม่เท่ากัน โคนกลีบเป็นสีเหลืองอ่อน ปากกลีบดอกแผ่ออกเป็นแผ่น เกือบกลมหรือพญานาค เป็นริ้วสีขาว โคนปากกลีบมีสีน้ำตาล

ราก มีสีน้ำตาลออกตามโคนลำลูกกล้วยม้วนพันกับต้นไม้อื่น

ฤดูออกดอก : ในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม
การกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบชื้น และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ทางภาคใต้ของ
ประเทศไทย

การขยายพันธุ์ : ตัดแยกระหว่างลำลูกกล้วย
พันธุ์ไม้ป่าพรุที่กล้วยไม้อิงอาศัย : ต้นฝาดขาว

สิงโตคอแผง

สิงโตหนวดยาว, สิงโตหนวดเหลือง, สิงโตเหลือง, สิงโตขาว(ภาคใต้)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Bulbophyllum vaginatum* (Lindl.) Rehb.f.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัยบนต้นไม้ป่าพรุ เช่น สะเดี้ยว และพบในสวน
ยางพารา

ลำต้นเจริญทางด้านข้าง ลำลูกกล้วยเป็นรูปไข่ สูงประมาณ 2.0-
2.5 เซนติเมตร เชื่อมต่อกันด้วยเหง้า เลื้อยไปตามวัสดุที่เกาะอยู่ แต่ละลำอยู่ห่างกันเป็นระยะ
ประมาณ 2-5 เซนติเมตร

ใบ รูปขอบขนานแกมรูปรี แผ่นใบเรียบหนาเป็นมัน ปลายใบแหลม ใบมี 1 ใบต่อลำลูกกล้วย 1 ลำ ใบยาวประมาณ 8-10 เซนติเมตร

ดอก มีสีเหลืองอ่อน ช่อดอกเป็นกระจุกเกิดบริเวณฐานลำลูกกล้วย มีดอกขนาดเล็กจำนวนมากอยู่ปลายช่อ ช่อดอกแบบกระจุก มีดอกขนาดเล็กจำนวนมากอยู่ปลายช่อดอกกว้าง 0.5 เซนติเมตร ยาว 3.5-4 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงรูปรี ดอกมีกลิ่นหอม

ราก เกิดบริเวณโคนลำลูกกล้วย

ฤดูออกดอก : ในช่วงเดือน มีนาคม ถึง พฤษภาคม

ปี 54 มีนาคม-เมษายน ปี 55 เมษายน-พฤษภาคม

การกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบชื้น ป่าชายเลนชื้นใน ป่าชายหาด ป่าดิบเขา และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ ในประเทศไทยพบที่จังหวัด ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สตูล และนราธิวาส ในต่างประเทศไทยพบที่มาเลเซีย และอินโดนีเซีย (บอร์เนียว)

การขยายพันธุ์ : แยกลำต้น

(คู่มือกล้วยไม้ หน้า 129, คู่มือจำแนกกล้วยไม้ไทย เล่ม 2 หน้า 25, ป่าชายเลน : นิเวศวิทยาและพรรณไม้ หน้า 552, กล้วยไม้ป่าเมืองไทย หน้า 122)

สิงโตหนวดยาว

ตุ๊กตา, ตุ๊กตาสิงโต, หัวเต่าบก (Sulcate Bulbophyllum)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Bulbophyllum modestum* Hook.f. ชื่อพ้องอื่น ได้แก่ *Bulbophyllum sulcatum* (Blume) Lindl. 1830 ชื่อพ้องอื่น ได้แก่ *Bulbophyllum modestum* Hook.f. 1890; *Bulbophyllum ochranthum* Ridl. 1898; *Bulbophyllum paullum* Ridl. 1912; **Diphyes sulcata* Blume 1825; *Phyllorchis modesta* (Hook.f.) Kuntze 1891; *Phyllorchis sulcata* (Blume) Kuntze 1891

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัยที่มีขนาดเล็กมาก

ใบ รูปแถบแคบ ใบสั้น ฐานใบมนปลายเรียว

ดอกขนาด 1 เซนติเมตร เรียวยาวรูปไข่ ลำลูกกล้วยเป็นร่องผลเดี่ยวเกิดที่ปลายยอด ช่อดอกตั้งแข็ง และจะค่อยๆ เรียวลง ก้านช่อดอกสั้น ดอกจะบานออกที่ฐานช่อดอก ความยาวประมาณ 3 - 4 เซนติเมตร ออกเป็นกลุ่ม 2-6 ดอกต่อช่อ กลีบดอกเรียวเล็กยึดเกาะที่ปลายช่อดอกโดยตรง

การกระจายพันธุ์ : พบในประเทศไทย มาเลเซีย เวียดนาม ชวา เกาะซุนดรา และเกาะสุมาตรา เหนือระดับน้ำทะเลประมาณ 750-2,000 เมตร

(อ้างอิงจากเว็บไซต์ <http://www.orchidspecies.com/bulbsulcatum.htm>)

ตุ๊กตา

สกุล : *Bromheadia*

กลีบขาว, เอื้องขาว

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Bromheadia alticola* Ridl.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัยบนต้นไม้อื่น โดยเฉพาะกิ่งที่ตายแล้ว

ลำต้น แตกแขนงรวมกันเป็นกลุ่ม มีความยาว 30-60 เซนติเมตร

ใบ เดี่ยว เรียงสลับในระนาบเดียวกัน แผ่นใบเรียวแกมรูปขอบขนาน ผิวใบเกลี้ยง ปลายใบหยัก โคนใบเรียบ กาบใบสั้น ใบยาวประมาณ 10-20 เซนติเมตร กว้างประมาณ 1.5-2.0 เซนติเมตร

ดอก มีสีขาวนวล เส้นผ่านศูนย์กลาง 3-4 เซนติเมตร ออกเป็นช่อที่ข้อตรงข้ามใบ บานครั้งละ 1 ดอก ช่อดอกยาว ประมาณ 3-5 เซนติเมตร

ราก มีสีขาวจะออกตรงข้อระหว่างใบ

ฤดูออกดอก : เดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน

การกระจายพันธุ์ : ขึ้นในที่ลุ่มและป่าเขา มีเขตการกระจายพันธุ์ทางภาคใต้ของประเทศไทย ในต่างประเทศพบที่มาเลเซีย และบอร์เนียว

การขยายพันธุ์ : แยกกอ

พันธุ์ไม้ป่าพรุที่กล้วยไม้อิงอาศัย : ต้นกะบวย

(พรรณไม้ป่าพรุ จังหวัดนราธิวาส หน้า136)

กลีบขาว

สกุล : *Cirrhopetalum*

สิงโตर्मแดง, พัดโบก

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cirrhopetalum curtisii* Hook. f.

ลักษณะทั่วไป : เป็นพืชอิงอาศัย เช่น สะเดียว

ลำต้น ลำลูกกล้วยรูปไข่ ต่อกันเป็นข้อ ในป่าพรุพบได้ไม่บ่อยนัก

ใบ รูปขอบขนานแกมรูปรี ปลายใบมน แผ่นใบหนานุ่ม ใบยาวประมาณ 10.0-12.0 เซนติเมตร กว้างประมาณ 2.0-2.5 เซนติเมตร

ดอก มีสีม่วง แตกออกตรงข้อของลำต้น มีก้านช่อดอกยาวประมาณ 8-10 เซนติเมตร มีกลีบดอก 9-11 ดอก ต่อ 1 ช่อ ดอกจะเรียงกันอยู่ในลักษณะคล้ายใบพัด ราก จะแตกออกได้ส่วนของลำลูกกล้วย

ฤดูออกดอก : ในช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม

การกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบชื้น และป่าพรุ ทางภาคใต้ ที่จังหวัดพังงา และนราธิวาสของประเทศไทย ในต่างประเทศ พบที่ประเทศมาเลเซีย สุมাত্রา อินโดนีเซีย และบอร์เนียว

การขยายพันธุ์ : แยกลำต้น

สำรวจพบในป่าพรุโต๊ะแดงตรงจุดพิกัดที่ E-0828731 N-0672059 พบสูงจากระดับน้ำทะเล 36 เมตร

(กล้วยไม้เมืองไทย หน้า 147 กล้วยไม้ป่าเมืองไทย หน้า 147)

สิงโตर्मแดง

สกุล : *Cymbidium*

กะเรกะร่อนปากเปิด, กระเรกระร่อนดอย

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Cymbidium finlaysonianum* Lindl.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัยขนาดใหญ่ ในป่าพรุพบได้ทั่วไป บนหัวหิน
สาคร และพบในสวนยางพารา

ลำต้น สั้นเป็นหัวขนาดใหญ่ แตกหน่อเป็นกอเบียดกันแน่น

ใบ เป็นเดี่ยวเรียงสลับทับกันเป็น 2 แถว แผ่นใบรูปแถบ ขอบใบ
เรียบ ผิวใบเกลี้ยง ยาวประมาณ 40-45 เซนติเมตร กว้างประมาณ 3.0-3.5 เซนติเมตร ปลายใบเว้าบวม

ดอก ออกเป็นช่อยาวและห้อยลง ดอกมีขนาด 3.5 เซนติเมตร
กลีบเลี้ยงและกลีบดอกรูปแถบ ปลายแหลมทั้งห้ากลีบมีสีเหลืองหม่น ปลายสีม่วงแดง กลีบปากรูปไข่
แกมรูปรี ปลายมน กลีบสีแดงขอบกลีบสีเหลืองขีด เมื่อบานเต็มที่จะม้วนลงด้านล่าง กลีบมีหูปาก
รูปสามเหลี่ยมตั้งชัน แผ่นปากมีสันสีเหลือง 2 สัน เส้าเกสรสีม่วงแดง กลุ่มเรณูสีเหลือง

ผล เป็นฝักสีน้ำตาล มีขนาด 5 X 10 เซนติเมตร

ฤดูออกดอก : ระหว่างเดือนสิงหาคม-ตุลาคม

การกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบแล้ง ป่าดิบชื้นระดับต่ำ และป่าพรุ มีเขตการกระจาย
พันธุ์ในประเทศไทย พบที่จังหวัดอุดรธานี นนทบุรี กรุงเทพฯ ตราน นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี
ภูเก็ต และนราธิวาส ในต่างประเทศพบที่มาเลเซีย กัมพูชา เวียดนาม อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์

การขยายพันธุ์ : แยกกอ

(พรรณไม้ป่าพรุจังหวัดนราธิวาส หน้า 136, คู่มือกล้วยไม้เมืองไทย หน้า 188, กล้วยไม้ป่าเมืองไทย
หน้า 185)

กะเรกะร่อนปากเปิด

สกุล : *Dendrobium*

กล้วยไม้เอื้องมือนาง, กล้วยไม้มือนาง, เขาแพะ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dendrobium acerosum* Lindl.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัย (epiphytic orchid) จะใช้รากเกาะยึดกับเปลือกไม้ป่าพรุ เช่น หว่าหิน

ลำต้น ผอมเล็ก โคนต้นชิดกันเป็นกระจุก ทอดเอนหลายทิศทาง
ใบ อวบน้ำ เป็นเส้นเกือบกลม ปลายใบแหลมโค้งงอเล็กน้อย
เรียงสลับ ใบยาวประมาณ 2.0-2.5 เซนติเมตร

ดอก มีสีขาว เดี่ยว เกิดตามข้อช่วงปลายต้นที่ไม่มีใบ ดอกจะบาน
พร้อมกันทั้งกอ

ผล เป็นฝักสีเขียว มีความยาวประมาณ 0.5-1.0 เซนติเมตร
เมื่อสุกแตกออกเป็น 4 ภู

ราก ออกเป็นกระจุกที่โคนต้น

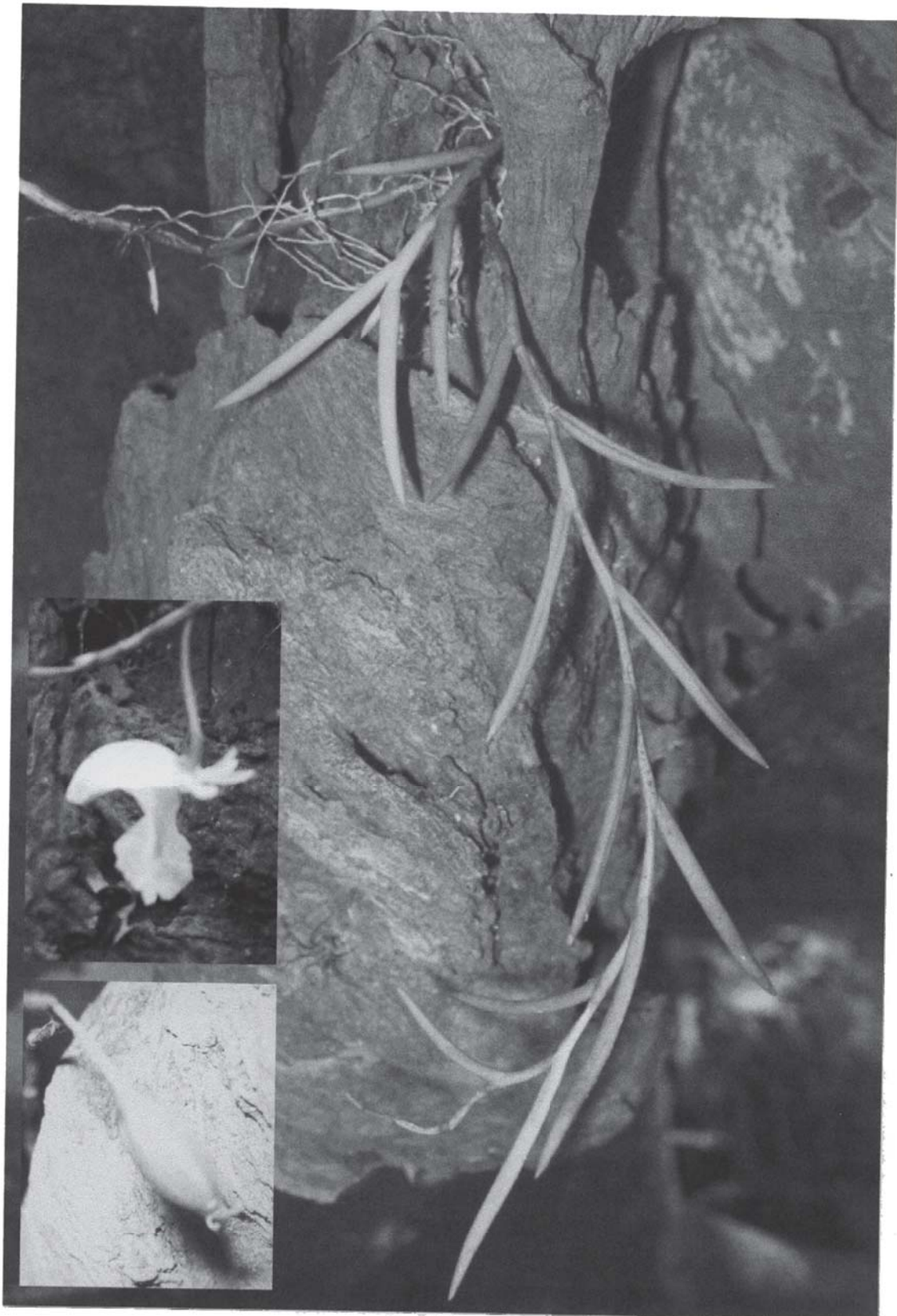
ฤดูออกดอก : ในช่วงเดือน เมษายนถึงพฤษภาคม

แหล่งกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบชื้น และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศ
ไทยพบที่จังหวัดนครนายก ฉะเชิงเทรา ระยอง จันทบุรี ตราด กาญจนบุรี ชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี
นครศรีธรรมราชและนราธิวาส ต่างประเทศพบที่มาเลเซีย พม่า สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และเวียดนาม

การขยายพันธุ์ : แยกกอ

สำรวจพบในป่าพรุโต๊ะแดงตรงจุดพิกัดที่ E-0828575 N-0672051 สูงจาก
ระดับน้ำทะเล 23 เมตร

(กล้วยไม้เมืองไทย หน้า 167 กล้วยไม้ป่าเมืองไทย 2 หน้า 179)

กล้วยไม้มือนาง

หวายตะมอย, นกกระยาง, บวบกลางหวา, แส้พระอินทร์, เอื้องมะลิ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dendrobium crumenatum* Sw.

ลักษณะทั่วไป : เป็นพืชอิงอาศัย เจริญทางด้านข้างขึ้นชิดติดกันเป็นกอจำนวนมาก เป็นกล้วยไม้ที่พบได้ทั่วไป และพบได้ในสวนยางพารา

ลำต้น โคนลำลูกกล้วยเป็นกระเปาะทรงรี ทอดเอนห้อยลงหลายทิศทาง ยาวประมาณ 2.0-3.5 เซนติเมตร ปลายกระเปาะเป็นลำพอมเรียวยาว ห้อยลง

ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับเป็นระยะตามลำลูกกล้วยตามลำลูกกล้วย แผ่นใบรีแกมรูปขอบขนาน ที่โคนใบแผ่เป็นกาบ ขอบใบเรียบ ปลายใบมน ใบยาวประมาณ 5-8 เซนติเมตร กว้างประมาณ 1.5-2.0 เซนติเมตร

ดอก มีกลิ่นหอมสีขาว ออกที่ข้อเป็นตรงปลายลำ เป็นดอกเดี่ยว กลีบมีสีขาวสดกลางกลีบสีเหลือง ดอกจะบานเพียงวันเดียวแล้วเฉา

ผล เป็นฝักสีเขียว มีความยาวประมาณ 1-2 เซนติเมตร เมื่อผลสุกจะแตกออกเป็น 4 ฤดู เมล็ดเป็นผง สีเหลือง

ราก เกิดจากส่วนที่เรียวแหลมของกระเปาะด้านล่าง

ฤดูออกดอก : เก็บข้อมูลแล้ว พบว่า ออกดอกครั้งที่ 1 วันที่ 20 กันยายน 2555, ครั้งที่ 2 วันที่ 3 ธันวาคม 2555, ครั้งที่ 3 วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2556, ครั้งที่ 4 วันที่ 15 เมษายน 2556, ครั้งที่ 5 วันที่ 26 พฤษภาคม 2556, ครั้งที่ 6 วันที่ 2 กันยายน 2556

แหล่งกระจายพันธุ์ : มีเขตการกระจายพันธุ์พบทั่วภูมิภาคของประเทศไทย และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การขยายพันธุ์ : แยกต้น

สำรวจพบในป่าพรุโต๊ะแดงตรงจุดพิกัดที่ E-0828490 N-0671676 สูงจากระดับน้ำทะเล 32 เมตร

(กล้วยไม้เมืองไทย หน้า 187, กล้วยไม้ป่าเมืองไทย หน้า 202)

พวยตะมอย

หวายตะมอยน้อย, หวายเฮนเดอร์สัน (Henderson's Dendrobium)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dendrobium hendersonii* A.D.Hawkes & A.H.Heller 1957

ชื่อพ้องอื่น ได้แก่ *Aporum hendersonii* (A.D.Hawkes & A.H.Heller) Rauschert 1983; *Ceraia fugax* M.A.Clem. 2003; *Ceraia ridleyana* M.A.Clem. 2003; *Dendrobium fugax* Schltr. 1906; *Dendrobium ridleyanum* Kerr 1927; *Dendrobium rudolphii* A.D.Hawkes & A.H.Heller 1957

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัยขนาดกลางค่อนข้างใหญ่

ใบ กลมยาวทรงกระบอก นูนออกตรงกลางใบแล้วค่อยๆ แบนราบลงบริเวณปลายใบและฐานใบที่ติดกับข้อ ลักษณะใบเป็นรูปขอบขนานแกมรูปหอก ขนาดไม่เท่ากัน

ดอก ขนาด 2.5 เซนติเมตร บานในช่วงฤดูฝน ออกดอกตามก้านที่ไม่มีใบ 1-2 ดอก มีลักษณะคล้ายหวายตะมอย (*Dendrobium crumenatum*) ทั้งโครงสร้างของต้นและดอก

แหล่งกระจายพันธุ์ : พบที่ประเทศไทย มาเลเซีย มาเลเซีย เวียดนาม เกาะสุมาตรา บอร์เนียว ในบริเวณป่าชายน้ำและป่าเขา เหนือระดับน้ำทะเล 60-300 เมตร
(อ้างอิงจากเว็บไซต์ <http://www.orchidspecies.com/denhendersonii.htm>)

หวายตะมอยน้อย

เอื้องแบนปากตัด, หวายแบนขวา

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dendrobium ypsilon Seidenf.*

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัย เช่น ฝาตขาว ในป่าพรุโต๊ะแดงพบได้ไม่บ่อย
มาก

ลำต้น ลำลูกกล้วยเล็กและแบน คล้ายรูปกระสวยแต่แบนกว่า
โคนเรียวเล็กคล้ายก้าน ปลายใบสอบ ผิวแห้งสีเขียว มีเยื่อโคนกาบใบตามข้อ

ใบ จะเกิดไกล้อยอด รูปรี ปลายใบสอบมนหยักเว้าตื้นๆ แผ่นใบ
ค่อนข้างบาง แต่เหนียว สีเขียวเข้ม ใบยาวประมาณ 6.0-8.0 เซนติเมตร กว้างประมาณ 2-2.5
เซนติเมตร

ดอก มีสีขาวอมเหลือง เกิดบริเวณไกล้อยอด มีช่อละ 3-5 ดอก
มีขนาด 1.5-2.0 เซนติเมตร

ราก เกิดบริเวณโคนต้นมีลักษณะคล้ายฐานเล็กๆ ที่รองรับลำลูก
กล้วย

ฤดูออกดอก : ในช่วงเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน

แหล่งกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบเขา และป่าพรุน้ำจืด มีเขตการกระจายพันธุ์ใน
ประเทศไทยพบที่จังหวัดตาก กาญจนบุรี ราชบุรี สุราษฎร์ธานี พังงา สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และ
นราธิวาส ในประเทศไทยพบที่มาเลเซีย พม่า และอินโดนีเซีย

การขยายพันธุ์ : แยกกอ

(กล้วยไม้เมืองไทย หน้า 233, กล้วยไม้ป่าเมืองไทย 2 หน้า 208)

เอื้องแบนปากตัด

เอื้องหางปลา

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dendrobium mannii* Ridl.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัย (epiphytic orchid) ในป่าพรุพบได้ไม่บ่อยนัก

ลำต้น เล็กและแบน ยาวประมาณ 20-40 เซนติเมตร

ใบ แบบรูปมีดเรียวสลับ ยาวประมาณ 2.5-3.0 เซนติเมตร

กว้างประมาณ 0.6-0.8 เซนติเมตร

ดอกมีสีขาวอมเหลือง ลักษณะดอกเดี่ยว เกิดที่ข้อช่วงกลางถึงปลายลำ ดอกมีขนาด 0.8 เซนติเมตร ก้านดอกสั้น กลีบเลี้ยงบนรูปไข่ กลีบเลี้ยงคู่ข้างรูปสามเหลี่ยมฐานกว้าง ฐานกลีบด้านล่างเชื่อมติดกันเล็กน้อย กลีบดอกรูปขนาน ปลายมน กลีบปากรูปลิ้นคางดอกยาว

ราก เกิดที่ข้อ และปลายลำต้นเมื่อแก่

ฤดูออกดอก : ในช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม

แหล่งกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบแล้ง และป่าพรุน้ำจืด มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบที่จังหวัดเชียงใหม่ เพชรบูรณ์ เลย กาญจนบุรี ตราด ชุมพร สุราษฎร์ธานี และนราธิวาส ในประเทศไทยพบที่เวียดนาม อินเดีย และมาเลเซีย

การขยายพันธุ์ : แยกกอ

พันธุ์ไม้ป่าพรุที่กล้วยไม้อิงอาศัย : ต้นฝาดขาว ไม้วงศ์หว้า เช่น หวาน้ำ หว่าหิน

สำรวจพบในป่าพรุโต๊ะแดงตรงจุดพิกัดที่ E 0828545 N 0672121 พบสูงจากระดับน้ำทะเล 26 เมตร

(กล้วยไม้เมืองไทย หน้า 255, กล้วยไม้ป่าเมืองไทย 2 หน้า 210)

เืองหางปลา

เอื้องตะขาบใหญ่

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Dendrobium leonis* (lindl.) Rchb. f.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัย (epiphytic orchid) ในป่าพรุพบได้ไม่บ่อยนัก

ลำต้น เจริญทางด้านข้าง ยาวประมาณ 12-16 เซนติเมตร

ใบ อวบน้ำเป็นรูปไข่ เรียงสลับระนาบเดียว ยาวประมาณ 1.0-1.5 เซนติเมตร กว้างประมาณ 0.7-1.0 เซนติเมตร

ดอก มีสีเขียวมเหลือง ลักษณะดอกเดี่ยว เกิดที่ปลายกิ่ง ดอกมีขนาด 1.5-2.0 เซนติเมตร ก้านดอกสั้น ช่อดอกแบบกระจจะ มี 1-3 ดอก กลีบเลี้ยงบนรูปไข่กว้าง กลีบดอกรูปไข่ มีขนาดเล็กกว่ากลีบเลี้ยงมาก กลีบปากรูปไข่กลับ

ราก เกิดที่กอ และปลายลำต้นเมื่อแก่

ฤดูออกดอก : ในช่วงเดือนเมษายน

แหล่งกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบแล้ง และป่าพรุน้ำจืด มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบที่จังหวัดลำปาง นครพนม เลย สกลนคร หนองคาย ชลบุรี จันทบุรี ตราด นครศรีธรรมราช สตูล และนราธิวาส ในต่างประเทศไทยพบที่มาเลเซีย

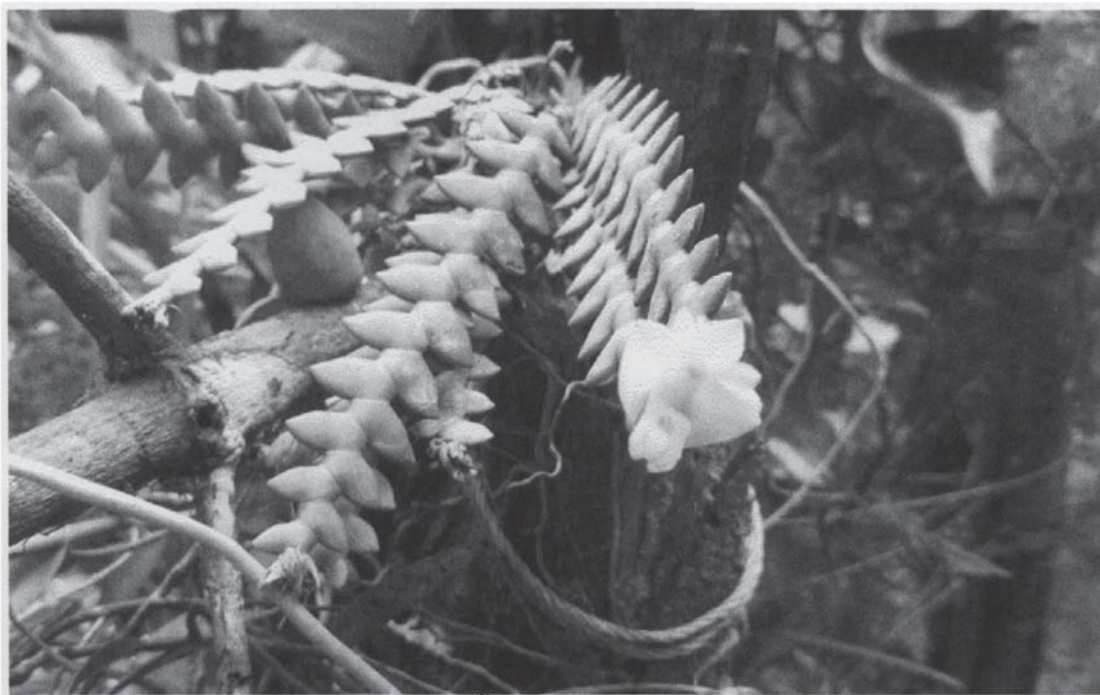
การขยายพันธุ์ : แยกกอ

พันธุ์ไม้ป่าพรุที่กล้วยไม้อิงอาศัย ได้แก่ ต้นยางพาราที่ขอบพรุ

สำรวจพบในป่าพรุโต๊ะแดงตรงจุดพิกัดที่ E 0826775 N 0676140 พบสูงจากระดับ

น้ำทะเล 13 เมตร

(คู่มือกล้วยไม้ หน้า 156)

เอื้องตะขาบใหญ่

สกุล : *Flickingeria*

เอื้องขาไก่แจ้, เอื้องขาไก่ซ้อนหลัง (Convex Petal Flickingeria), เอื้องแบกหลัง (Piggyback Orchid - ออสเตรเลีย)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Flickingeria convexa* (Blume) A.D.Hawkes ชื่อพ้องอื่น ได้แก่ *Abaxianthus convexus* (Blume) M.A.Clem. & D.L.Jones 2002; *Callista convexa* (Bl.) Kuntze 1891; *Dendrobium convexus* [Bl.] Lindl. 1830; **Desmotrichum convexus* Blume 1825; *Ephemerantha convexa* (Blume) P.F. Hunt & Summerh. 1961

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัย (epiphytic orchid) ในป่าพรุพบได้ไม่บ่อยนัก ลำต้น มีเหง้าทอดเลื้อย ความยาวประมาณ 10 เซนติเมตร ลำลูกกล้วยมีข้อเดียวและอยู่บนแขนงของเหง้า ขนาด เซนติเมตร

ใบ รูปขอบขนานแกมรูปรี ขนาด เซนติเมตร ปลายเว้า

ดอก ออกดอกที่หลังใบปลายลำลูกกล้วย ก้านดอกยาว เซนติเมตร ดอกสีเหลืองนวล ถึงสีเหลืองอมน้ำตาล ขนาด 1.2 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงบนรูปไข่ กลีบเลี้ยงคู่ข้างรูปสามเหลี่ยม ปลายมน กลีบดอกรูปขอบขนานแกมรูปรี กลีบปากทรงเฉพาะ ปลายกลีบเว้าลึกจนเป็น 2 แฉก ปลายมน แผ่นกลีบมีสันสีม่วง 2 สัน หูกลีบปากไม่เด่นชัด เส้าเกสรสั้นแต่กว้าง และมีคางยาว

ฤดูออกดอก : ในช่วงฤดูใบไม้ร่วงถึงฤดูหนาว และบานเต็มที่ในระยะสั้นๆ ก่อนจะโรยภายในวันเดียว

แหล่งกระจายพันธุ์ : พบในป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส สำหรับต่างประเทศ พบที่ประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย ทางตอนเหนือของทวีปออสเตรเลีย ขึ้นอยู่บริเวณป่าชายเลน ป่าสาकुที่เป็นพื้นที่พรุซึ่งอยู่ในระดับน้ำทะเล ไปจนถึงเหนือระดับน้ำทะเล 600-800 เมตร บนกิ่งไม้ (อ้างอิงจากเว็บไซต์ <http://www.orchidspecies.com/flickconvexa.htm> , กล้วยไม้ป่าเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 264)

ชาไก่แจ้

สกุล : *Grammatophyllum*

ว่านเพชรหึง, ว่านงูเหลือม, ว่านหางช้าง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Grammatophyllum speciosum* Blume

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัยอยู่บนต้นไม้ขนาดใหญ่ในป่าพรุ ที่มีขนาดใหญ่

ที่สุดในโลก

ลำต้น ขนาดใหญ่ เจริญทางปลายยอด

ใบ เป็นรูปขอบขนาน เรียงสลับสองข้าง ใบยาวประมาณ 55-60

เซนติเมตร

ดอก ช่อดอกออกเป็นกระจุก ออกที่ข้างลำต้น มีดอกจำนวนมาก ช่อดอกยาวและตั้งตรง กลีบเลี้ยงและกลีบดอกรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ สีเหลืองหม่น มีแต้มสีน้ำตาลแกมม่วงจำนวนมาก กลีบปากเป็นสามแฉก กลางกลีบมีสันสามสัน กลีบดอกกว้างประมาณ 6 เซนติเมตร มีสีเหลืองอ่อนมีสีเหลืองอมเขียว ออกตามข้อเป็นข้อสั้นๆ พยอบาน กลีบดอกมีขนาดไม่เท่ากัน โคนกลีบเป็นสีเหลืองอ่อน ปลายกลีบแต้มสีเขียว ปากกลีบดอกแผ่ออกเป็นแผ่น เกือบกลมหรือพับจีบ เป็นริ้วสีขาว โคนปากกลีบมีเส้นสีน้ำตาล

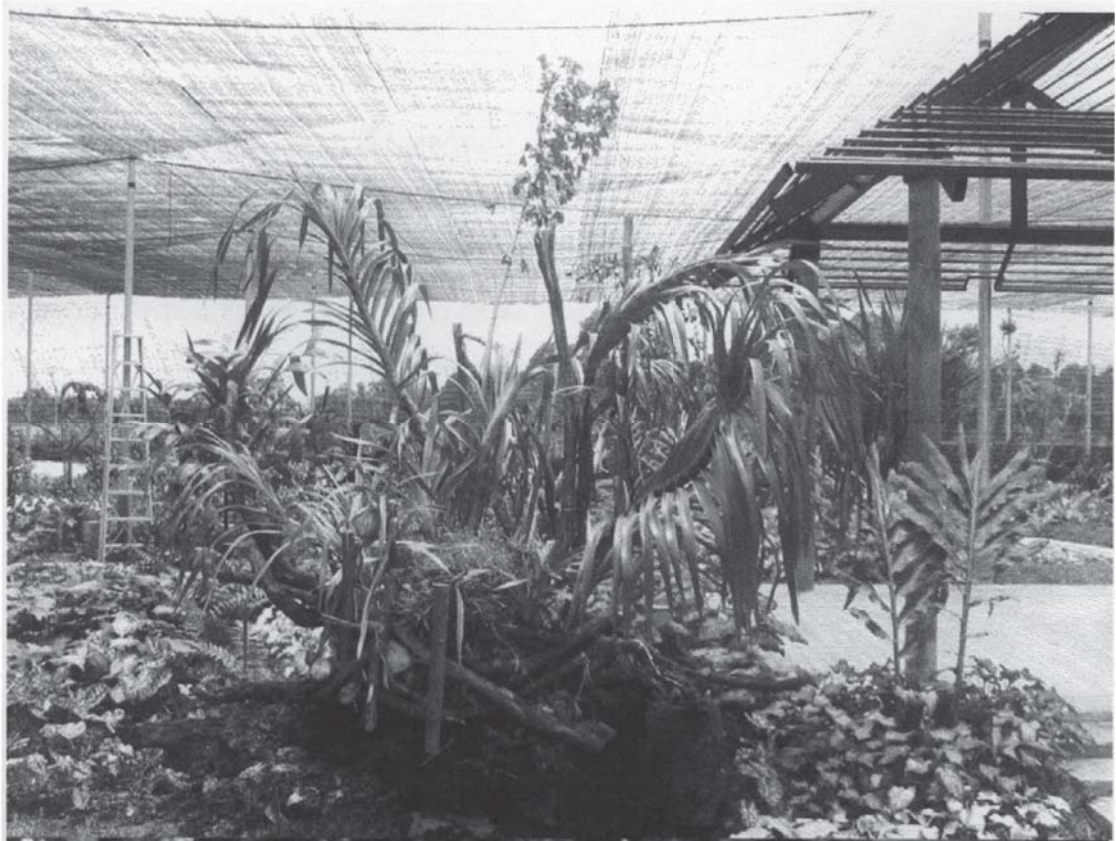
ผล เป็นฝักสีเขียว มีความยาวประมาณ 13-15 เซนติเมตร กว้างประมาณ 8-10 เซนติเมตร

ราก แข็งมีสีน้ำตาล แตกเป็นแขนงอัดกันแน่น

ฤดูออกดอก : เดือนกรกฎาคม-ตุลาคม

การกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าผลัดใบและไม่ผลัดใบ ป่าดิบชื้น และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบที่จังหวัดอุทัยธานี เลย ชลบุรี ชุมพร สุราษฎร์ธานี ตรัง และนราธิวาส ในต่างประเทศพบที่ ลาว พม่า เวียดนาม อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย

การขยายพันธุ์ : แยกหน่อ เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ เพาะเมล็ด

ว่านเพชรหิิง

สกุล : *Liparis*

เอื้องข้าวสาร, เอื้องดอกหญ้า

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Liparis viridiflora* (Bl.) Lindl.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัย (epiphytic orchid) จะใช้รากเกาะยึดกับเปลือกไม้ป่าพรุยังมีชีวิตอยู่ เช่น ฝาตขาว สะเดี้ยว มะพลับพรุ

ลำต้น เป็นลำลูกกล้วยรูปทรงกระบอกเรียวยาวสูงประมาณ 5-9 เซนติเมตร ขึ้นชิดกันเป็นกลุ่ม

ใบ เกิดต่อจากลำลูกกล้วยมี 2 ใบ เป็นใบรูปแถบ ปลายใบแหลม ใบยาวประมาณ 3.0-25 เซนติเมตร กว้างประมาณ 2.5-3 เซนติเมตร

ดอก มีสีเขียวย่อมน ขนาดเล็กจำนวนมาก ช่อดอกยาวตั้งตรง ขนาดดอกประมาณ 0.1-0.3 เซนติเมตร ปลายกลีบแหลม

ผล เป็นฝักสีเขียวมี 3 ภู มีความยาวประมาณ 0.3-0.5 เซนติเมตร

ราก เกิดบริเวณโคนลำลูกกล้วย

ฤดูออกดอก : ในช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน พฤศจิกายน-ธันวาคม

แหล่งกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าผลัดใบและป่าไม่ผลัดใบ ในป่าพรุ ซึ่งในป่าพรุจะพบได้ง่าย โดยเฉพาะในป่าพรุสมบูรณ์ มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบที่จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ตาก พิษณุโลก เลย นครราชสีมา นครนายก จันทบุรี กาญจนบุรี ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และนราธิวาส ในต่างประเทศพบที่ เนปาล ภูฏาน อินเดีย ศรีลังกา จีน ไต้หวัน พม่า เวียดนาม อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย

การขยายพันธุ์ : แยกกอ, เพาะเมล็ด

สำรวจพบในป่าพรุโต๊ะแดงตรงจุดพิกัดที่ E-0828711 N-0672049 สูงจากระดับน้ำทะเล 36 เมตร

(กล้วยไม้เมืองไทย หน้า 187, กล้วยไม้ป่าเมืองไทย 2 หน้า 324)

เอื้องข้าวสาร

สกุล : *Micropera*

เอื้องแมลงปอทอง, หวายเข็ม

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Micropera pallida* (Roxb.) Lindl.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยอิงอาศัย โดยเฉพาะกิ่งไม้ป่าพรุที่ตายแล้ว ในป่าพรุพบได้
ไม่บ่อยนัก

ลำต้น ยาวเรียว

ใบ รูปแถบเรียงสลับ ปลายใบเว้ามน ใบยาวประมาณ 8-10
เซนติเมตร ใบกว้างประมาณ 0.5-1.0 เซนติเมตร

ดอก มีสีเหลืองอ่อน ออกตามข้อเป็นช่อสั้นๆ ตรงข้ามใบ ห้อย
บานครั้งละ 1-2 ดอก กลีบเลี้ยงรูปรี ปลายกลีบมน กลีบดอกรูปขอบขนาน ปากกลีบเป็นถุง ดอกมี
ขนาด 0.8 เซนติเมตร ปลายกลีบปากเป็นติ่งๆ มีหูปากขนาดใหญ่และเดือยดอกขนาดใหญ่รูป
ทรงกระบอก

ผล เป็นฝักสีเขียว มีความยาวประมาณ 4-5 เซนติเมตร

ราก จะออกบริเวณข้อ

ฤดูออกดอก : มีนาคม - พฤษภาคม

แหล่งกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าผลัดใบและไม่ผลัดใบ ป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ใน
ประเทศไทยพบที่จังหวัด เชียงใหม่ นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ ชัยภูมิ กำแพงเพชร พิษณุโลก อุทัยธานี
จันทบุรี ปราจีนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สุราษฎร์ธานี พังงา สงขลา ในต่างประเทศพบที่ พม่า อินเดีย
ลาว กัมพูชา เวียดนาม อินโดนีเซีย และมาเลเซีย

การขยายพันธุ์ : ตัดชำ

ไม้ป่าพรุที่กล้วยอิงอาศัย : ต้นสะเดียว

สำรวจพบในป่าพรุโต๊ะแดงตรงจุดพิกัดที่ E-828910 N-671887 พบสูงจาก
ระดับน้ำทะเล 23 เมตร

(หนังสือกล้วยไม้ป่าเมืองไทย 2 หน้า 335)

หวายเข็ม

สกุล *Oberonia*

เอื้องเล็บมือนาง, พัดนางชี

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Oberonia latipetala* L.O.Williams

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัยอยู่บนต้นไม้ในป่าพรุ พบได้ไม่บ่อยนัก

ลำต้น ปกคลุมไปด้วยใบ ไม่มีลำลูกกล้วย

ใบ ช้อนหุ้มสลับสองข้าง มีความยาวประมาณ 7.5-8 เซนติเมตร

กว้างประมาณ 2-2.5 เซนติเมตร

ดอก ออกเป็นช่อ ซึ่งมีช่อดอกสั้นกว่าแกนช่อ ลักษณะช่อดอกเป็นแบบช่อหางกระรอก ขนาดดอก 0.5 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงรูปรีแกมรูปไข่ กลีบดอกรูปรีกว้างจนเกือบกลม และมีขนาดใหญ่กว่ากลีบเลี้ยงมาก ทั้ง 5 กลีบสีเขียวหม่น ปลายกลีบมน ขอบกลีบหยัก ไม่สม่ำเสมอ กลีบปากรูปไข่กลับและกว้างจนเกือบกลม ปลายกลีบเป็นติ่งแหลม แผ่นกลีบเกลี้ยง

ผล กลมสุกสีน้ำตาล มีขนาด 0.2-0.4 เซนติเมตร

ฤดูออกดอก : เดือนกุมภาพันธ์

การกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าผลัดใบและไม่ผลัดใบ ป่าดิบชื้น และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบที่จังหวัดเชียงใหม่ และนราธิวาส ในต่างประเทศพบที่จีน

การขยายพันธุ์ : แยกหน่อ เพาะเมล็ด

ไม้ป่าพรุที่กล้วยไม้อิงอาศัย : ต้นกะบวย

พบในป่าพรุโต๊ะแดงตรงจุดพิกัดที่ E 828628 N 671881 พบสูงจากระดับน้ำทะเล

13 เมตร

(กล้วยไม้ป่าเมืองไทย 1 หน้า 335)

เอื้องเล็บมือนาง

สกุล : *Phaius* Lour.

เอื้องเถาวัลย์ไม้

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Claderia viridiflora* Hook. f.

ลักษณะทั่วไป : ลำต้น เจริญทางด้านข้าง เหง้าทอดเลื้อยไม่มีลำลูกกล้วย

ใบ จะเกิดปลายยอด รูปหอกมี 3-4 ใบ ปลายใบแหลม ใบยาว
ประมาณ 15-20 เซนติเมตร กว้างประมาณ 3.5-5.5 เซนติเมตร

ดอกมีสีเขียวยอมเหลือง มีช่อดอกแบบแยกแขนงออกที่ปลายยอด
มีขนาด 2.5-3.0 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงบนรูปขอบขนานแกมรูปหอก กลีบเลี้ยงคู่ข้างแกมรูปเคียว
ด้านหลังกลีบเลี้ยงมีขนปกคลุม กลีบดอกรูปแถบ กลีบปากรูปไข่กลับ ด้านบนกลีบมีลายสีเขียว

ราก เกิดบริเวณโคนต้น

ฤดูออกดอก : ในช่วงเดือน มีนาคม-พฤษภาคม

แหล่งกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบเขา และป่าพรุน้ำจืด มีเขตการกระจายพันธุ์ใน
ประเทศไทยพบที่จังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และนราธิวาส ในต่างประเทศพบที่มาเลเซีย

การขยายพันธุ์ : แยกกอ โดยตัดเอาตรงส่วนที่เป็นไหลและแตกขึ้นเป็นกอ

เอื้องเถาวัลย์ไม้

สกุล : *Phalaenopsis*

ผีเสื้อสุมาตรา

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Phalaenopsis sumatrana* ชื่อพ้องอื่น ได้แก่ *Phalaenopsis acutifolia* Linden 1886; *Phalaenopsis comingiana* var *flava* Hort. ex Fowlie 1982; *Phalaenopsis paucivittata* [Rchb.f] Fowlie 1985; *Phalaenopsis sumatrana* var *paucivittata* Rchb.f 1882; *Phalaenopsis sumatrana* subvar. *paucivittata* [Rchb.f] Veitch 1891; *Polychilos sumatrana* [Korth & Rchb.f] Shim 1982

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัยขนาดกลางเขตร้อน

ลำต้น เป็นลำต้นสั้นๆ ห่อหุ้มด้วยกลีบใบเลี้ยงที่ติดทน

ใบ อวบน้ำเรียงซ้อนกันเป็นรูปไข่หัวกลับ หรือใบรูปรีขอบขนาน ตัวใบทั้งตัวโค้งหรือห้อยลงมา ผลิใบออกจากปลายและรอบลำต้น ใบยาวได้ถึง 30 เซนติเมตร

ดอก ขนาด 6-7.6 เซนติเมตร ออกดอกเป็นกลุ่มจำนวนมาก มักจะพบเป็นช่อ 5 ดอก หรืออาจจะมากกว่านั้น ช่อดอกค่อนข้างยาวมีแกนช่อดอก ดอกย่อยออกจากแกนช่อดอกย่อย ออกดอกสลับฟันปลา ประกอบเป็นทรงสามเหลี่ยม มีกลิ่นหอมอ่อนๆ ดอกอวบอ้วน มีหลากหลายสี

ฤดูออกดอก : ฤดูฝนถึงต้นฤดูหนาว

แหล่งกระจายพันธุ์ : พบที่เกาะสุมาตรา บอร์เนียว และคาบสมุทรมลายู ตลอดจนประเทศฟิลิปปินส์ บริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่ป่าดิบเขาใกล้ลำธาร เหนือระดับน้ำทะเล 600 - 700 เมตร (อ้างอิงจากเว็บไซต์ <http://www.orchidspecies.com/phalsumatrana.htm>)

ผีเสื้อสุมาตรา

สกุล : *Robiquetia*

เอื้องระย้า, เอื้องหัวม้อน

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Robiquetia spathulata*

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยอิงอาศัย

ลำต้น รูปทรงกระบอกห้อยลง

ใบ รูปแถบหนาและแข็งมีหลายใบ ปลายใบเว้ามนใบยาวประมาณ 8-10 เซนติเมตร กว้าง 1.5-2 เซนติเมตร

ดอก ช่อดอกห้อยลง มีความยาวประมาณ 6-8 เซนติเมตร มีดอกจำนวนมาก เรียงแน่น ดอกสีเหลืองและแดง ขนาดดอกประมาณ 0.5-0.8 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงรูปรีกว้าง ปลายกลีบมน กลีบดอกรูปขอบขนาน กลีบปากอวบหนา สีเหลืองครีม มีเดือยดอกขนาดใหญ่ รูปทรงกระบอก ปลายมน

ราก มีขนาดใหญ่สีเทา

ฤดูออกดอก : มกราคม – มีนาคม

แหล่งกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบแล้ง ป่าดิบชื้น และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยพบที่จังหวัดนครสวรรค์ พิจิตร โขงโลก นครราชสีมา สระบุรี ปราจีนบุรี ชลบุรี ตรรกกาญจนบุรี สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และนราธิวาส ในต่างประเทศพบที่พม่า อินเดีย ลาว กัมพูชา เวียดนาม อินโดนีเซีย และมาเลเซีย

การขยายพันธุ์ : แยกลำต้น

พันธุ์ไม้ป่าพรุที่กล้วยไม้อิงอาศัย : ต้นหว้าหิน

เอื้องระย้า

สกุล : *Sarcophilus*

ขาวแต้ม

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Sarcophilus tanyphyllus* Ridl

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัยบนต้นไม้อื่น โดยเฉพาะกิ่งที่ตายแล้ว

ลำต้น สั้นมาก

ใบ เดี่ยว เรียงสลับ รูปหอกกลับ แผ่นใบเรียวแคบ ผิวใบเกลี้ยง
ปลายใบหู่ถึงแหลม โคนใบเรียว กาบใบสั้น ใบยาวประมาณ 7-10 เซนติเมตร กว้างประมาณ 0.7-1
เซนติเมตร

ดอก มีสีขาว และแต้มสีม่วงที่กลางดอก ออกเป็นช่อด้านข้างลำ
ตรงข้ามใบและราก เป็นช่อกระจุก บานครั้งละ 1-2 ดอก ช่อดอกยาว ประมาณ 10-15 เซนติเมตร

ผล เป็นฝักสีเขียว เมื่อสุกมีสีเหลือง แก่จัดจะแตกแผ่ออก มีความ
ยาวประมาณ 6-8 เซนติเมตร เมล็ดแตกออกติดกับเปลือกหุ้ม

ราก มีสีขาวจะออกตรงข้อระหว่างใบ

ฤดูออกดอก : เดือน มิถุนายน-สิงหาคม

แหล่งกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบชื้น และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ทางภาคใต้
ของประเทศไทย ในต่างประเทศพบที่มาเลเซีย

การขยายพันธุ์ : แยกกอ

พันธุ์ไม้ป่าพรุที่กล้วยไม้อิงอาศัย : ต้นกะบวย

สำรวจพบในป่าพรุโต๊ะแดงตรงจุดพิกัดที่ E 0828545 N 0672121 พบสูงจาก
ระดับน้ำทะเล 26 เมตร

(พรรณไม้ป่าพรุ จังหวัดนราธิวาส หน้า139, คู่มือกล้วยไม้เมืองไทย หน้า 188)

ขาวแต้ม

สกุล : *Taeniophyllum*

เอื้องไร่ใบ, เอื้องเม็ดงา

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Taeniophyllum obrusum* Bl.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัย (epiphytic orchid) จะใช้รากเกาะยึดกับเปลือกไม้ป่าพรุ เช่น ไม้กะบวย

ลำต้น ขนาดเล็กและสั้นมาก

ใบ รูปไข่ขนาดเล็ก

ดอก มีขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีเหลืองแกมเขียว กลีบเลี้ยงสีขาวมีจุดสีแดงแกมม่วง ออกเป็นช่อสั้นๆ ด้านข้างของลำต้น บานครั้งละ 1 ดอก ใน 1 ช่อ

ผล เป็นฝักสีเขียว มีความยาวประมาณ 0.5-1.0 เซนติเมตร

ราก แบบสีเขียวเป็นกระจุก ออกเป็นรัศมีรอบต้น เกาะแนบกับต้นไม้และกิ่งไม้

ฤดูออกดอก : ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์-พฤษภาคม, ตุลาคม-พฤศจิกายน

แหล่งกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบชื้น และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ ในประเทศไทยพบที่จังหวัดนครราชสีมา สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา และนราธิวาส ในต่างประเทศพบที่อินโดนีเซีย มาเลเซีย และกัมพูชา

การขยายพันธุ์ : แยกลำต้น

สำรวจพบในป่าพรุโต๊ะแดงตรงจุดพิกัดที่ E-0828645 N-0671908 สูงจากระดับน้ำทะเล 14 เมตร

(กล้วยไม้ป่าเมืองไทย 2 หน้า 410)

เอื้องไร่ใบ

สกุล : *Thrixspermum centipede* Lour.

เอื้องแมงมุมขาว, กระจ่ายหูเดียว, ตีนตะขาบ, เอื้องตะขาบเหลือง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Thrixspermum* sp

ลักษณะทั่วไป : ลำต้นรูปทรงกระบอก สั้นมาก

ใบมีลักษณะเป็นรูปขอบขนาน ปลายใบเว้ามนุ่ม มีความยาวประมาณ 8-10 เซนติเมตร กว้างประมาณ 2-2.5 เซนติเมตร

ดอก มีมากกว่า 1 ช่อ จะออกตรงซอกใบ ดอกทยอยบานทีละดอก มีกลีบผอมยาวประมาณ 2.5-3 ซม. ก้านดอกยาวประมาณ 1.5 ซม. เมื่อแทงช่อดอกแล้วก็จะทยอยบานช่อละ 1 ดอกเกือบตลอดทั้งปี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกรูปแถบ สีขาว ปลายกลีบเรียวแหลมกลีบปากสีขาว โคนกลีบกลีบเป็นอุ้งเล็ก ที่ท้ายอุ้งมีสีม่วง

ราก มีสีขาวชอบเกาะอิงอาศัยที่ไม้ผุ

ฤดูออกดอก : ทยอยออกดอกเกือบตลอดทั้งปี

แหล่งกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบชื้น ในประเทศไทยพบที่ เชียงใหม่ ลำปาง เพชรบูรณ์ พิษณุโลก เลย ชัยภูมิ ศรีสะเกษ นครราชสีมา จันทบุรี ตราด ชลบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ตรัง พังงา ระนอง กระบี่ ในต่างประเทศพบที่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ลิกซิม ภูฎาน อินเดีย พม่า ลาว กัมพูชา และเวียดนาม

การขยายพันธุ์ : แยกหน่อ

เอื้องแมงมุมขาว

สกุล : *Trichotosia*

ตริยำปวาย

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Trichotosia pulvinata* (Lindl.) Kranzl.

ลักษณะทั่วไป : เป็นกล้วยไม้อิงอาศัย

ลำต้น ลำต้นรูปทรงกระบอกยาวเรียว เจริญทางด้านข้าง

ใบ เกิดตามข้อ ใบรูปหอก มีขนสีน้ำตาลปกคลุม ปลายใบแหลม

เรียงสลับสองข้าง

ดอก ช่อดอกแบบกระจังสั้น ใน 1 ช่อมี 3-5 ดอก ออกดอกตามข้อตรงข้ามกับใบ มีสีขาว 3 กลีบ กลีบเลี้ยงรูปหอก กลีบเกสรตรงกลางมีสีเหลือง ตรงปลายกลีบแหลม สีเหลืองมีแถบสีดำ มีขนยาวปกคลุม กลีบดอกรูปหอกแกมรูปขอบขนาน กลีบปากรูปทรงกระบอก โคนกลีบสีม่วง ปลายกลีบเว้า

ฤดูออกดอก : เดือนมิถุนายน-ตุลาคม

การกระจายพันธุ์: ขึ้นในป่าดิบแล้ง ป่าดิบชื้น และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์
ในประเทศไทยพบที่จังหวัดราชบุรี พิจิตร โลก นครราชสีมา ตราด ระนอง สุราษฎร์ธานี พังงา สตูล
และนราธิวาส ในต่างประเทศพบที่ จีน อินเดีย พม่า กัมพูชา ลาว เวียดนาม และมาเลเซีย

การขยายพันธุ์: แยกกอ

ตริยำปวาย

สกุล : *Vanilla Mill.*

พจนนา. วานิลลากริฟฟิธิ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Vanilla griffithii* Rchb. f.

ลักษณะทั่วไป : เป็นไม้เถาเลื้อย

ลำต้นอวบน้ำ เถากลม

ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรีแกมรูปขอบขนาน แผ่นใบเรียบ

หนาเป็นมัน ปลายใบแหลม ใบยาวประมาณ 8-10 เซนติเมตร

ดอกมีสีเหลืองอมเขียว ออกตามข้อเป็นช่อสั้นๆ ทยอยบาน
กลีบดอกมีขนาดไม่เท่ากัน โคนกลีบเป็นสีเหลืองอ่อน ปลายกลีบแต้มสีเขียว ปากกลีบดอกแผ่ออก
เป็นแผ่น เกือบกลมหรือฟันจิบ เป็นริ้วสีขาว โคนปากกลีบมีเส้นสีน้ำตาล

ผล เป็นฝักสีเขียว มีความยาวประมาณ 5-8 เซนติเมตร

ราก มีสีเขียวออกตามข้อม้วนพันกับต้นไม้อื่น หรือสิ่งที่อยู่ใกล้

ฤดูออกดอก : ในช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม

การกระจายพันธุ์ : ขึ้นในป่าดิบชื้น และป่าพรุ มีเขตการกระจายพันธุ์ทางภาคใต้ของ
ประเทศไทยติดกับมาเลเซีย

การขยายพันธุ์ : ปักชำลำต้น

พบในป่าพรุโต๊ะแดงตรงจุดพิกัดที่ E 0828545 N 0672121 พบสูงจากระดับ
น้ำทะเล 36 เมตร

(กล้วยไม้ป่าเมืองไทย 2 หน้า 435)

พจนนา

กล้วยไม้ไม่ทราบชนิด

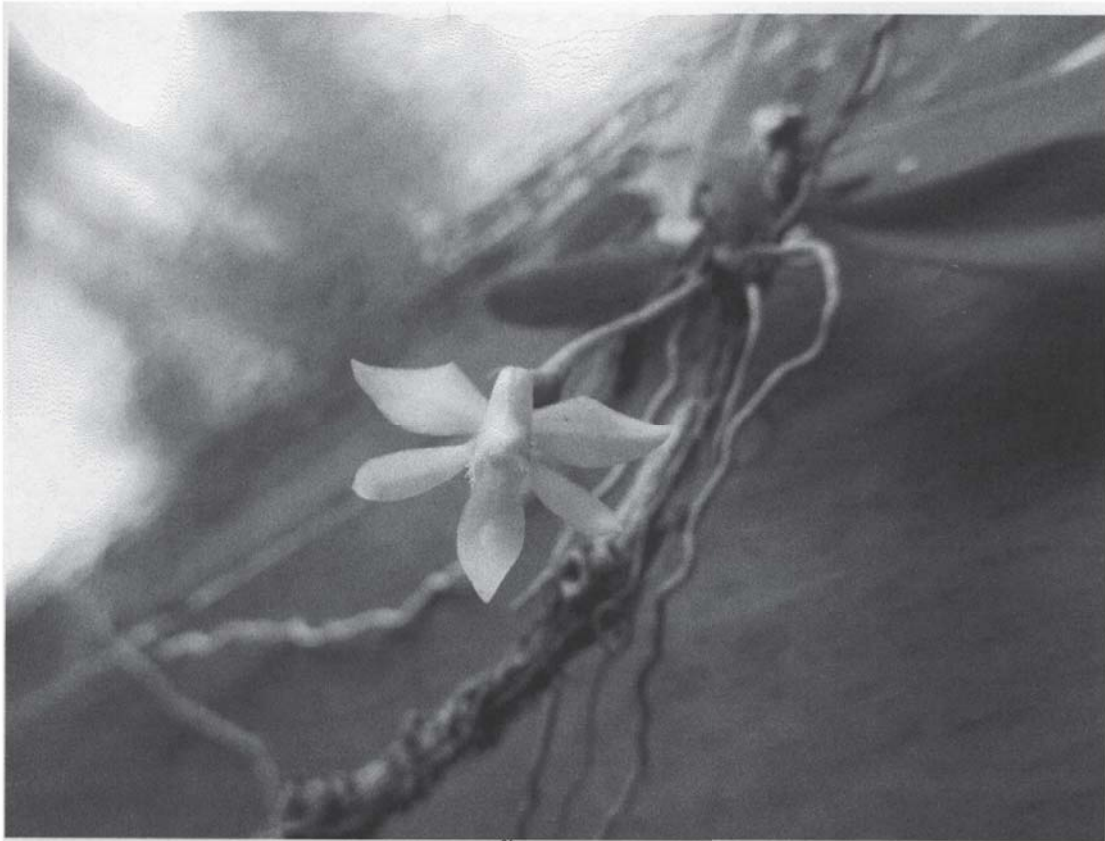
กล้วยไม้หางเป็ด เอื้องแมงก้างปลา หรือ กล้วยเอื้องหางปลา
(หนังสือกล้วยไม้ป่าเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 206, 210)

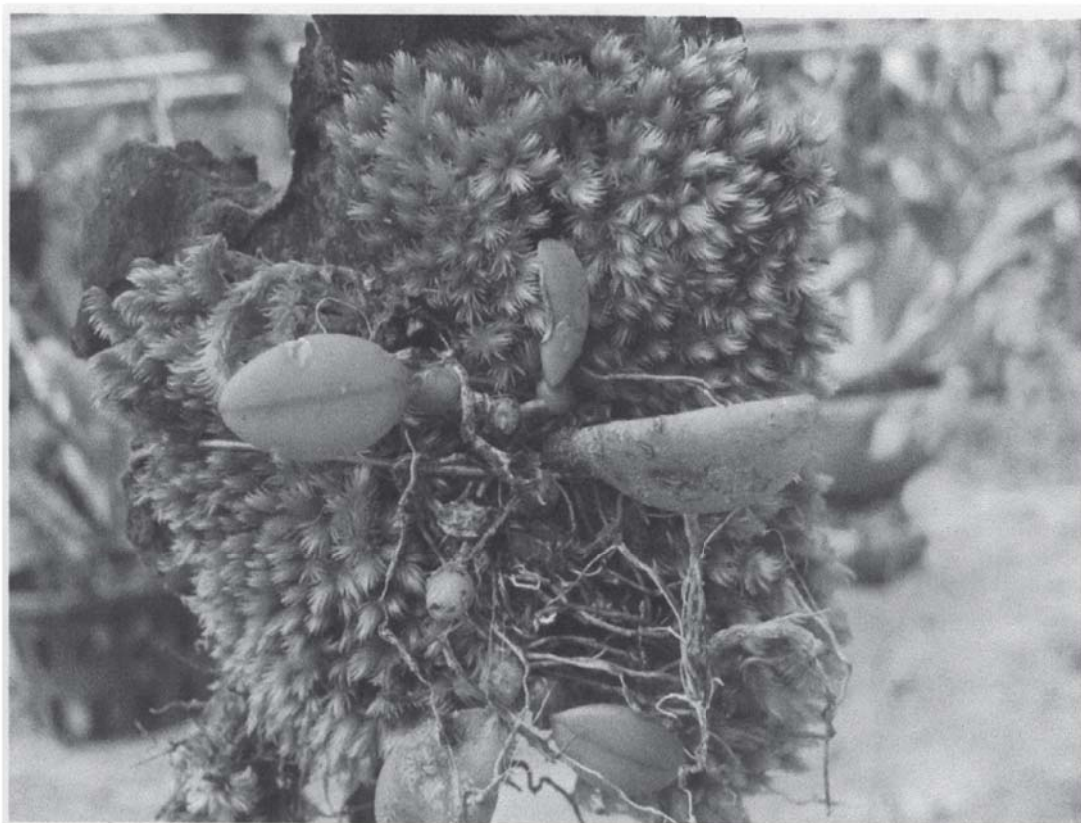
กล้วยเอื้องทอง หรือ กล้วยเอื้องโพรงสีน่านมตัวเมีย (Milk White Coelogyne)

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Coelogyne lactea* Rchb.f. 1885

(อ้างอิงจากเว็บไซต์ <http://www.orchidspecies.com/coellactea.htm>)

คล้ายเอื้องตะขาบอันนัม
(หนังสือกล้วยไม้ป่าเมืองไทย เล่ม 2 หน้า 420)

กล้วยไม้สกุล *Bulbophyllum* ยังไม่ออกดอก รอคารจำแนกชนิด

กล้วยไม้สกุล *Dendrobium* คล้ายหวายหมู (Babi *Dendrobium*) ที่พบในเกาะกาลิมันตัน
อินโดนีเซีย หรือบอร์เนียว มาเลเซีย ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dendrobium babiense* J.J.Sm. 1912

(อ้างอิงจากเว็บไซต์ <http://www.orchidspecies.com/denbabiense.htm>)

หรือคล้ายกับกล้วยไม้ ชื่อวิทยาศาสตร์ *Dendrobium batanense* Ames & Quisumb. 1932
ที่พบในเกาะสุลาเวสี

(อ้างอิงจากเว็บไซต์ <http://www.orchidspecies.com/denjubatum.htm>)

สรุปและวิเคราะห์ผลการวิจัย

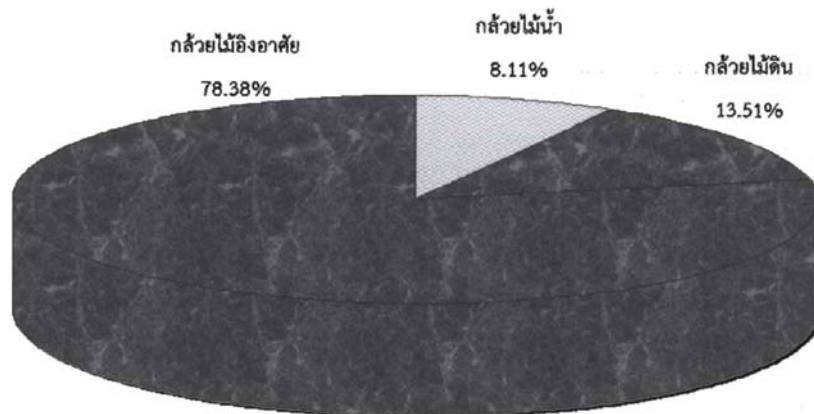
วงศ์ย่อยและสกุลของกล้วยไม้ที่พบในป่าพรุโต๊ะแดง

จากการสำรวจกล้วยไม้ในพื้นที่ 3 อำเภอ ของจังหวัดนราธิวาส ได้แก่ บ้านโต๊ะแดง ตำบลปูโย๊ะ อำเภอสู่ไหโก-ลก, บ้านป่าเย บ้านใหม่ บ้านปีเหล็ก ตำบลสุโงปาดิ อำเภอสู่ไหโก-ลก และบ้านยูโย ตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ พบกล้วยไม้ทั้งหมด 3 วงศ์ ได้แก่ วงศ์ Epidendroideae, Orchidoideae และ Vandoideae (ไม่พบวงศ์ย่อย Apostasioideae และ Cypripedioideae ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง) จำนวน 37 ชนิด ยังไม่สามารถจำแนกได้อีก 5 ชนิด ซึ่งกล้วยไม้ที่พบตามถิ่นอาศัยในธรรมชาติป่าพรุโต๊ะแดงมี 3 ประเภทด้วยกัน คือ

1. กล้วยไม้อิงอาศัย (epiphytic orchid) กล้วยไม้ประเภทนี้พบในป่าพรุโต๊ะแดงเป็นจำนวนมาก ซึ่งจะใช้รากยึดเกาะกับต้นไม้อื่น โดยไม่ได้เบียดเบียนอาหารจากต้นไม้ต้นนั้น เป็นกล้วยไม้ที่พบได้ทั่วไปทั้งในพื้นที่รอยต่อของป่าพรุและในป่าพรุสมบูรณ์ ซึ่งสำรวจพบ 29 ชนิด เช่น กะเรกะร่อนปากเปิด หวายตะมอย เอื้องนมหนู และหวายเข็ม ในป่าพรุสมบูรณ์ที่เป็นสังคมพืชตระกูลปาล์มจำพวก กะพ้อแดง จะพบกล้วยไม้จำพวก เอื้องนมหนู และป่าพรุสมบูรณ์ เป็นสังคมพืชไม้ยืนต้น จำพวกพืชตระกูลหว้า พบกล้วยไม้อิงอาศัย ได้แก่ เอื้องข้าวสาร คล้ายตุ๊กตา เอื้องหางปลา และกล้วยไม้มีอนาง

2. กล้วยไม้ดิน (terrestrial orchid) ที่ขึ้นบนพื้นดิน จะมีหัวหรือเหง้าอยู่ใต้ดิน และอีกจำพวกหนึ่ง เป็นกล้วยไม้ที่เจริญเติบโตจากการได้อาหารจากการย่อยสลายของซากพืชในป่าพรุพวกอินทรีย์วัตถุ หรือเรียกว่าดินอินทรีย์ (peat soil) ในป่าพรุโต๊ะแดงพบอยู่ 5 ชนิด ได้แก่ หญ้าจัมพันควาย, กล้วยไม้ดิน, ม้าวิ่ง, หัวข้าวต้ม และนางตายปากกว้าง

3. กล้วยไม้น้ำ (aquatic orchid) ในป่าพรุโต๊ะแดงพบกล้วยไม้ชนิดนี้ จำพวก 3 ชนิด ได้แก่ สีกุลคล เอื้องพรุ และเอื้องกระพริ โดยพบในป่าพรุที่เคยถูกไฟไหม้ เป็นป่าเสื่อมโทรม มีพืชจำพวกเฟิน เช่น กูดขม ลำเทง และหญ้าคมบาง ซึ่งป่าพรุในลักษณะนี้ไม่พบไม้ยืนต้นขนาดใหญ่

แผนภูมิแสดงค่าร้อยละของกล้วยไม้ป่าพรุโต๊ะแดง จำแนกตามถิ่นที่อยู่อาศัย

เมื่อจำแนกตามวงศ์ย่อย สกุล และชนิด ของกล้วยไม้ที่สำรวจพบในป่าพรุโต๊ะแดง (เฉพาะที่
จำแนกชนิดได้) สามารถจำแนกได้ตามรายละเอียดในตาราง ดังนี้

วงศ์ย่อย (Subfamily)	สกุล (Genus)	ชนิด (Species)
Epidendroideae รวม 11 สกุล 19 ชนิด	<i>Agrostophyllum</i> รวม 1 ชนิด	เอื้องใบเฟิน, เอื้องหญ้าฟาง
	<i>Bulbophyllum</i> รวม 4 ชนิด	สิงโตก้ามปูแดง, สิงโตก้ามกาง
		สิงโตคอแดง
		สิงโตหนวดยาว, สิงโตหนวดเหลือง, สิงโตเหลือง, สิงโตขาว (ภาคใต้)
		ตุ๊กตา, ตุ๊กตาสังโต, หัวเต่าบก
	<i>Cirrhopetalum</i> รวม 1 ชนิด	สิงโตร่มแดง, พัดโบก
	<i>Dendrobium</i> รวม 6 ชนิด	กล้วยไม้เอื้องมือนาง, กล้วยไม้มือนาง, เขาแพะ
		หวายตะมอย, นกกระยาง, บวบกลางหา, แส้พระอินทร์, เอื้องมะลิ
		หวายตะมอยน้อย, หวายเฮนเดอร์สัน
		เอื้องแบนปากตัด, หวายแบนขวา
		เอื้องหางปลา
		เอื้องตะขาบใหญ่
	<i>Dipodium</i> รวม 1 ชนิด	เอื้องกระพริ, เอื้องกระ
	<i>Flickingeria</i> รวม 1 ชนิด	เอื้องขาไก่แจ้, เอื้องขาไก่ซ่อนหลัง, เอื้องแบกหลัง
	<i>Liparis</i> รวม 1 ชนิด	เอื้องข้าวสาร, เอื้องดอกหญ้า
	<i>Malaxis</i> Sw. รวม 1 ชนิด	เปราะนกกุ่ม, หุตัน, สิกุลคล, เอื้องคิ้วนิ่ม, เอื้องวงธรรมดา, เอื้องลั่นงูใบกระดาน
	<i>Oberonia</i> รวม 1 ชนิด	เอื้องเล็บมือนาง, พัดนางชี
	<i>Thrixspermum</i> รวม 1 ชนิด	เอื้องแมงมุมขาว, กระต่ายหูเดียว, ตีนตะขาบ, เอื้องตะขาบเหลือง
	<i>Vanilla</i> Mill. รวม 1 ชนิด	พลูณา, วานิลลากริฟฟิธ
Orchidoideae รวม 2 สกุล 3 ชนิด	<i>Bromheadia</i> รวม 2 ชนิด	กล้วยไม้ดิน, เอื้องโรย, เอื้องจำปา, ตาลขโมย
		กลีบขาว, เอื้องขาว
	<i>Habenaria</i> รวม 1 ชนิด	นางตายปากกว้าง
Vandoideae รวม 15 สกุล 15 ชนิด	<i>Acampe</i> รวม 1 ชนิด	เอื้องเสือเผ่น
	<i>Acropsis</i> รวม 1 ชนิด	เอื้องนมหนู, รูหินี, จุกโรหินี
	<i>Arundina</i> รวม 1 ชนิด	หญ้าจิมฟันควาย, แขนดอกขาว, แขนเหลือง, ม้วนดักทราย, ห้อนดักทราย (เหนือ) จ้วนดักทราย, น้ำทราย, ยี่โถปิ้ง
	<i>Cymbidium</i> รวม 1 ชนิด	กะเรกระรอนปากเปิด, กระเรกระรอนดอย

วงศ์ย่อย (Subfamily)	สกุล (Genus)	ชนิด (Species)
	<i>Doritis</i> รวม 1 ชนิด	ม้าวิ่ง, หญ้าดอกดิน, กล้วยหิน, กล้วยไม้ม้า, แดงอุบล
	<i>Eulophia</i> รวม 1 ชนิด	หัวข้าวต้ม, ว่านนานเย็น, ว่านบัวแก้ว, บาแวนบาง, หัวข้าวเย็น, ช้างผสมโคลง, อาแบบกุง
	<i>Grammatophyllum</i> รวม 1 ชนิด	ว่านเพชรหึง, ว่านงูเหลือม, ว่านหางช้าง
	<i>Micropera</i> รวม 1 ชนิด	เอื้องแมลงปอทอง, หวายเข็ม
	<i>Phaius</i> Lour. รวม 1 ชนิด	เอื้องเถาวัลย์ไม้
	<i>Phalaenopsis</i> รวม 1 ชนิด	ผีเสื้อสมุทร
	<i>Robiquetia</i> รวม 1 ชนิด	เอื้องระย้า, เอื้องหัวม่อน
	<i>Sarcochilus</i> รวม 1 ชนิด	ขาวแต่ม
	<i>Taeniophyllum</i> รวม 1 ชนิด	เอื้องไร่ใบ, เอื้องเมื่อดง
	<i>Thrixspermum</i> รวม 1 ชนิด	เอื้องพรุ
	<i>Trichotosia</i> รวม 1 ชนิด	ตริยาปวาย
3 วงศ์ย่อย	27 สกุล	37 ชนิด

ตารางชนิดพันธุ์กล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง จำแนกตามวงศ์ย่อยและสกุล

จากตารางข้างต้น แสดงข้อมูลให้เห็นว่า พื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดงมีกล้วยไม้สกุลหวายหรือเอื้อง (*Dendrobium*) มากที่สุดถึง 6 ชนิด รองลงมาคือสกุลสิงโต (*Bulbophyllum*) จำนวน 4 ชนิด เมื่อพิจารณาถึงความหลากหลายแล้ว พบว่ากล้วยไม้วงศ์ย่อย Vandoideae มีความหลากหลายมากที่สุด คือ ประกอบไปด้วยกล้วยไม้ 15 สกุล 15 ชนิด ขณะที่กล้วยไม้วงศ์ย่อย Epidendroideae มีจำนวนชนิดมากที่สุดถึง 19 ชนิด

ปฏิทินการออกดอกของกล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง

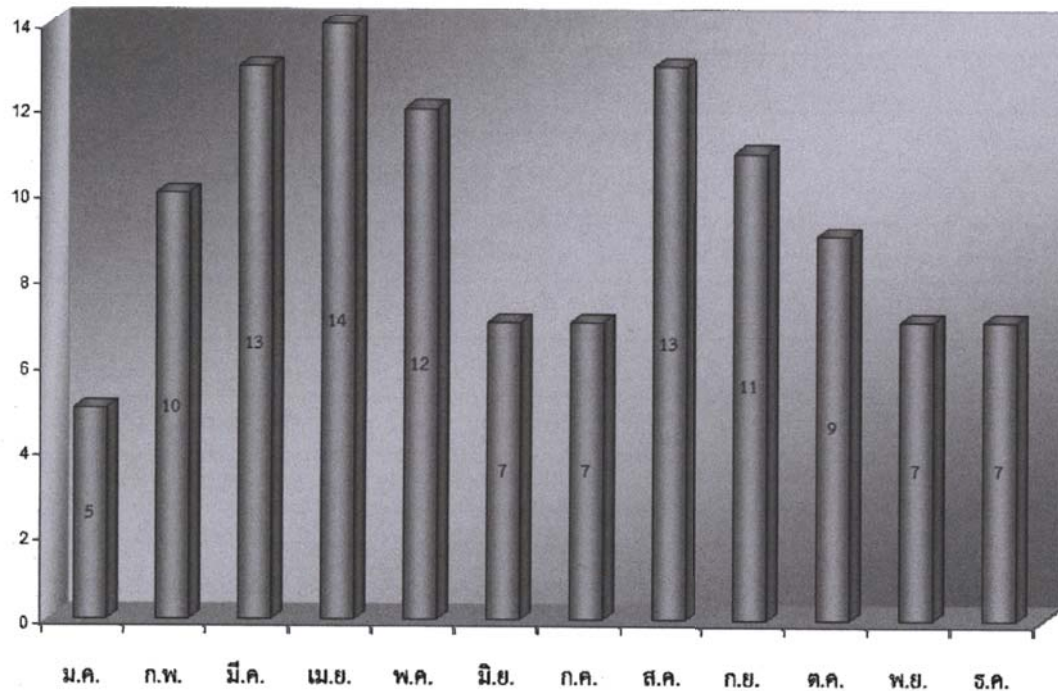
จากการทำปฏิทินการออกดอกบานเต็มที่ของกล้วยไม้ในแต่ละช่วงเดือน พบว่าเดือนเมษายน มีกล้วยไม้ดอกเต็มที่มากที่สุดถึง 14 ชนิด รองลงมาคือเดือนมีนาคม และสิงหาคม มีกล้วยไม้ดอก 13 ชนิด เดือนพฤษภาคม มีกล้วยไม้ดอก 12 ชนิด เดือนกันยายน มีกล้วยไม้ดอก 11 ชนิด ดังนั้น ช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม และช่วงเดือนสิงหาคม-กันยายน จึงเป็นช่วงที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวป่าพรุโต๊ะแดงเพื่อชมกล้วยไม้มากที่สุด รายละเอียดดังที่ปรากฏในตารางและแผนภูมิ

ชนิดกล้วยไม้	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
เอื้องใบเฟิน												
สิงโตกำมูปูแดง		/	/	/	/							
สิงโตคอแดง							/	/				

ชนิดกล้วยไม้	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
สิงโตหวดยาว			/	/	/							
ตุ๊กตา												
สิงโตร่มแดง								/	/	/		
กล้วยไม้เอื้องมือนาง				/	/							
หวายตะมอย		/		/	/				/			/
หวายตะมอยน้อย												
เอื้องแบนปากตัด										/	/	
เอื้องหางปลา											/	/
เอื้องตะขาบใหญ่				/								
เอื้องกระพริ								/	/	/		
เอื้องขาไก่แจ้	/											/
เอื้องข้าวสาร								/	/		/	/
เปราะนกกุ่ม		/	/								/	/
เอื้องเล็บมือนาง		/										
เอื้องแมงมุมขาว	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
พลูнка			/	/	/							
กล้วยไม้ดิน	/	/	/	/								
กลีบขาว		/	/	/								
นางต่ายปากกว้าง								/				
เอื้องเสือเผ่น								/	/			
เอื้องนมหนู			/	/	/	/						
หญ้าจิมฟันควาย						/	/	/	/	/		
กะเรกะร่อนปากเปิด								/	/	/		
ม้าวิ่ง							/	/	/			
หัวข้าวต้ม					/	/						
ว่านเพชรหึง							/	/	/	/		
เอื้องแมลงปอทอง			/	/	/							
เอื้องเถาว์กล้วยไม้			/	/	/							
ผีเสื้อสุมาตรา	/										/	/
เอื้องระย้า	/	/	/									
ขาวแต้ม						/	/	/				

ชนิดกล้วยไม้	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
เอื้องไร่ใบ		/	/	/	/					/	/	
เอื้องพรุ		/	/	/	/	/						
ตรียาปวาย						/	/	/	/	/		
รวม	5	10	13	14	12	7	7	13	11	9	7	7

ตารางแสดงการออกดอกของกล้วยไม้ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง

แผนภูมิแสดงจำนวนชนิดพันธุ์กล้วยไม้ป่าพรุโต๊ะแดงที่ออกดอกในแต่ละเดือน

ความสัมพันธ์ระหว่างกล้วยไม้กับสังคมพืชและไม้ยืนต้นในป่าพรุโต๊ะแดง

ความสัมพันธ์ระหว่างกล้วยไม้กับสังคมพืชและไม้ยืนต้นที่กล้วยไม้อิงอาศัยพบว่า การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำแบบพรุ สังคมหญ้าคมบาง กระเจ็ด ลำเทง มีส่วนสำคัญต่อการรักษาชนิดพันธุ์กล้วยไม้ดินและกล้วยไม้น้ำในป่าพรุโต๊ะแดง ขณะที่การอนุรักษ์ ไม้สะเทียว ไม้ฝาดขาว ไม้กะบวย หว่าหิน และไม้ในวงศ์หว้า มีความสำคัญต่อการรักษาชนิดพันธุ์กล้วยไม้ประเภทอิงอาศัย และที่น่าสนใจคือยางพาราสามารถเป็นไม้อิงอาศัยให้กับกล้วยไม้ได้ถึง 6 ชนิด สามารถนำไปใช้ทดลองเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ให้สวนยางพารา สร้างอาชีพเสริมให้กับเกษตรกรชาวสวนยางได้อีกทางหนึ่งด้วย ทั้งนี้ทีมวิจัยได้จัดประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง สาขาสู่โขง-ลก และเกษตรกรชาวสวนยางบ้านป่าเย ตำบลสู่โขงป่าดี อำเภอสู่โขงป่าดี จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2556 และได้เริ่มนำร่องสร้างเรือนเพาะชำให้กับทีมวิจัยที่มีสวนยางเพื่อรองรับการเพาะขยายพันธุ์ไว้แล้ว

เมื่อวิเคราะห์ชนิดของกล้วยไม้ในป่าพรุได้แฉงแล้ว กล้วยไม้ดิน, เอื้องนมหนู เอื้องหางปลา, สิงโตกำมปูแดง, เอื้องกระพรุ, เอื้องข้าวสาร และกระเรกระรอนปากเป็ด ฯลฯ สามารถขึ้นหรืออิงแอบ กับสังคมพืชและไม้อื่นได้ง่าย สามารถกำหนดเป็นชนิดพันธุ์กล้วยไม้ที่เหมาะสมแก่การนำไปเพาะ ขยายพันธุ์ได้ดี รายละเอียดดังปรากฏในตาราง

ชนิดกล้วยไม้ที่พบในป่าพรุธรรมชาติ	สังคมพืชหรือไม้ยืนต้นที่กล้วยไม้ป่าพรุรวมอาศัย
เอื้องใบเฟิน	บนต้นไม้ป่าพรุ
สิงโตกำมปูแดง	ฝาดขาว มะพลับพรุ สะเตียว
สิงโตคอแดง	ฝาดขาว
สิงโตหนวดยาว	สะเตียว ยางพารา
ตุ๊กตา	บนต้นไม้ป่าพรุ
สิงโตร่มแดง	สะเตียว
กล้วยไม้เอื้องมีอนาง	หว่าหิน
หวายตะมอย	ยางพารา
หวายตะมอยน้อย	บนต้นไม้ป่าพรุ
เอื้องแบนปากตัด	ฝาดขาว
เอื้องหางปลา	ฝาดขาว หว่าน้ำ หว่าหิน
เอื้องตะขาบใหญ่	ยางพารา
เอื้องกระพรุ	หญ้าคมบาง กระจุต ลำเทง
เอื้องขาไก่แจ้	บนต้นไม้ป่าพรุ
เอื้องข้าวสาร	ฝาดขาว สะเตียว มะพลับพรุ
เปราะนาคคุ่ม	ตามพื้นดิน ได้อาหารจากซากพืช
เอื้องเล็บมีอนาง	กะบุย
เอื้องแมงมุมขาว	ไม้ผุ
พลูณา	บนต้นไม้ป่าพรุ
กล้วยไม้ดิน	หญ้าคมบาง และจำพวกเฟิน หรือไม้พื้นล่างของป่าพรุ และสวนยางพารา
กลีบขาว	กะบุย
นางต่ายปากกว้าง	ตามพื้นดิน โดยเฉพาะดินทราย รอยต่อพื้นดินกับป่าพรุ
เอื้องเสือเผ่น	สะเตียว
เอื้องนมหนู	กะพ้อแดง ปาหนันช้าง สาคุ ยางพารา
หญ้าจิมฟันควาย	พื้นดินป่าพรุ

ชนิดกล้วยไม้ที่พบในป่าพรุธรรมชาติ	สังคมพืชหรือไม้ยืนต้นที่กล้วยไม้ป่าพรุร่วมอาศัย
กะระกระร่อนปากเปิด	หว่าหิน สาคุ ยางพารา
ม้าวัง	พื้นดินบริเวณขอบพรุ ได้อาหารจากซากพืช
หัวข้าวต้ม	พื้นดินป่าพรุ
ว่านเพชรหึง	บนต้นไม้ป่าพรุ
เอื้องแมลงปอทอง	สะเตียว
เอื้องเถาวัลย์ไม้	บนต้นไม้ป่าพรุ
ผีเสื้อสุมาตรา	บนต้นไม้ป่าพรุ
เอื้องระย้า	หว่าหิน
ขาวแต้ม	กะบุย
เอื้องไร่ใบ	กะบุย
เอื้องพรุ	หญ้าคุมบาง หรือไม้พื้นล่างของป่าพรุ
ตริย้าปวาย	บนต้นไม้ป่าพรุ

ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างพันธุ์กล้วยไม้กับสังคมพืชและไม้ยืนต้นในป่าพรุธรรมชาติ

สังคมพืชหรือไม้ยืนต้น ที่กล้วยไม้ป่าพรุร่วมอาศัย	ชนิดกล้วยไม้ที่พบในป่าพรุธรรมชาติ
ยางพารา พบกล้วยไม้ 6 ชนิด	สิงโตหนวดยาว หวายตะมอย เอื้องตะขาบใหญ่ กล้วยไม้ดิน เอื้องนมหนู กะระกระร่อนปากเปิด
สะเตียว พบกล้วยไม้ 6 ชนิด	สิงโตกำมปูแดง สิงโตหนวดยาว สิงโตร่มแดง เอื้องข้าวสาร เอื้องเสือเผ่น เอื้องแมลงปอทอง
ฝาดขาว พบกล้วยไม้ 5 ชนิด	สิงโตกำมปูแดง สิงโตคอแดง เอื้องแบนปากตัด เอื้องหางปลา เอื้องข้าวสาร
กะบุย พบกล้วยไม้ 4 ชนิด	เอื้องเล็บมือนาง กลีบขาว ขาวแต้ม เอื้องไร่ใบ
หว่าหิน พบกล้วยไม้ 4 ชนิด	กล้วยไม้เอื้องมือนาง เอื้องหางปลา กะระกระร่อนปากเปิด เอื้องระย้า
หญ้าคุมบาง พบกล้วยไม้ 3 ชนิด	เอื้องกระพรุ กล้วยไม้ดิน เอื้องพรุ
มะพลับพรุ พบกล้วยไม้ 2 ชนิด	สิงโตกำมปูแดง เอื้องข้าวสาร
สาคุ พบกล้วยไม้ 2 ชนิด	เอื้องนมหนู กะระกระร่อนปากเปิด
กะพ้อแดง พบกล้วยไม้ 1 ชนิด	เอื้องนมหนู
กระจุต พบกล้วยไม้ 1 ชนิด	เอื้องกระพรุ
ปาหนันช้าง พบกล้วยไม้ 1 ชนิด	เอื้องนมหนู

สังคมพืชหรือไม้ยืนต้น ที่กล้วยไม้ป่าพรุร่วมอาศัย	ชนิดกล้วยไม้ที่พบในป่าพรุธรรมชาติ
ลำเทง พบกล้วยไม้ 1 ชนิด	เอื้องกระพุก
หว่านน้ำ พบกล้วยไม้ 1 ชนิด	เอื้องหางปลา

ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมพืช/ไม้ยืนต้นในป่าพรุธรรมชาติกับพันธุ์กล้วยไม้

สถานภาพกล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง

การจำแนกสถานภาพของชนิดพันธุ์กล้วยไม้ในป่าพรุเพื่อประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อการคงอยู่ของสายพันธุ์กล้วยไม้ตามป่าพรุธรรมชาติ ทั้งนี้ได้มีการกำหนดตามหลักวิชาการเป็น 3 กลุ่ม คือ กล้วยไม้ที่พบได้ทั่วไป กล้วยไม้หายาก และกล้วยไม้ใกล้สูญพันธุ์ โดยมีคำอธิบาย ดังนี้

1. กล้วยไม้ที่พบได้ทั่วไป (Common species) เป็นกล้วยไม้ที่มีจำนวนมาก และพบขึ้นกระจายเป็นพื้นที่กว้างในหลายภูมิภาค หรือทุกภูมิภาคของประเทศ พบทั้งในป่าผลัดใบและป่าไม่ผลัดใบ สามารถพบเห็นได้บ่อยตามพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของประเทศ

2. กล้วยไม้หายาก (rare species) เป็นกล้วยไม้ที่มีจำนวนน้อย และกระจายพันธุ์ในบางภูมิภาคของประเทศ หรือกระจายพันธุ์เฉพาะในถิ่นที่อยู่ พบเฉพาะในป่าประเภทเดียว ไม่มีการกระจายพันธุ์ไปยังป่าประเภทอื่น ไม่ค่อยพบในพื้นที่ป่าอนุรักษ์

3. กล้วยไม้ใกล้สูญพันธุ์ (endanger species) เป็นกล้วยไม้ที่มีจำนวนน้อยมาก พบกระจายพันธุ์ในพื้นที่แคบเพียงบางพื้นที่ มักเป็นกล้วยไม้ที่มีความสวยงามแปลกตา เป็นที่นิยมของผู้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ ทำให้คุกคามและลดจำนวนประชากรลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

สำหรับเกณฑ์ในการจำแนกชนิดพันธุ์กล้วยไม้ของทีมวิจัย จะใช้ประสบการณ์จากการเดินป่าพรุโต๊ะแดง ประกอบกับงานวิชาการที่ระบุแหล่งกระจายพันธุ์มาประกอบกัน ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

ชนิดพันธุ์กล้วยไม้	สถานภาพที่พบในป่าพรุธรรมชาติ		
	พบทั่วไป	พบไม่บ่อย	หายากมาก
เอื้องใบเฟิน*			
สิงโตกำมปูแดง		/	
สิงโตคอแดง*			
สิงโตหนวดยาว		/	
ตุ๊กตา*			

ชนิดพันธุ์กล้วยไม้	สถานภาพที่พบในป่าพรุธรรมชาติ		
	พบทั่วไป	พบไม่บ่อย	หายากมาก
สิงโตร่มแดง			/
กล้วยไม้เอื้องมือนาง			/
หวายตะมอย	/		
หวายตะมอยน้อย*			
เอื้องแบนปากตัด		/	
เอื้องหางปลา	/		
เอื้องตะขาบใหญ่		/	
เอื้องกระพริ		/	
เอื้องขาไก่แจ้		/	
เอื้องข้าวสาร	/		
เปราะนกกุ่ม		/	
เอื้องเล็บมือนาง		/	
เอื้องแมงมุมขาว			/
พลูตา			/
กล้วยไม้ดิน		/	
กลีบขาว			
นางต่ายปากกว้าง		/	
เอื้องเสือแผ้ว		/	
เอื้องนมหนู	/		
หญ้าจิมฟันควาย	/		
กะเหรี่ยงปากเปิด	/		
ม้าวิ่ง	/		
หัวข้าวต้ม	/		
ว่านเพชรหึง	/		
เอื้องแมลงปอทอง		/	
เอื้องเถาวัลย์ไม้*			
ผีเสื้อสุมาตรา*			
เอื้องระย้า	/		
ขาวแต้	/		
เอื้องไร่ใบ		/	

ชนิดพันธุ์กล้วยไม้	สถานภาพที่พบในป่าพรุธรรมชาติ		
	พบทั่วไป	พบไม่บ่อย	หายากมาก
เอื้องพรุ		/	
ตรีย่าปวย	/		
รวม	12	12	4

ตารางแสดงสถานภาพชนิดพันธุ์กล้วยไม้ป่าพรุโต๊ะแดงที่พบในป่าพรุธรรมชาติ

(*ข้อมูลยังไม่สมบูรณ์)

แนวทางการเพาะขยายพันธุ์กล้วยไม้ป่าพรุโต๊ะแดง

จากการรวบรวมวิธีการเพาะขยายพันธุ์กล้วยไม้ป่าพรุโต๊ะแดงที่เก็บตัวอย่างจากธรรมชาติ พบว่ามีวิธีการเพาะขยายพันธุ์ 8 วิธี คือ แยกกอ แยกหน่อ แยกหัว แยกลำต้น แยกลำลูกกล้วย ปักชำ เพาะเมล็ด และเพาะเนื้อเยื่อ โดยรูปแบบการแยกกอและแยกลำต้น เป็นวิธีที่เหมาะสมกับกล้วยไม้ ในหลายสายพันธุ์ ว่านเพชรหึงเป็นกล้วยไม้ที่สามารถเพาะขยายได้หลายรูปแบบมากที่สุดทั้งการ แยกหน่อ เพาะเมล็ด เพาะเนื้อเยื่อ ขณะที่กล้วยไม้ที่สามารถเพาะขยายพันธุ์ได้มากกว่ารูปแบบเดียว มีจำนวน 5 ชนิด นอกเหนือจากว่านเพชรหึงแล้ว ยังได้แก่ เอื้องกระพรุ เอื้องข้าวสาร เปราะนาคุ่ม และเอื้องเล็บมือนาง รายละเอียดดังปรากฏในตาราง

ชนิดพันธุ์กล้วยไม้	รูปแบบการเพาะขยายพันธุ์และอัตราการรอดเมื่อเทียบจำนวนเต็ม 10 ส่วน							
	แยกกอ	แยกหน่อ	แยกหัว	แยกลำต้น	แยกลำ ลูกกล้วย	ปักชำ	เพาะ เมล็ด	เพาะ เนื้อเยื่อ
เอื้องใบเฟิน*								
สิงโตกำปูแดง				/				
สิงโตคอแดง					/			
สิงโตหนวดยาว				/				
ตุ๊กตา*								
สิงโตร่มแดง				/				
กล้วยไม้เอื้องมือนาง	/							
หวายตะมอย				/				
หวายตะมอยน้อย				/				
เอื้องแบนปากตัด	/							
เอื้องหางปลา	/							
เอื้องตะขาบใหญ่	/							
เอื้องกระพรุ		/				/		
เอื้องขาไก่แจ้*								

ชนิดพันธุ์กล้วยไม้	รูปแบบการเพาะขยายพันธุ์และอัตราการรอดเมื่อเทียบจำนวนเต็ม 10 ส่วน							
	แยกกอ	แยกหน่อ	แยกหัว	แยกลำต้น	แยกลำลูกกล้วย	ปักชำ	เพาะเมล็ด	เพาะเนื้อเยื่อ
เอื้องข้าวสาร	/						/	
เปราะนกกุ่ม				/			/	
เอื้องเล็บมือนาง		/					/	
เอื้องแมงมุมขาว		/						
พลูนภา						/		
กล้วยไม้ดิน		/						
กล้วยขาว	/							
นางต่ายปากกว้าง	/							
เอื้องเสือเผ่น				/				
เอื้องนมหนู	/							
หญ้าจิมฟันควาย	/							
กะเหรี่ยงปากเปิด	/							
ม้าวิ่ง	/							
หัวข้าวต้ม			/					
ว่านเพชรหึง		/					/	/
เอื้องแมลงปอทอง						/		
เอื้องเถาวัลย์ไม้	/							
ผีเสื้อสุมาตรา*								
เอื้องระย้า				/				
ขาวแต่ม	/							
เอื้องไร่ใบ				/				
เอื้องพรุ				/				
ตรียาปวย	/							
รวม	14	5	1	10	1	3	4	1

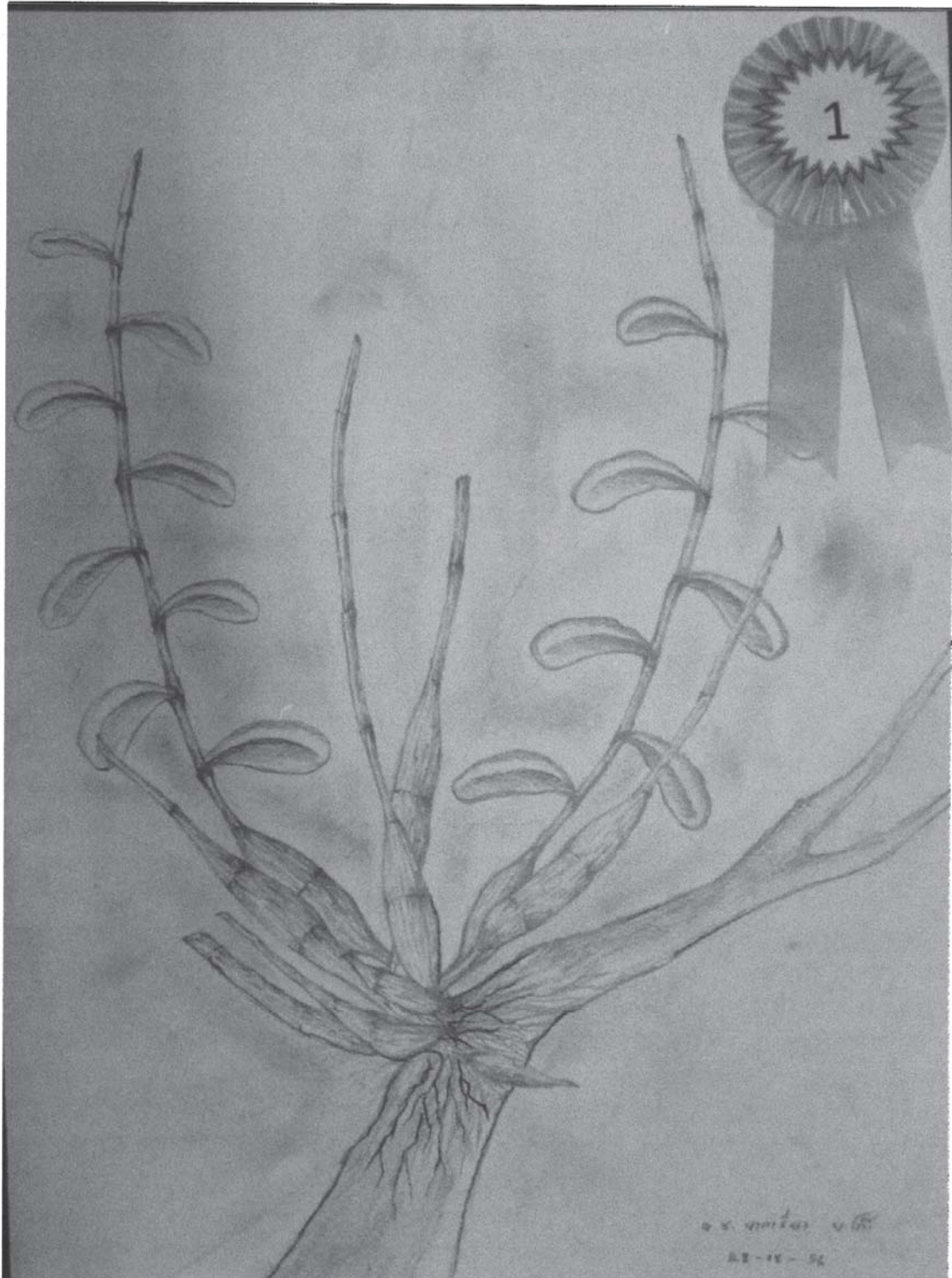
ตารางแสดงรูปแบบการเพาะขยายพันธุ์กล้วยไม้ป่าพรุโต๊ะแดง

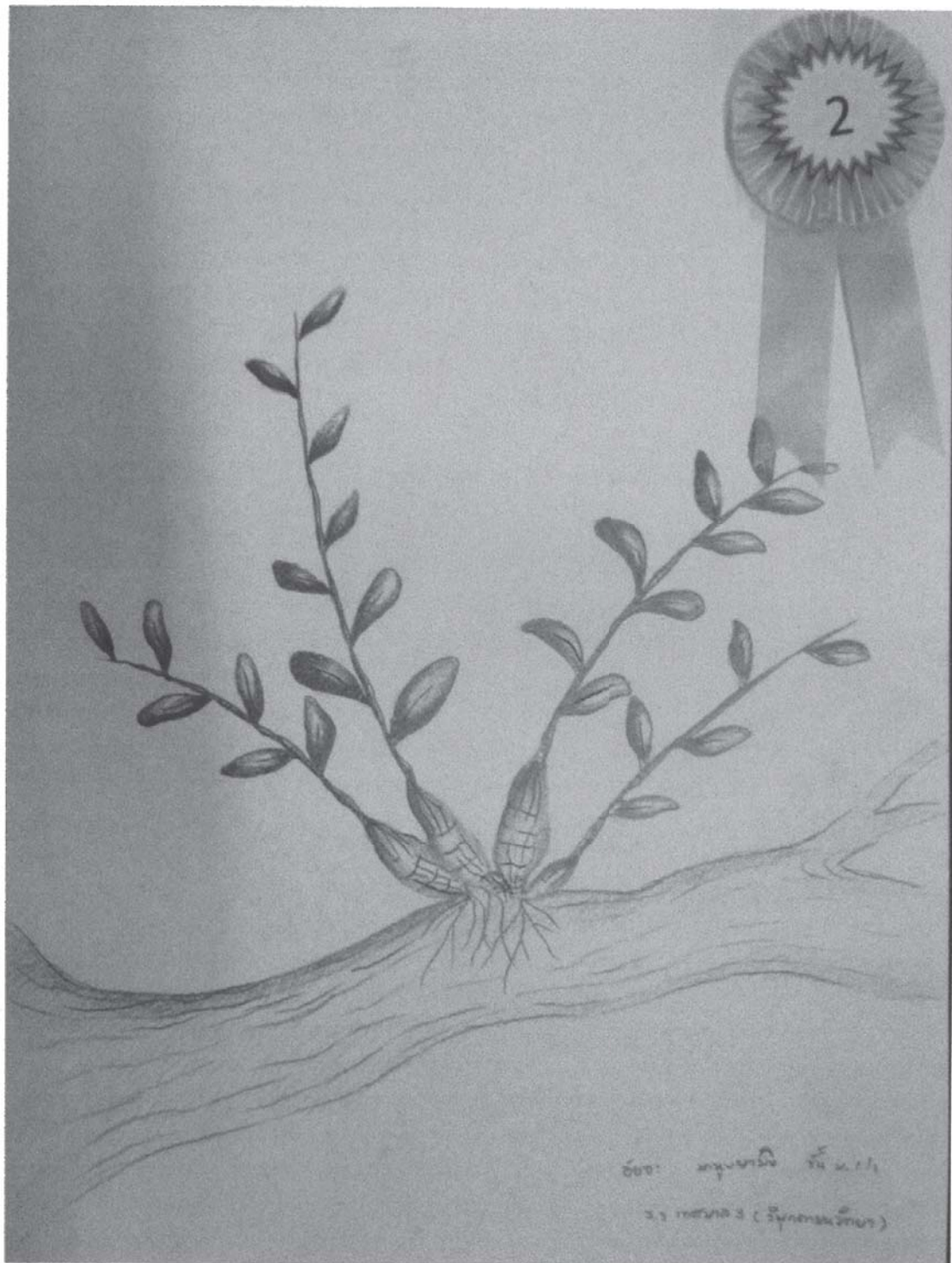
(*ข้อมูลยังไม่สมบูรณ์)

อย่างไรก็ตาม การเก็บสถิติอัตราการรอดของการเพาะขยายพันธุ์กล้วยไม้ป่าพรุ จะดำเนินในงานวิจัยระยะที่ 2 โดยจะดำเนินการร่วมกับเกษตรกรชาวสวนยางพาราบ้านป่าเย และโรงเรียนที่มีความร่วมมือมาตั้งแต่งานวิจัยในระยะที่ 1 คือโรงเรียนเทศบาล 3 (วิมุกตายนวิทยา) อำเภอสุไหงโก-ลก และศึกษาความเป็นไปได้ในการฟื้นฟูห้องปฏิบัติการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อที่โรงเรียนสุไหงโก-ลก ในโอกาสต่อไป

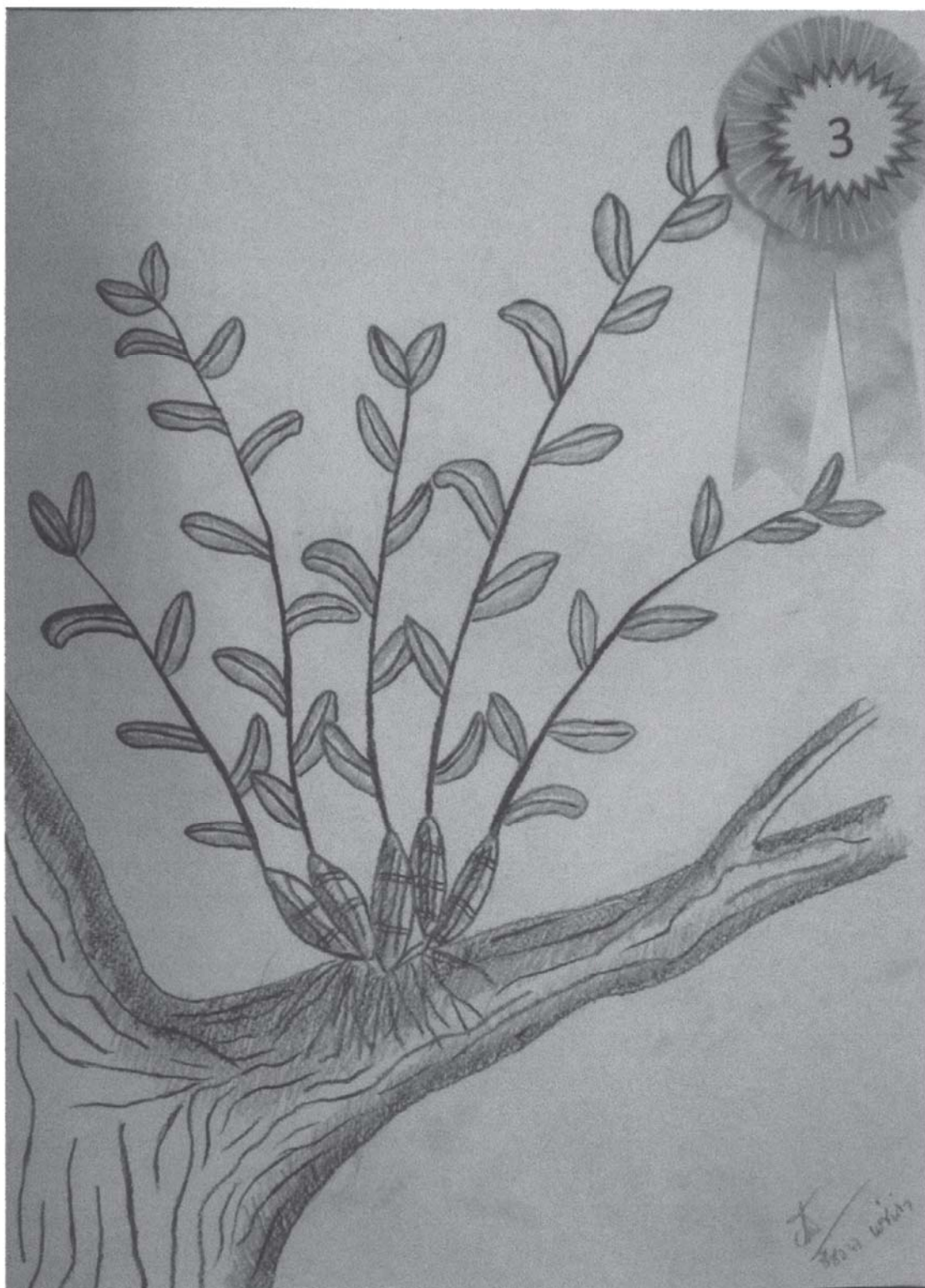
การสร้างนักวาดภาพทางพฤกษศาสตร์

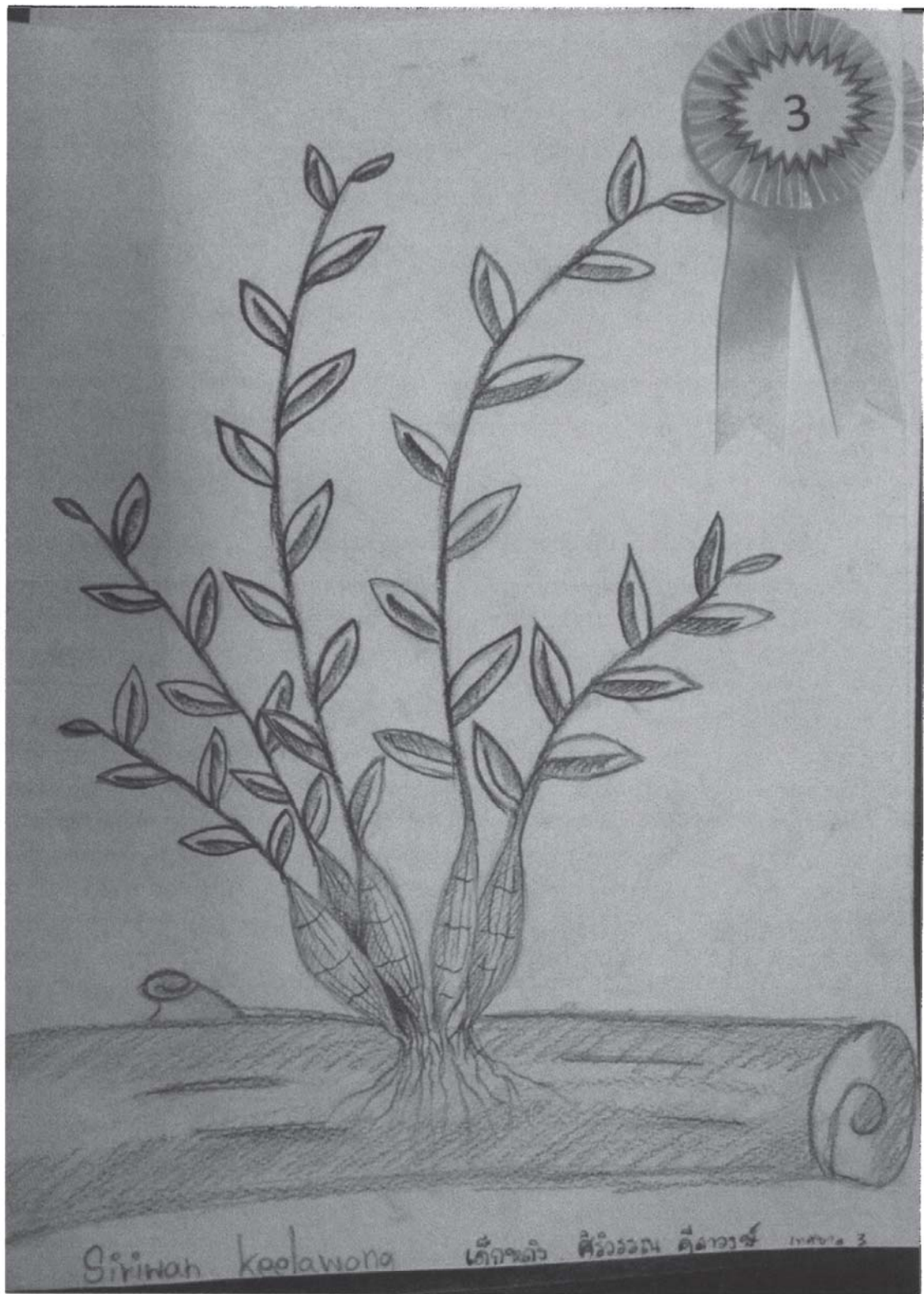
ทีมวิจัยได้ร่วมกับอาจารย์สมชาติ ตีธราโอะ ซึ่งสอนวิชาศิลปะอยู่ที่โรงเรียนเทศบาล 3 (วิมุกตายนวิทยา) โดยนำนักเรียนมาเรียนรู้ระบบนิเวศป่าพรุโต๊ะแดง และได้นำตัวอย่างกล้วยไม้ คือ หวายตะมอย มาเป็นสื่อในการสอนการวาดลักษณะสำคัญทางพฤกษศาสตร์ และเพื่อคั่นหานักเรียนที่มีความสามารถสำหรับวาดภาพลายเส้นประกอบรายงานการศึกษากกล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง โดยมีตัวอย่างผลงานของนักเรียน ดังนี้

ชื่อ: อนุชา นิล น. 1/1
ร.ร. มอ. 3 (สภามหาวิทยาลัย)

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการเกษตร,สำนักคุ้มครองพันธุ์พืชแห่งชาติ. 2543.คู่มือจำแนกกล้วยไม้ไทย เล่ม 2.
กรมวิชาการเกษตร.กรุงเทพมหานคร.124 หน้า.
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.สำนักงานหอพันธุ์ไม้.2550.พรรณไม้เกียรติประวัติ
ของไทย.กรุงเทพฯ. 204 หน้า.
- จำลอง เพ็งคล้าย,ชวลิต นิยมธรรม และวิวัฒน์ เอื้อจิรกาล.2534.พรรณไม้ป่าพรุ จังหวัดนราธิวาส.
โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง จังหวัดนราธิวาส. ส. สมบูรณ์การพิมพ์.
กรุงเทพฯ. 368 หน้า.
- เทียน คงยุทธ์ และคณะ.2548.การอนุรักษ์และฟื้นฟูพันธุ์กล้วยไม้ป่าในพื้นที่ภาคใต้ของ
ประเทศไทย.นครศรีธรรมราช : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
(รายงานการวิจัย)
- ธนิษฐ์ หนูยิ้ม. 2546.คู่มือการปลูกและฟื้นฟูป่าพรุ.โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (งานป่าไม้).125 น.
- ไมเคิล พอลแลน.2552.“พิชรัก ลวง พราง”National Geographic ฉบับภาษาไทย.ปีที่9 ฉบับที่ 98
เดือนกันยายน.
- ศูนย์วิจัยความหลากหลายทางชีวภาพเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา บรมมหาราชินีนาถ. 2547.
พรรณไม้และพันธุ์สัตว์ในหุบเขาลำพญา.มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. 229 น.
- สรายุทธ บุญยะเวชชีวิน และรุ่งสุริยา บัวสาลี. 2554. ป่าชายเลน: นิเวศวิทยาและพรรณไม้.
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.กรุงเทพฯ. 290 หน้า
- ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้. 2544. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย เต็มสมิตินันท์. บริษัทประชาชน
จำกัด, กรุงเทพฯ.
- สลิล สิทธิสังจธรรม.2552.กล้วยไม้ป่าเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 6. บ้านและสวน, กรุงเทพฯ. 495 หน้า.
- สลิล สิทธิสังจธรรม และเพชร ตริเพชร.2552.กล้วยไม้ป่าเมืองไทย 2.บ้านและสวน, กรุงเทพฯ.
463 หน้า.
- สลิล สิทธิสังจธรรม, นฤมล กฤษณชาญดี. 2545. คู่มือกล้วยไม้. สำนักพิมพ์สารคดี ในนามบริษัท
วิริยะธุรกิจ จำกัด, กรุงเทพฯ. 248 หน้า.

สุรัชย์ ชลดำรงกุล ศุภชัย แพทย์ และ พงษ์เทพ ทับเที่ยง. 2542. ฝึกลือ คู่มือสำรวจและ
สื่อความหมายธรรมชาติ. บริษัท สหริทพริ้นดิง จำกัด. กรุงเทพฯ. 252 น.

สำนักงานป่าไม้เขตปัตตานี. 2543. รายงานประจำปี 2543 โครงการอนุรักษ์ธรรมชาติและสัตว์ป่า
สงวน พระนามาภิไธยภาคใต้ พื้นที่ส่วนที่ 2 ปัตตานี.โรงพิมพ์มิตรภาพปัตตานี.
192 น.

อรุณ ลีวานิช. 2544. ฝึกลือและหนอน. กองกัญและสัตววิทยา กรมวิชาการเกษตร กรุงเทพฯ. 230 น.

อบฉันท ไทยทอง. 2546. กล้วยไม้เมืองไทย. บ้านและสวน. 461 หน้า.

เอกชัย อัดอำไพ และคณะ.ม.ป.ป.กล้วยไม้ไทย : ข้อมูลประจำชนิดและภาพวาดสีน้ำ.กรุงเทพฯ :
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.(รายงานการวิจัย)

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1 ภาพกิจกรรม

ภาพการเดินทางสำรวจกล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส วันที่ 4 เมษายน 2556

ภาพการจัดสร้างเรือนเพาะชำกล้วยไม้ป่าพรุในบริเวณสวนยางพาราของทีมวิจัย

วันที่ 14 กรกฎาคม 2556

ภาพกิจกรรมอบรมการวาดภาพทางพฤกษศาสตร์ วันที่ 28 สิงหาคม 2556
ณ สถานีทดลองปลูกพรรณไม้พิบูลทอง อำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส

ภาคผนวก 2 ตัวอย่างเครื่องมือการเก็บข้อมูลกล้วยไม้ในป่าพรุโต๊ะแดง

แบบบันทึกข้อมูลกล้วยไม้ (วงศ์ Orchidaceae) ในพื้นที่ป่าพรุโต๊ะแดง

รหัสอ้างอิง

วันที่บันทึก เวลา น.

ชื่อเรียกในท้องถิ่น

ชื่อเรียกสามัญ

ชื่อวิทยาศาสตร์

อนุวงศ์

ลักษณะทางกายภาพ

การใช้ประโยชน์

ความเชื่อ / ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

พิกัดที่พบ 1) ค่า UTM บ้าน

ตำบล อำเภอ

2) ค่า UTM บ้าน

ตำบล อำเภอ

3) ค่า UTM บ้าน

ตำบล อำเภอ

อุณหภูมิที่วัดได้ ความชื้นในอากาศ

ความเข้มแสง ความเป็นกรด-ด่าง (pH)

ขนาดที่พบในพื้นที่จริง (บันทึกเฉพาะที่ใหญ่สุด - ขนาดดอกกว้างยาว กลีบดอกกว้างยาว ก้านดอก
กาบ ลำต้น ราก ฯลฯ)

ขนาดที่ใหญ่สุด พบโดย (ใคร? ระบุชื่อ)

พืชอื่นที่พบในรัศมี 3 เมตร

สัตว์ที่พบอิงแอบอาศัยร่วมกับกล้วยไม้ที่บันทึก

แนวทางอนุรักษ์ ปันฟู เพาะขยายพันธุ์

คุณลักษณะสายพันธุ์กล้วยไม้ที่จัดว่าดี (สวยงาม สมบูรณ์ เป็นที่ต้องการของนักสะสมกล้วยไม้)

บันทึกอื่นๆ

ผู้บันทึก

ภาคผนวก 3 ข้าวและบทความที่เกี่ยวข้องกับกล้วยไม้

เดลินิวส์

<http://www.dailynews.co.th>

วันอังคารที่ 17 กันยายน 2556 เวลา 00:05 น.

“TIB” นวัตกรรมเพื่อการขยายพันธุ์พืชเชิงการค้า

ปัจจุบันเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อมีความก้าวหน้าอย่างมาก ในการผลิตและขยายพันธุ์พืชในเชิงการค้า ซึ่งเดิมมีทั้งการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อในอาหารแข็งและอาหารเหลว โดยทั้งสองระบบต้องเปลี่ยนถ่ายอาหารบ่อย ประมาณ 10 วัน/ครั้ง ทำให้สิ้นเปลืองแรงงานและมีต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้นถึง 60% ที่สำคัญยังมีโอกาสเกิดการปนเปื้อนจากการเปลี่ยนอาหารใหม่ค่อนข้างสูง การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อแบบ TIB (Temporary Immersion Bioreactor) ซึ่งพัฒนามาจากเครื่อง Bioreactor สำหรับเพาะเลี้ยงเพิ่มปริมาณจุลินทรีย์ เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยเพิ่มปริมาณส่วนขยายพันธุ์พืชได้อย่างรวดเร็ว และลดต้นทุนการผลิตและขยายพันธุ์พืชเพื่อการค้าได้

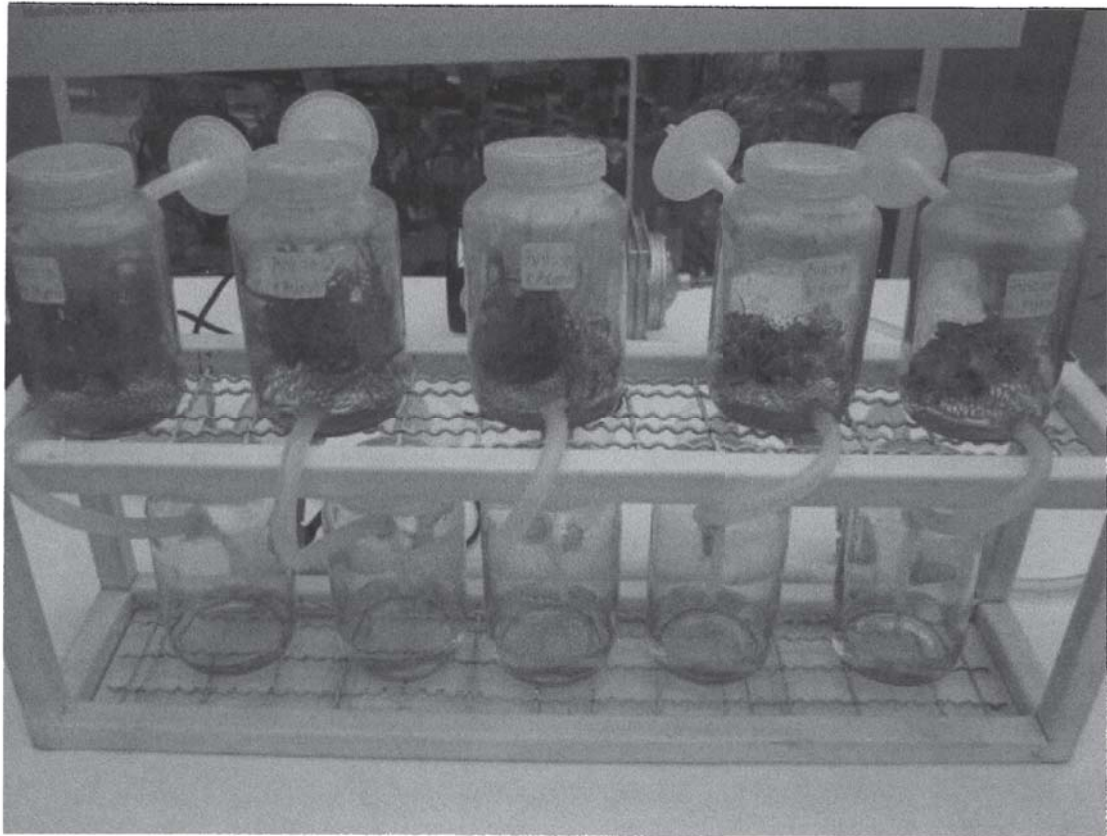
นางชยานิจ ดิษฐบรรจง นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ กรมวิชาการเกษตรกล่าวว่า สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพได้วิจัยและพัฒนาต่อยอดเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อแบบ TIB เพื่อศึกษาปัจจัยที่เหมาะสมในการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืช อาทิ สับปะรด อ้อย และกล้วยไม้ พร้อมพัฒนาระบบการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อในปริมาณมาก และเป็นแนวทางขยายพันธุ์พืชเพื่อการค้าสำหรับผู้ประกอบการและเกษตรกรในอนาคต ซึ่งระบบดังกล่าวมีข้อดี คือ สามารถเพิ่มปริมาณส่วนขยายพันธุ์พืชในสภาพปลอดเชื้อได้อย่างรวดเร็วและมากกว่าการเพาะเลี้ยงด้วยอาหารแข็งและอาหารเหลว ประมาณ 10-20 เท่า

นอกจากนั้น ยังเป็นวิธีที่สะดวกไม่ต้องเปลี่ยนถ่ายอาหารใหม่บ่อย ๆ ช่วยลดค่าใช้จ่ายเรื่องต้นทุนอาหารและค่าแรงงานในการเปลี่ยนอาหาร และสามารถลดปริมาณพื้นที่เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อได้อีกด้วย เนื่องจากระบบ TIB เป็นการเพาะเลี้ยงพืชในแนวดิ่ง ใช้เนื้อที่น้อยกว่าการเพาะเลี้ยงในแนวนอนซึ่งเป็นระบบเพาะเลี้ยงในอาหารแข็ง

ระบบเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อแบบ TIB ประกอบด้วย ขวดใส่ชิ้นส่วนพืช และขวดใส่อาหาร ซึ่งจะใช้อาหารเหลวเท่านั้น โดยทั้งสองขวดจะเชื่อมต่อกันด้วยสายยางซิลิโคน ให้ขวดที่ใส่อาหารเหลวอยู่ระดับต่ำกว่าขวดที่ใส่ชิ้นส่วนพืช และมีท่อพร้อมกรองอากาศชนิดละเอียดเชื่อมต่อไปยังปั๊มลมเพื่อปล่อยลมให้ดันอาหารเหลวจากขวดอาหารขึ้นไปหล่อเลี้ยงชิ้นส่วนพืช ตามจำนวนครั้งและเวลาที่กำหนด เมื่อปิดปั๊มลมอาหารเหลวที่อยู่ในขวดชิ้นส่วนพืชจะไหลกลับลงมาในขวดใส่อาหารตามแรงโน้มถ่วงของโลก โดยอาหารเหลวจะเคลือบอยู่ที่ผิวของชิ้นส่วนพืชและถูกนำไปใช้เพื่อการเจริญเติบโต ซึ่งชิ้นส่วนพืชจะไม่แช่อยู่ในอาหารตลอดเวลาจึงไม่เกิดการดำน้ำ

ทั้งนี้ สิ่งสำคัญของการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อแบบ TIB ต้องเป็นห้องระบบปิดที่มีการป้องกันการปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์จากภายนอกได้ ซึ่งปริมาตรของขวดที่บรรจุชิ้นส่วนพืช รวมถึงระยะเวลาในการให้อาหารเหลวสัมผัสชิ้นส่วนพืช และจำนวนครั้งหรือความถี่ในการให้อาหาร จะมีผลต่อประสิทธิภาพการเพิ่มปริมาณต้นพืช โดยต้นอ่อนที่ได้จากการเลี้ยงในระบบนี้จะมีความแข็งแรงสูง จะส่งผลให้อัตราการเลี้ยงรอดในโรงเรือนสูง

นางชยานิจกล่าวอีกว่า ปัจจุบันสำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพได้คิดค้นสูตรอาหาร และสภาวะที่เหมาะสมสำหรับการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อสับปะรดปลอดโรคด้วยระบบ TIB โดยจำนวนครั้งของการให้อาหารชิ้นส่วนสับปะรด 8 ครั้ง/วัน หรือทุก 3 ชั่วโมง นานครั้งละ 2-3 นาที พบว่า ได้ผลดีสามารถขยายพันธุ์สับปะรดได้ปริมาณมากและเจริญเติบโตเร็ว และต้นอ่อนแข็งแรงสมบูรณ์ ไม่มีอาการฉ่ำน้ำ ขณะเดียวกันยังอยู่ระหว่างวิจัยและคิดค้นสูตรอาหารที่เหมาะสมสำหรับการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อสับปะรดปลอดโรคในระบบ TIB เพื่อเป็นแนวทางขยายและเพิ่มปริมาณพันธุ์สับปะรดปลอดโรคมมากขึ้น เพื่อรองรับความต้องการของเกษตรกรผู้ปลูกอ้อยด้วย

อย่างไรก็ตาม หากสนใจเกี่ยวกับ “เทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อแบบ TIB” สามารถสอบถามเพิ่มเติมได้ที่ สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ กรมวิชาการเกษตร โทร.0-2904-6885-95.

โดย ASTVผู้จัดการออนไลน์ 11 สิงหาคม 2556 11:38 น.

กล้วยไม้นาโน พัฒนาสายพันธุ์ รองรับที่อยู่อาศัยยุคใหม่

กล้วยไม้นาโน นวัตกรรมใหม่ เป็นหนึ่งผลงานของนักผสมพันธุ์กล้วยไม้ที่ต้องการพัฒนาสายพันธุ์กล้วยไม้ในประเทศไทยที่มีขนาดใหญ่ให้มีขนาดต้นไม่ใหญ่มาก เพื่อประหยัดพื้นที่ในการเลี้ยงดูและเหมาะสำหรับผู้ที่มีพื้นที่จำกัดในการเลี้ยงกล้วยไม้ อีกทั้งยังเป็นกล้วยไม้ที่สามารถใช้จัดสวนถาดได้เนื่องจากออกดอกตั้งแต่ยังเล็กและให้ดอกได้มากกว่าปีละครั้งโดยไม่มีฤดูกาล

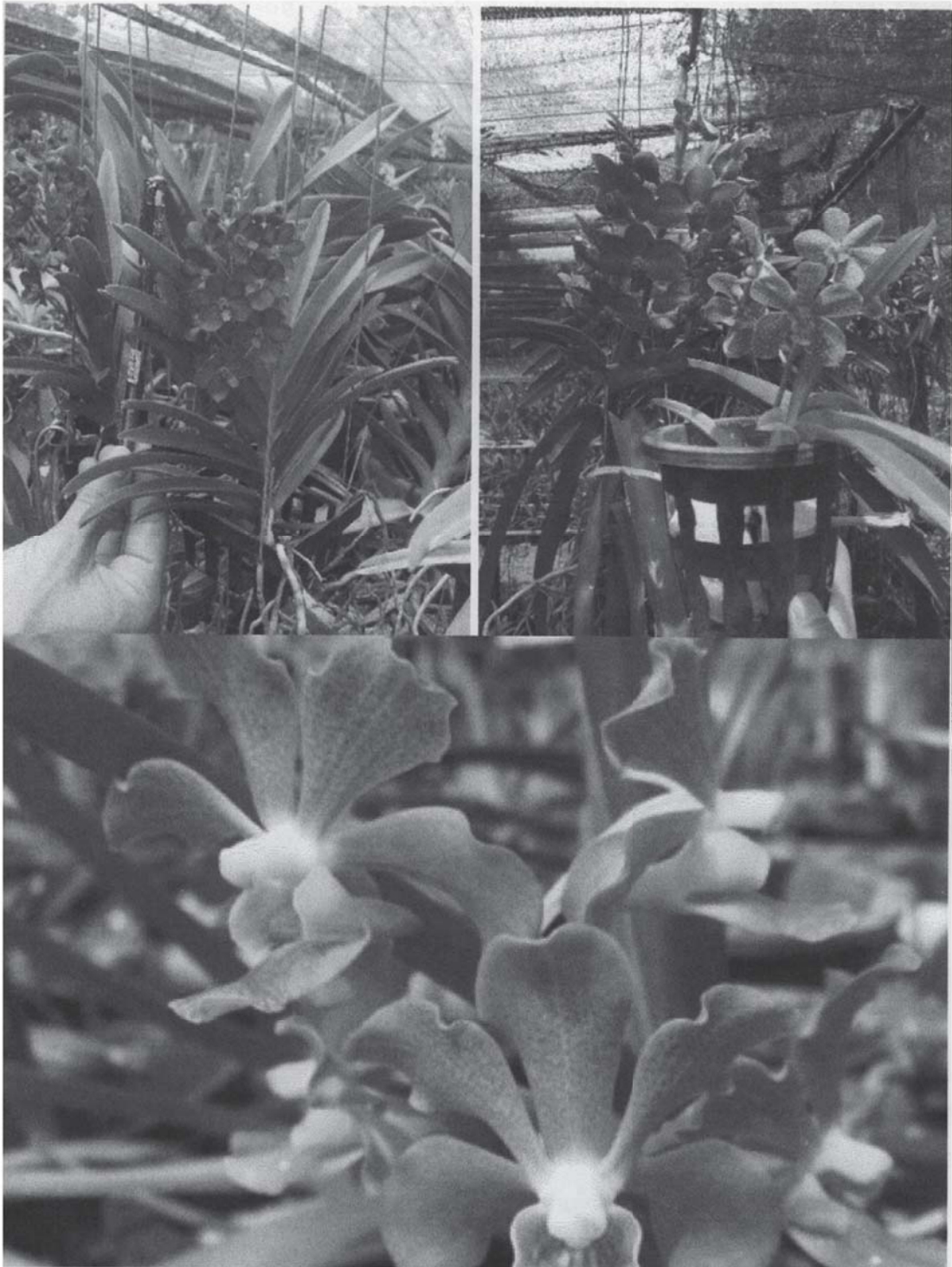
การทำกล้วยไม้นาโนที่มีขนาดเล็กๆ จี๋วๆ ไม่เปลืองที่เพาะเลี้ยงแต่สามารถออกดอกได้เร็ว ในขณะที่ต้นยังปลูกอยู่ในกระถาง 1 นิ้ว ถูกหยิบมาศึกษาและทดลองมาแล้วระยะหนึ่ง โดยการนำกล้วยไม้ป่าซึ่งมีลักษณะต้นเล็กหรือกล้วยไม้สกุลหวาย สามปอย เขาแกะ เข็ม อินทจักรมาเป็นตัวผสมพอได้ลูกชั้นแรก F1 ก็จะนำไปผสมกับกล้วยไม้สกุลแวนด้าที่มีดอกใหญ่ ซึ่งการเลือกคู่ผสมขึ้นอยู่กับความต้องการของตัวนักผสมเองว่าต้องการจะให้ได้ต้นกล้วยไม้ที่ออกมามีลักษณะดอก สี และขนาดอย่างไร

นายวีระเดช เจ้าของสวน

ทำไม้ยอส่วน สร้างมูลค่าส่งตลาดต่างประเทศ

ปัจจุบัน ประเทศไทย นับได้ว่าเป็นแหล่งผลิตและส่งออกต้นพันธุ์และดอกกล้วยไม้ที่ถูกต้องที่สุดในโลก การหันมาเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ในกระถางจำหน่าย เพิ่มมูลค่าให้กับกล้วยไม้จึงเป็นทางเลือกที่เกษตรกรหรือเจ้าของฟาร์มขนาดใหญ่หันมายึดทำเป็นอาชีพกันเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่ใช่คำตอบของนักสะสมกล้วยไม้หลายๆ คนที่ได้พยายามพัฒนาสายพันธุ์กล้วยไม้ใหม่ๆ ขึ้นมารองรับตลาด และกระตุ้นราคากกล้วยไม้ในบ้านเรา

สำหรับฟาร์มกล้วยไม้ंनाโน เริ่มมีให้ได้เห็นกันหลายฟาร์ม อาทิ “วีระเดช บุญยืน” เป็นหนึ่งในนักผสมพันธุ์กล้วยไม้ที่มีความรู้และความชำนาญ ตลอดเวลากว่า 45 ปี ที่จับธุรกิจเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอกส่งจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่ด้วยการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ตัดดอกค่อนข้างจะมีต้นทุนและการดูแลที่สูง คุณวีระเดชจึงตัดสินใจเปลี่ยนมาปลูกกล้วยไม้ในกระถางส่งจำหน่ายแทนการตัดดอก และเป็นผู้เพาะพันธุ์กล้วยไม้ंनाโน ออกมาจำหน่าย

สวนของคุณวีระเดช มีกล้วยไม้ंनाโนมากกว่า 20 ชนิด มีดอกที่หลากหลาย ทั้งสีแดง ฟ้ามะเขว เหลือง น้ำตาล มีหลายสายที่แปลก เน้นผลิตจำหน่ายส่งต่างประเทศแถบทวีปยุโรป รัสเซีย แคริบเบียน ในรูปแบบกิ่งพันธุ์ที่มีรากพร้อมออกดอกและต้นที่ปลูกลงกระถาง ในราคา 150 บาท ขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้าแต่ละคน ส่วนในประเทศไทยจะมีจำหน่ายผ่านเว็บไซต์ให้กับผู้ที่สนใจ โดยมีราคาจำหน่ายตั้งแต่ 30-80 บาท ขึ้นอยู่กับขนาดของกระถาง

โทรศัพท์ 08-1425-7399, 02-413-2212 หรือ www.readyorchid.com

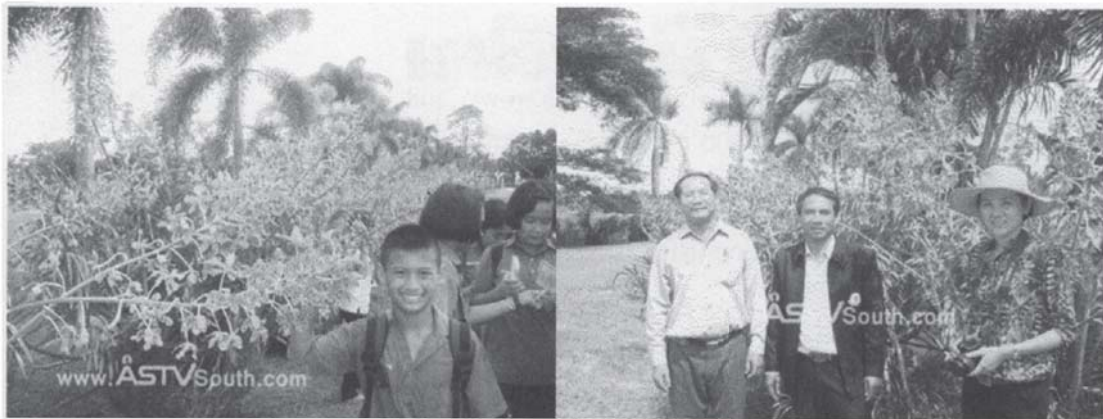

โดย ASTVผู้จัดการออนไลน์ 18 กรกฎาคม 2556 10:27 น.

เชิญชม “ว่านเพชรหึง” กล้วยไม้ใหญ่ที่สุดในโลกออกดอกสะพรั่งแค่ปีละ 3 เดือน

ตรง-“ว่านเพชรหึง” กล้วยไม้ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก 1,200 ต้น ภายในศูนย์พันธุ์พืชเพาะเลี้ยงตรังพร้อมใจกันออกดอกให้ชมความสวยงาม เป็นระยะเวลาเพียงแค่ปีละ 3 เดือน ศูนย์พันธุ์พืชเพาะเลี้ยงได้ขยายต้นกล้าว่านเพชรหึง โดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อไปแล้วจำนวน 2 หมื่นต้น เพื่อให้ประชาชนนำไปปลูกเพื่อตัดดอกขายเชิงการค้า

นายเสนอ รัตนสำเนียง ผู้อำนวยการ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร (พันธุ์พืชเพาะเลี้ยง) จังหวัดตรัง กล่าวว่า ว่านเพชรหึง หรือที่ชาวปักษ์ใต้รู้จักกันในชื่อว่านหางช้างนั้น อันเนื่องจากมีลักษณะลำต้นที่ยาว และมีใบติดอยู่ที่ปลายหลายใบ คล้ายๆ กับปลายหางของช้าง ที่ชี้ขึ้นด้านบน โดยมีลักษณะเด่นคือ รากมีจำนวนมากเกาะแน่น และแตกเป็นแขนงที่ปลายราก จนถือเป็นกล้วยไม้ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก จัดอยู่ในสกุลแกรมมาโทฟิลลัม (Grammatophyllum) เป็นกล้วยไม้ประเภทแตกกอ มีระบบรากอากาศ และมีลำต้นสูง ส่วนดอกก็จะมีทั้งชนิดช่อตั้งและช่อห้อย โดยกลีบดอกนั้นจะหนา มีพื้นกลีบสีเหลือง หรือเหลืองอมเขียว และยังมีแต้มสีน้ำตาลหรือม่วง คล้ายกับลวดลายของเสือ ซึ่งจะมีดอกประมาณช่อละ 75-125 ดอก

ทั้งนี้ นอกจากทางศูนย์พันธุ์พืชเพาะเลี้ยงจังหวัดตรัง จะดำเนินการเพาะขยายพันธุ์ ว่านเพชรหึงแล้ว ยังได้มีการปลูกไว้กระจายเรียงรายสองข้างทางเป็นจำนวนมากถึง 1,200 ต้น โดยเฉพาะที่บริเวณหน้าสำนักงานและศูนย์ฝึกอบรม กระทั่งปัจจุบันแต่ละต้นมีอายุตั้งแต่ 5-10 ปีแล้ว จนถือเป็นแหล่งรวบรวมกล้วยไม้พันธุ์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และมักจะออกดอกในช่วงประมาณ เดือนกรกฎาคม-กันยายน ของทุกปี แต่จะต้องมีอายุ 5 ปีขึ้นไป ถึงจะออกดอกให้ชมความสวยงามได้ ทั้งนี้ ดอกจะทยอยบานตั้งแต่ชั้นล่างสุดไปจนถึงชั้นบนสุด เป็นระยะเวลาเพียงแค่ 3 เดือน หลังจากนั้นจะต้องรอชมความงามอีกครั้งในปีถัดไป

ปัจจุบัน ศูนย์พันธุ์พืชเพาะเลี้ยงจังหวัดตรัง ได้ขยายต้นกล้าว่านเพชรหึง โดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อไปแล้ว จำนวน 2 หมื่นต้น ในเนื้อที่กว่า 10 ไร่ เพื่อหวังจะให้ประชาชนนำไปปลูกเพื่อตัดดอก ขายเชิงการค้า รวมทั้งปลูกในสถานที่ต่างๆ เพื่อการท่องเที่ยว เนื่องจากเวลาออกดอกพร้อมๆ กันแล้ว จะสวยงามมาก ทั้งนี้ ผู้สนใจสามารถมาชม หรือถ่ายภาพภายในศูนย์ฯ ได้ฟรี ในวันเวลาราชการ ซึ่งกำลังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แห่งใหม่ของจังหวัดตรัง โดยตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่หมู่ 11 ในเขตเทศบาลตำบลโคกหล่อ หรือเข้ามาทางสำนักงานทางหลวงชนบทจังหวัดตรัง และสามารถสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่หมายเลขโทรศัพท์ 0-7558-2312

ชนะเลิศจัด 'สวนกล้วยไม้' ที่โอกินาวา

นายดำรง จิระสุทัศน์ อธิบดีกรมวิชาการเกษตร เปิดเผยว่า จากการที่สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตรได้เข้าร่วมประกวดจัดสวนประเภทสวนขนาดใหญ่ ภายในงานประชุมกล้วยไม้ เอเชียแปซิฟิก (Asia Pacific Orchid Conference หรือ APOC) ครั้งที่ 11 ที่เมืองโอกินาวา ประเทศญี่ปุ่น เมื่อต้นเดือนกุมภาพันธ์ 2556 ที่ผ่านมา ผลปรากฏว่า สวนของสถาบันวิจัยพืชสวนซึ่งจัดขึ้นภายใต้แนวคิด “มรดกของธรรมชาติ” (Treasures of Nature) ชนะเลิศการประกวดสวนขนาดใหญ่ จากที่เข้าร่วมประกวดทั้งหมด 9 ประเทศ อาทิ ไต้หวัน สิงคโปร์ มาเลเซีย และพม่า เป็นต้น

สวนกล้วยไม้ที่ชนะเลิศการประกวดครั้งนี้ สถาบัน วิจัยพืชสวนเน้นใช้กล้วยไม้ลูกผสม สกูลแวนด้าและสกูลมอคคาร่า ที่มีสีส้มสวยงาม มาประดับตกแต่งอย่างลงตัวบนพื้นที่ขนาด 4.5x6 ตารางเมตร ขณะที่ประเทศคู่แข่งส่วนใหญ่เลือกใช้กล้วยไม้สกุลฟาแลนนอปซิส และคัทลียาเป็นหลักการที่สวนกล้วยไม้ของไทยได้รับรางวัลชนะเลิศ เป็นอีกก้าวหนึ่งและเป็นโอกาสดี ที่จะทำใหกล้วยไม้ไทยเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้นในต่างประเทศ ซึ่งเป็นแนวทางช่วยผลักดันสินค้ากล้วยไม้ไทยสู่ตลาดโลกเพิ่มมากขึ้นในอนาคต.

อุบลราชธานีลุยจับขายกล้วยไม้เถื่อนในตลาดอินโดจีน

บุกตลาดอินโดจีนมุกดาหาร ยึดกล้วยไม้ป่ากว่า 19 สายพันธุ์ มูลค่ากว่า 1 แสนบาท ส่วนพ่อค้าแม่ค้าไหวตัวทันแยกย้ายหลบหนี และยังได้จับกุม แม่ค้าขาย นกกระต๊อได้ 4 คน พร้อมนกกระต๊อจำนวน 350 ตัว

นาย ชานุชัย งามเจริญ ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่ 9 จังหวัดอุบลราชธานี เปิดเผยเมื่อวันที่ 3 ก.พ.ว่า สำนักบริหารพื้นที่ 9 จังหวัดอุบลราชธานี สนธิกำลัง กอ.รมน.มุกดาหาร พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ด่านตรวจสัตว์ป่าไซเตสมุกดาหาร หน่วยรักษาความสงบเรียบร้อยตามลำแม่น้ำโขง (นรข.มุกดาหาร) ตำรวจสภ.เมืองมุกดาหาร สำนักงานสนับสนุนการป้องกันและปราบปรามที่ 2 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูสีฐาน ออกตรวจการปราบปรามการกระทำความผิดว่าด้วยป่าไม้และสัตว์ป่า และการลักลอบนำสัตว์ป่าหายากมาจำหน่าย หลังได้รับการร้องเรียนจากประชาชนว่า ในพื้นที่บริเวณตลาดอินโดจีน ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร อ.เมือง จ.มุกดาหาร มีแม่ค้าลักลอบนำนกกระต๊อซึ่งเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองมาขายให้กับประชาชน เพื่อปล่อยทำบุญ ที่บริเวณข้างศาลเจ้าแม่สองนางพี่น้อง

จึงสั่งให้นายประวัติ ทานะมัย ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์และป้องกันทรัพยากรที่ 9 อุบลราชธานี ประสาน พ.อ.ยุทธนา ม่วงพุลสวาสดี รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) มุกดาหาร และ น.ต.กรภัทร ศรีพิพัฒน์ (ร.น.) หัวหน้าสถานีเรือมุกดาหาร นำกำลัง เจ้าหน้าที่ได้เข้าตรวจสอบบริเวณข้างศาลเจ้าแม่สองนางพี่น้อง หน้าวัดศรีมงคลใต้ อ.เมือง จ.มุกดาหาร พบแม่ค้านำนกกระดัดซีหู่มาขายให้กับประชาชนเพื่อปล่อยทำบุญ จึงได้เข้าทำการจับกุมแม่ค้าได้ 4 คน 1.นางเข็มพร ราชแขวง อายุ 49 ปี อยู่บ้านเลขที่ 123 หมู่ 5 ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด 2.นางเกษร เชียงหลิว อายุ 52 ปี อยู่บ้านเลขที่ 40 หมู่ 5 ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด 3.นาง มลย์ พันธุ์เทพ อายุ 53 ปี อยู่บ้านเลขที่ 39 หมู่ 6 ตำบลธงธานี อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด นางสมจิตร ศรีสุข อายุ 47 ปี บ้าน นาโปน้อย ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร พร้อมนกกระดัด ซีหู่ซึ่งสัตว์ป่าคุ้มครองจำนวน 350 ตัว ถือเป็นการกระทำความผิด พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 มาตรา 19 วรรคหนึ่ง, มาตรา 20 วรรคหนึ่งและ มาตรา 47 ฐานร่วมกันมีไว้ในครอบครอง ซึ่งสัตว์ป่าคุ้มครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ฐานร่วมกันค้าสัตว์ป่าคุ้มครองโดยไม่ได้รับอนุญาต

จากนั้นเจ้าหน้าที่จึงได้กระจายกำลังออกตรวจยึดกล้วยไม้ ในบริเวณตลาดอินโดจีนมุกดาหาร จำนวน 19 สายพันธุ์ จำนวน 1,200 ต้น มูลค่ากว่า 1 แสนบาท ส่วนพ่อค้าแม่ค้า ไหวตัวทันแยกย้ายหลบหนีโดยทิ้งกล้วยไม้ป่าไว้ให้ดูต่างหน้า

นายชาญชัย กล่าวว่า หลังได้รับการร้องเรียนและตรวจสอบ พบว่ามีผู้กระทำความผิดจำนวนมาก จึงนำกำลังเข้าตรวจค้น แต่ขณะเข้าตรวจค้น บรรดาพ่อค้าแม่ค้าเมื่อเห็นเจ้าหน้าที่ต่างแยกย้ายกันหลบหนี ตรวจสอบพบของกลางจำนวนดังกล่าว จึงยึดไว้เป็นของกลาง ส่วนใหญ่เป็นกล้วยไม้ป่าหายาก เช่น ตระกูลเอื้องป่า สิงโตรวงข้าว เขาแกะ เขาแพะ เกล็ดลิ้น เพนชายผ้าสีดา ช้างกระ เป็นต้น จึงได้ตั้งข้อกล่าวหา ว่าด้วยการกระทำความผิดพระราชบัญญัติว่าด้วยการป่าไม้ พ.ศ.2484 มาตรา 29 ทวิ ฐานค้าและมีไว้ในครอบครองซึ่งของป่าหวงห้าม (กล้วยไม้ป่า) เกินปริมาณที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด ขณะที่ของกลางทั้งหมด สำนักบริหารพื้นที่ 9 อุบลราชธานี นำไปเก็บรักษาไว้ต่อไป.

เดลินิวส์

<http://www.dailynews.co.th>

วันศุกร์ที่ 30 พฤศจิกายน 2555 เวลา 00:00 น.

อนุรักษ์กล้วยไม้รองเท้านารี

จากการที่มีเกษตรกรได้บุกรุกทำลายป่าไม้เพื่อบุกเบิกที่ทำกิน โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในวันข้างหน้า ทำให้กล้วยไม้พันธุ์ต่าง ๆ ที่พบในจังหวัดกระบี่ เช่น พันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่ถูกทำลายไป ในขณะเดียวกันมีเกษตรกร ที่มีอาชีพเก็บพันธุ์พืชจากป่ามาขาย

ได้ลักลอบเอาพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่ ออกมาขายเป็นจำนวนมาก ซึ่งคาดว่า หากเหตุการณ์ยังเป็นอยู่แบบนี้ในอนาคตข้างหน้าจะเป็นอย่างไร หากไม่ช่วยกันดูแลรักษา และ ปลุกจิตสำนึกในเรื่องของการอนุรักษ์พันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีเหลืองกระบี่ ซึ่งอาจจะมีโอกาสที่จะ สูญพันธุ์และหมดไปจากป่า ดังนั้นสถานีวิจัยกล้วยไม้กระบี่ สังกัดกรมวิชาการเกษตรในขณะนั้น ได้จัดทำโครงการดังกล่าวขึ้น

เมื่อปี พ.ศ. 2549 ศูนย์บริการวิชาการด้านพืชและปัจจัยการผลิตกระบี่ (ส่วนแยกข่าว) ได้ย้ายไปสังกัดกรมการข้าว จึงมอบโครงการอนุรักษ์พันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารี อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ ให้แก่ศูนย์บริการวิชาการด้านพืชและปัจจัยการผลิตกระบี่ สังกัดกรมวิชาการเกษตร เพื่อดูแลรักษาและขยายพันธุ์ เพื่อคืนสู่ป่าในจังหวัดกระบี่ และจังหวัดใกล้เคียง ประมาณปีละ 1,500 กระถาง

เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ ได้เปิดเผยกับผู้สื่อข่าวในโครงการสื่ออาสา สืบสานพระราชดำริ ที่จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.) ที่เดินทางเข้าเยี่ยมชมการดำเนินงานว่าตลอดเวลาที่ผ่านมามีทางศูนย์ฯ ได้เพาะขยายพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีได้จำนวนมากพอสมควร และนำไปปลูกในป่าธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง เช่นที่บริเวณเขายายสีหัง สวนพฤกษาสรินธร อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 1,000 ต้น อุทยานแห่งชาติเขาพนมเบญจา อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ จำนวน 1,000 ต้น เขตป่าสงวนแห่งชาติเขาพนมเบญจา บริเวณโครงการรณพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต หมู่ที่ 2, 5, 7 ตำบลหน้าเขา อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ จำนวน 500 ต้น อุทยานแห่งชาติธารโบกขรณี อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ จำนวน 2,000 ต้น เขaleyบพล หมู่ที่ 1 ตำบลสินปุน อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ จำนวน 1,000 ต้น ศูนย์บริการวิชาการด้านพืชและปัจจัยการผลิตกระบี่ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ จำนวน 1,000 กระถาง อุทยานแห่งชาติธารโบกขรณี อ.อ่าวลึก จ.กระบี่ จำนวน 1,000 กระถาง ศูนย์บริการวิชาการด้านพืชและปัจจัยการผลิตกระบี่ ตำบล เขาคราม อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ จำนวน 1,000 กระถาง บริเวณป่าเรือนรับรองที่ประทับแหลมทางนาค บ้านอ่าวเสี้ยว ตำบลหนองทะเล อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ จำนวน 1,500 กระถาง เป็นต้น

กล้วยไม้รองเท้านารี มีแหล่งกำเนิดอยู่ในเขตอบอุ่น และเขตร้อนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่อินเดีย ฟิลิปปินส์ พม่า มาเลเซีย และในประเทศไทยซึ่งพบกล้วยไม้รองเท้านารีขึ้นอยู่ในป่าทั่ว ๆ ไป บางชนิดเกาะอาศัยอยู่ตามต้นไม้ แต่ส่วนใหญ่แล้ว จะเป็นพวกที่ขึ้นอยู่ตามพื้นดิน หรือซอกหินที่มีต้นไม้ใบหญ้าเน่าตายทับถมกัน เจริญงอกงามในที่โปร่ง ไม่ชอบที่รกรกทึบ แสงแดดส่องถึงเป็นกล้วยไม้ประเภทแตกกอเช่นเดียวกับหวาย คัทลียา และซิมบิเดียม ต้นหนึ่งหรือกอหนึ่งจะประกอบด้วยต้นย่อยหลายต้น รากออกเป็นกระจุกที่โคนต้นและมักจะทอดไปทางด้านราบมากกว่า

หยั่งลึกลงไป หน่อใหม่จะแตกจากตาที่โคนต้นเก่า มีลำต้นสั้นมาก แต่ไม่มีลำลูกกล้วย ใบมีขนาดรูปร่างต่างกันไป บางชนิดมีใบยาว บางชนิดใบตั้งชูขึ้น บางชนิดใบทอดขนานกับพื้น บางชนิดใบมีลาย บางชนิดใบไม่มีลายแต่เป็นสีเขียวเรียบๆ ออกดอกที่ยอด มีทั้งชนิดออกดอกเป็นดอกเดี่ยว และออกดอกเป็นช่อ

โดยธรรมชาติของกล้วยไม้สกุลรองเท้านารีทุกชนิด เมื่อออกดอกแล้วก็จะตายไป แต่ก่อนตายจะแตกหน่อทดแทน ซึ่งหน่อนี้ก็จะเจริญงอกงามเป็นต้นใหม่ต่อไป และจากความสวยงามของดอก ประกอบกับหายากจึงเป็นอีกส่วนหนึ่งของที่มาที่มีการลักลอบเก็บจากป่ามาปลูก เมื่อให้ดอกแล้วต้นก็ตายไป ต้นใหม่กว่าจะออกก็นาน ในป่าธรรมชาติจึงลดน้อยลงจนเกือบจะสูญพันธุ์ไปจากป่าของไทยในช่วงก่อนหน้านี้.

ซูเปอร์มาร์เกตกล้วยไม้ ฉีกรูปแบบนักชอป...ต้นไม้

กล้วยไม้ พืชเศรษฐกิจอีกตัวหนึ่งของเมืองไทย เพราะที่ผ่านมาไทยเป็นผู้ส่งออกกล้วยไม้เป็นอันดับต้นของโลก ด้วยภูมิอากาศที่เอื้ออำนวย ทำให้ประเทศไทยเพาะพันธุ์กล้วยไม้ได้จำนวนมาก และด้วยความที่กล้วยไม้เป็นดอกไม้ที่มีความสวยงาม และคงทน ทำให้กล้วยไม้ได้รับความนิยมอย่างมาก โดยเฉพาะในประเทศแถบยุโรปที่ไม่สามารถปลูกกล้วยไม้ได้

ลูกค้าชาวต่างชาติชื่นชอบการชอปปิงแบบซูเปอร์มาร์เกต

สำหรับฟาร์มกล้วยไม้ในเมืองไทยมีอยู่มากมายหลายแห่ง แต่ที่ทำแบบครบวงจร หนึ่งในนั้นคือ ซูเปอร์มาร์เกตกล้วยไม้ “แอร์ออร์คิด” ที่เปิดให้บริการแบบครบวงจร ตั้งแต่การเพาะพันธุ์กล้วยไม้ในห้องแล็บ การจำหน่ายสายพันธุ์กล้วยไม้แบบเพาะเนื้อเยื่อในขวด และการตัดดอกส่งออกไปขายต่างประเทศ แต่ที่ดูเหมือนจะเป็นไฮไลต์ของฟาร์มแห่งนี้คงอยู่ที่ ซูเปอร์มาร์เกตกล้วยไม้ การจำหน่ายกล้วยไม้ในรูปแบบซูเปอร์มาร์เกต ลูกค้าเข็นรถเลือกชอปปได้อย่างจุใจบนพื้นที่หลายสิบไร่ของฟาร์ม พร้อมกับการบริการร้านกาแฟ สำหรับนั่งพักผ่อนเมื่อเดินชอปปิงกล้วยไม้จนเหนื่อย

พันธ์พัฒน์ (ซ้าย) ไชยพันธุ์ (ขวา) คุ่มวิเชียร

นายไชยพันธุ์ คุ่มวิเชียร เจ้าของทายาทรุ่น 2 เล่าว่า ที่มาของซูเปอร์มาร์เกตกล้วยไม้เกิดขึ้นจากครอบครัวที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับกล้วยไม้มานานกว่า 30 ปี เริ่มจากการทำสวนกล้วยไม้ตัดดอก ต่อยอดด้วยการผสมพันธุ์กล้วยไม้ ขยายการผลิตด้วยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อในห้องแล็บ จนกระทั่งสามารถส่งออกต้นพันธุ์กล้วยไม้ไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลก เมื่อธุรกิจสวนและการส่งออกเริ่มอยู่ตัวในปี 2547 ต่อมาได้เริ่มทำตลาดไม้กระถางภายในประเทศ โดยจัดแบ่งพื้นที่ของสวนส่วนที่ติดริมถนนจำนวน 2 ไร่ เพื่อให้เกิดเป็นหน้าร้านสำหรับลูกค้าคนไทยด้วยกัน

มุมกาแฟที่เปิดให้บริการภายในซูเปอร์มาร์เกต

ส่วนเหตุผลที่เปิดในลักษณะของซูเปอร์มาร์เกต เพียงเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ลูกค้าในการเลือกซื้อต้นไม้ และสร้างความแปลกใหม่ให้วงการไม้ประดับ และจุดขายอีกอย่างหนึ่งของฟาร์มเราก็คือ ราคาขาย ที่ขายราคาเดียวกันหมดไม่ว่าจะซื้อกี่ต้น เนื่องจากร้านของเราอยู่ค่อนข้างไกล ตำบลนราภิรมย์ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม แต่ลูกค้ายอมที่จะเดินทางมาซื้อถึงที่ เราก็นินดีที่จะขายราคาส่งให้แม้ว่าจะซื้อเพียงต้นเดียว

ที่ผ่านมาลูกค้าค่อนข้างพึงพอใจกับคอนเซ็ปต์ซูเปอร์มาร์เกตกล้วยไม้ของเรามาก เพราะเลือกต้นไม้ได้อย่างที่ชอบได้อย่างจุใจและประกอบกับเรามีกล้วยไม้ให้เลือกจำนวนมากกว่าหมื่นต้น ส่วนกล้วยไม้สายพันธุ์ที่เราถนัด และมีให้เลือกจำนวนมากเป็นสายพันธุ์กล้วยไม้ป่า อย่าง “หวาย” เพราะเป็นกล้วยไม้ที่ปลูกง่าย ราคาไม่แพง

กลุ่มนักศึกษา มาศึกษาดูงาน

“สาเหตุที่เราถนัดกล้วยไม้หวาย คงมาจากเดิมครอบครัวของเรารุ่นก่อน คุณพ่อ คุณแม่ เพาะพันธุ์กล้วยไม้หวาย และตัดดอกส่งขายต่างประเทศอยู่แล้ว และประกอบกับตลาดต่างประเทศมีความต้องการกล้วยไม้สายพันธุ์นี้จากประเทศไทย เพราะประเทศไทยเพาะพันธุ์กล้วยไม้สายพันธุ์หวายได้ดีกว่าประเทศอื่นๆ เป็นเหตุผลที่ทำให้เราถนัด โดยราคาขายหน้าฟาร์มอยู่ที่ต้นละ 25 บาท”

“ปัจจุบันพันธุ์กล้วยไม้หวายของแอร์ออร์คิดฟาร์มถือว่าเป็นเบอร์ต้นๆ ของเมืองไทย เพราะจะมีสายพันธุ์ที่เป็นสีใหม่ออกมาอย่างต่อเนื่อง เรียกได้ว่าทุกเดือนจะมีสีใหม่ของกล้วยไม้หวายออกมาให้ลูกค้าที่ชื่นชอบได้เลือกซื้อไปปลูกในแบบที่ไม่ซ้ำเดิม เรียกได้ว่าคนที่แพนพันธุ์แท้สายพันธุ์นี้ไม่ผิดหวังถ้ามาเลือกกล้วยไม้จากฟาร์มของเรา”

กล้วยไม้สกุลหวาย สายพันธุ์ที่โดดเด่นของแอร์ออร์คิด

สำหรับสายพันธุ์ที่ทางฟาร์มเพาะจำหน่าย มีให้เลือกมากถึง 7 สกุล ทั้ง 7 สกุลจะมีสายพันธุ์ใหม่ให้เลือกจำนวนมาก การเติบโตของซูเปอร์มาร์เกตกล้วยไม้ถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก จากการเปิดให้บริการมา 8 ปีมีลูกค้าเพิ่มขึ้นในสัดส่วนปีละ 20-30% ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มพ่อค้าแม่ค้า และในส่วนของซูเปอร์จะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลาดน้ำวัดลำพญา และลูกค้าประจำที่มาจากการบอกกันแบบปากต่อปาก และเรายังได้เพิ่มให้บริการกลุ่มบุคคลทั่วไปที่ต้องการเข้ามาเรียนรู้เรื่องของกล้วยไม้ด้วย

นายไชยพันธุ์เล่าว่า ในส่วนรายได้ของแอร์ออร์คิด ปัจจุบันสามารถขายกล้วยไม้ได้ปีละประมาณ 5 ล้านต้น สำหรับกล้วยไม้กระถาง ในซูเปอร์มาร์เกต ส่วนการลงทุนในซูเปอร์มาร์เกตเป็นลักษณะแบบค่อยๆ พัฒนาไปเรื่อยๆ ปัจจุบันดำเนินกิจการมาได้ประมาณ 8 ปี ลูกค้าเพิ่มขึ้นทุกปี จากยอดขายเพิ่มขึ้นปีหนึ่ง 10-20% ซึ่งปัจจุบันยอดขายในประเทศผ่านซูเปอร์มาร์เกตกล้วยไม้เพิ่มเป็นสัดส่วน 60% ส่งออก 40% สัดส่วนการเพิ่มขึ้นของยอดขายในประเทศ

ส่วนหนึ่งมาจากการพัฒนาอย่างไม่หยุดนิ่งของตัวซูเปอร์มาร์เกตกล้วยไม้ ประกอบกับความผันผวนของภาวะเศรษฐกิจโลกทำให้ยอดการส่งออกลดลงไปบ้าง และราคาขายส่งต่างประเทศราคาเปลี่ยนแปลงตลอด ซึ่งราคาขายในประเทศจะขายได้ราคาสูงกว่าการส่งออก เนื่องมาจากการแข่งขันเริ่มสูงขึ้น จากการที่หลายประเทศในภูมิภาคเดียวกันเริ่มเพาะพันธุ์กล้วยไม้ส่งขายได้เช่นเดียวกับเรา ราคาจึงลดลง

ห้องแล็บที่เพาะเนื้อเยื่อ

โทร. 08-9494-9090 , www.airorchids.com

คมชัดลึก 6 กันยายน 2555

วิจัย 'ฟ้ามุ่ย' พื้กกล้วยไม้ป่าหายาก มุ่งเป้าอนุรักษ์-สร้างรายได้ชุมชน

โดย ... สุรัตน์ อัดตะ

แม้ "ฟ้ามุ่ย" กล้วยไม้ป่าหายากของไทยที่ถูกขึ้นทะเบียนอยู่ในบัญชีไซเตส (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora : CITES) อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศ ชนิดของสัตว์ป่า และพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ เป็นบัญชีหมายเลข 1 ที่ห้ามค้าโดยเด็ดขาด ยกเว้นเพื่อการศึกษาวิจัย หรือเพาะพันธุ์ แต่หลังจากองค์การสวนพฤกษศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้พยายามเสนอไซเตสให้ฟ้ามุ่ยลงมาอยู่ในบัญชีหมายเลข 2 คืออนุญาตให้ค้าได้ แต่ต้องมีการควบคุมไม่ให้เกิดความเสียหายหรือลดปริมาณลงอย่างรวดเร็วจนถึงจุดใกล้สูญพันธุ์ หลังประสบความสำเร็จในการศึกษาวิจัย โดยการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ภายใต้โครงการ "การศึกษาวิจัยเพื่อการอนุรักษ์ฟ้ามุ่ยอย่างยั่งยืน โดยใช้กรณีศึกษาหมู่บ้านฟ้ามุ่ย" ณ บ้านโป่งไคร้ ต.โป่งแยง อ.แมริม จ.เชียงใหม่ พบว่าต้นกล้าฟ้ามุ่ยมีอัตราการรอดค่อนข้างสูง เมื่อนำไปติดต้นไม้ในหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่ใกล้แหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของฟ้ามุ่ย

"เราเริ่มวิจัยมาตั้งแต่ปี 2553 โดยทุนรัฐบาลของกระทรวงทรัพยากรฯ ผ่านการปฐพีจาก วช. เดิมองค์การสวนพฤกษศาสตร์ มีโครงการอนุรักษ์พืชของประเทศอยู่แล้ว ประเทศไทยมีกล้วยไม้ป่าอยู่ประมาณ 1,200 ชนิด และประเทศไทยก็ส่งออกกล้วยไม้รายใหญ่ของโลกด้วย คิดว่าฟ้ามุ่ยเป็นตัวที่สำคัญและใกล้สูญพันธุ์ ก็เลยเลือกกรณีศึกษา 1 ตัวก่อนก็คือฟ้ามุ่ย ศึกษาทุกแง่มุมในแง่ของธรรมชาติและการอนุรักษ์ของชุมชนด้วย"

สาวตรี สระศรีรัตน์ หัวหน้าทีมวิจัย "ฟ้ามุ่ย" องค์การสวนพฤกษศาสตร์ย้อนที่มาของโครงการ ปัจจุบันการศึกษาวิจัยฟ้ามุ่ยได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี และผลสำเร็จจากโครงการดังกล่าว ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โป่งแยง ได้รางวัล อบต.ดีเด่นด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอีกด้วย ทำให้ขณะนี้ชาวบ้านเริ่มมีรายได้เสริมจากการผลิตต้นกล้าฟ้ามุ่ยขายแก่นักท่องเที่ยวตลอดทั้งปี

สำหรับฟ้ามุ่ยเป็นกล้วยไม้ที่มีความสวยงามให้ดอกใหญ่สีฟ้าอมม่วงและมีลายเป็นตารางสีเข้ม ออกเป็นช่อยาวได้ถึง 60 ซม. แต่ละดอกมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางได้ถึง 9 ซม. มีการกระจายพันธุ์ตั้งแต่อินเดียนถึงตอนใต้ของจีน และทางภาคเหนือของประเทศไทย เป็นกล้วยไม้ที่นิยมนำมาปลูกเลี้ยงเป็นกล้วยไม้ประดับ และใช้เป็นแม่พันธุ์ในการผลิตกล้วยไม้ลูกผสมในกลุ่มแวนด้าที่มีสีฟ้า

หัวหน้าทีมวิจัยคนเดิมระบุอีกว่า ที่ผ่านมามีการนำต้นฟ้ามุ่ยออกจากป่าเป็นจำนวนมาก จนกลายเป็นกล้วยไม้ที่หาพบได้ยากในสภาพธรรมชาติ องค์การสวนพฤกษศาสตร์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีการกิจในการอนุรักษ์พืชท้องถิ่นของประเทศและส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน จึงให้ความสำคัญต่อการศึกษาวิจัยเพื่อการอนุรักษ์ฟ้ามุ่ยดังกล่าว

"ฟ้ามุ่ยในประเทศไทยพบได้ตามป่าดิบเขาที่ระดับความสูง 1,000-1,600 เมตรจากระดับน้ำทะเล สามารถเกาะอาศัยบนต้นไม้หลายชนิด แต่ต้นไม้ที่พบฟ้ามุ่ยมากที่สุดคือ ปอเลียง มะแหน แคนหาง ค่าง ส้าน และเส้า ชอบขึ้นบริเวณเรือนยอดชั้นยอดของต้นไม้ สูงจากพื้นประมาณ 15-25 เมตร ความสำเร็จในการสืบพันธุ์ของฟ้ามุ่ยในสภาพธรรมชาติขึ้นอยู่กับแมลงที่ช่วยผสมเกสร และการผสมข้ามต้น ซึ่งจะให้เมล็ดที่สมบูรณ์และมีโอกาสงอกได้มากกว่า"

สาวตรีย้ำด้วยว่า หลังจากสิ้นสุดโครงการในเฟสแรกปี 2554 ที่ผ่านมา เฟสต่อไปจะเริ่มโครงการในปี 2555-2556 โดยจะติดตามฟ้ามุ่ยที่นำไปปล่อยในพื้นที่ป่าสภาพธรรมชาติ พร้อมติดตามการอยู่รอด โดยมีพื้นที่เป้าหมายใน 3 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และตาก เพื่อต้องการให้ฟ้ามุ่ยอยู่ในสภาพป่าเดิมของมัน และเร่งฟื้นฟูขยายประชากรฟ้ามุ่ยให้มากขึ้น โดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

นับเป็นอีกก้าวขององค์การสวนพฤกษศาสตร์ในการอนุรักษ์กล้วยไม้ป่าใกล้สูญพันธุ์อย่าง "ฟ้ามุ่ย" ภายใต้โครงการศึกษาวิจัยเพื่อการอนุรักษ์ฟ้ามุ่ยอย่างยั่งยืน อันนำมาซึ่งแหล่งรายได้ของคนในชุมชน

เดลินิวส์

<http://www.dailynews.co.th>

วันอาทิตย์ที่ 2 กันยายน 2555 เวลา 19:08 น.

**เกษตร เปิดเว็บ ออก.เว็บตลาดกล้วยไม้ไทย เชื่อมเว็บโครงการพระราชดำริ
และสายใยรักแห่งครอบครัว**

กระทรวงเกษตรฯ เปิดตัวเว็บ ออก.เว็บตลาดกล้วยไม้ไทย เชื่อมเว็บโครงการพระราชดำริ และโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว เพื่อเป็นศูนย์กลางฐานข้อมูลสินค้าเกษตร และการเจรจาซื้อขายพ่วงเข้าขยายสู่ตลาดโลก

วันนี้ (2 ก.ย.) นายธีระ วงศ์สมุทร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เปิดเผยว่า ตามที่กระทรวงเกษตรฯ ได้มอบหมายให้องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร หรือ อ.ต.ก. ช่วยเหลือเกษตรกร ด้านการพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรคุณภาพ และระบบการกระจายสินค้าเกษตรและสินค้าชุมชน โดยได้รับงบประมาณดำเนินการ โครงการตลาดสินค้าเกษตรคุณภาพในระดับพื้นที่ และโครงการ จัดตั้งศูนย์บริการด้านการตลาดกล้วยไม้ นั้น ขณะนี้องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร ได้มีการเชื่อมโยง ระบบการผลิตและระบบการตลาด สำหรับสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ โดยการ จัดตลาดสินค้าเกษตร คุณภาพระดับพื้นที่ซึ่งจำลองตลาดสดต้นแบบ อ.ต.ก.ย่านพหลโยธินสู่ภูมิภาค จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ พิษณุโลก และสงขลา พร้อมการจัดทำระบบฐานข้อมูลสินค้าเกษตรผ่าน เว็บไซต์ www.ortorkormarket.com ในการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ข้อมูลด้านการตลาดสินค้า เกษตรคุณภาพให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายและเป็นการส่งเสริมให้ผู้บริโภค ผู้ซื้อ และเกษตรกร ได้รับความรู้ถึงข้อมูลข่าวสารของชนิดสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพจากแหล่งผลิตและช่วงเวลาในการจำหน่าย

นอกจากนี้ อ.ต.ก.ยังได้ร่วมกับกรมส่งเสริมการเกษตร พัฒนาและปรับปรุงเว็บไซต์ www.orchidnet.doae.go.th แบบบูรณาการร่วมกัน โดยใช้งบประมาณจากโครงการจัดตั้ง ศูนย์บริการด้านการตลาดกล้วยไม้ เพื่อเป็นการพัฒนาและปรับปรุงข้อมูลด้านวิชาการ การผลิต การตลาดกล้วยไม้ รวมทั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้เรื่องกล้วยไม้ทั้งหมดตั้งแต่การผลิต การดูแลรักษา จนถึง การนำเข้าและส่งออกกล้วยไม้ในตลาดโลกต่อไปในอนาคต ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ แก่เกษตรกรผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้ที่สนใจในเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ และเพื่อเป็นการเชื่อมโยงข้อมูล ร่วมกัน อ.ต.ก.จึงได้พัฒนาเว็บไซต์ www.ortorkormarket.com และ www.orchidnet.doae.go.th ให้เข้าด้วยกัน เพื่อให้ข้อมูลของทั้งสองหน่วยงานสามารถเชื่อมโยงกันได้ โดยในอนาคตจะมีการ เชื่อมโยงไปยังหน่วยงานต่างๆ ภายในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางให้ เกษตรกรและประชาชนทั่วไปในการเข้าถึงเว็บไซต์ได้ง่ายยิ่งขึ้น

สำหรับประโยชน์จากการดำเนินการทั้งสองเว็บไซต์ดังกล่าว จะทำให้เกษตรกรและผู้บริโภค ทราบข้อมูลการตลาดสินค้าเกษตรที่เป็นปัจจุบันที่สุด (Real Time) รวมไปถึงข้อมูลข่าวสารการตลาด สินค้าเกษตรที่จะเน้นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น ข้าว และ ลำไย เป็นต้น โดยเฉพาะในส่วนที่ อ.ต.ก. รับผิดชอบทั้งที่ตลาดพหลโยธิน และตลาดสินค้าเกษตรคุณภาพที่ อ.ต.ก. ดำเนินการในระดับพื้นที่ซึ่ง นับอีกหนึ่งช่องทางที่สำคัญ ให้ผู้บริโภคทั่วไปเข้าถึงตลาดสินค้าเกษตรของไทย และเกิดการเจรจาซื้อ ขายผ่านทั้งสองเว็บไซต์เพิ่มขึ้นในอนาคต

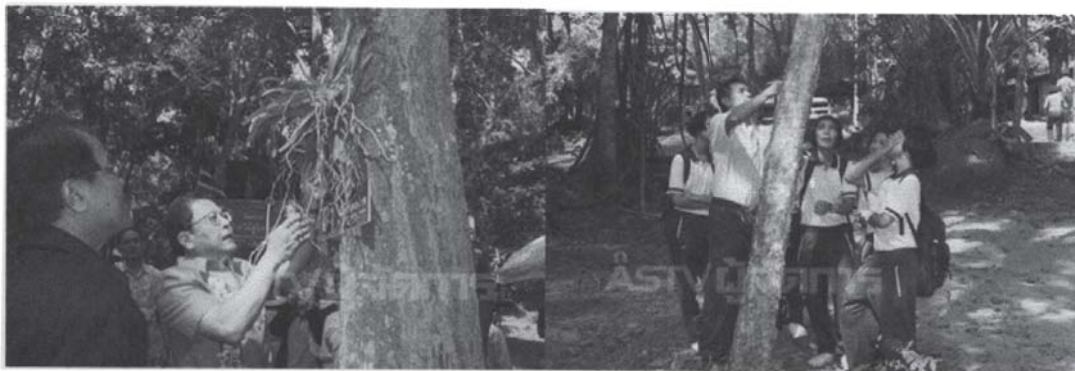
“ตั้งแต่ อ.ต.ก. เริ่มเปิดเว็บไซต์ www.ortorkormarket.com (ประมาณเดือนมีนาคม 2555) มีผู้เข้าชมเว็บไซต์แล้วจำนวน 30,000 ราย เป็นผู้ประกอบการจำนวน 1,000 ราย ซึ่งภายใต้เว็บไซต์นี้ ยังจะสามารถเชื่อมต่อไปยังเว็บไซต์ตลาดสินค้าเกษตร และโครงการพระราชดำริที่เปิดให้บริการ ในเว็บไซต์ เช่น ตลาดสดต้นแบบ อ.ต.ก. ตลาดสินค้าเกษตรคุณภาพ และโครงการสายใยรัก แห่งครอบครัว ”นายธีระ กล่าว..

โดย ASTVผู้จัดการออนไลน์ 21 สิงหาคม 2555 15:47 น.

คืนกล้วยไม้สู่ไพรพฤกษ์ เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา มหาราชินี

ศูนย์ข่าวหาดใหญ่ - สำนักงานบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 6 จัดโครงการ “คืนกล้วยไม้สู่ไพรพฤกษ์ เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ” นำกล้วยไม้ 8 ชนิด 2,080 ต้น ปลูกคืนสู่ป่าธรรมชาติ

วันนี้ (21 ส.ค.) ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้าง ต.ฉลุง อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา นายพิรสิญจน์ พันธุ์เพ็ง รองผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา เป็นประธานเปิดโครงการ “คืนกล้วยไม้สู่ไพรพฤกษ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ” เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 12 สิงหาคม 2555 ซึ่งจัดโดย สำนักงานบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 6 เพื่อให้พสกนิกรทุกหมู่เหล่าได้แสดงความจงรักภักดี และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงห่วงใยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งดิน น้ำ ป่า ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการสวนพระองค์ และฟาร์มตัวอย่าง ซึ่งมีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย โดยมีหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนในท้องที่ใกล้เคียง นักเรียน นักศึกษากว่า 500 คนเข้าร่วมในกิจกรรม

นายเชลลศักดิ์ มากชู ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 6 กล่าวว่า จากการที่กรมอุทยานฯ ได้ดำเนินการจัดโครงการ “คืนกล้วยไม้สู่ไพรพฤกษ์” ขึ้น โดยนำผลศึกษาวิจัยการขยายพันธุ์กล้วยไม้ป่าที่หายากและใกล้สูญพันธุ์บางชนิด ด้วยวิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 จนถึงปัจจุบัน มาเป็นแนวทางในการขยายพันธุ์กล้วยไม้ป่าเพื่อนำคืนสู่ป่าธรรมชาติในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งจะดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.2554 จนถึง พ.ศ.2559 โดยมีเป้าหมายในการนำกล้วยไม้ป่าจำนวนรวม 180 สกุล จำนวน 1,200 ชนิด กว่า 84,000 ต้น คืนสู่ป่าธรรมชาติ เพื่อร่วมในกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา

สำหรับกล้วยไม้ที่นำมาปลูกในกิจกรรมครั้งนี้ มีด้วยกัน 8 ชนิด คือ เอื้องเข็มแสด เอื้องกุหลาบกระเปาะขีด เอื้องมะลิ เอื้องไอยเรศ เอื้องโมก สิงโตสยาม กะระกระรอนปากเปิด และ เพชรหึง จำนวน 2,080 ต้น

วันศุกร์ที่ 8 มิถุนายน 2555 เวลา 00.04 น.

"พระองค์โสม" ทรงขอให้ช่วยรักษากกล้วยไม้พันธุ์ดั้งเดิม

ความสวยงามของดอกกล้วยไม้หลากหลายสายพันธุ์เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการแล้ว ภายหลังพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ เสด็จทรงเป็นประธานเปิดงาน “สยามพารากอน รอยัล ออร์คิด พาราไดซ์ ครั้งที่ 6 เมื่อบายวันพุธที่ผ่านมา บริเวณโถงนิทรรศการเด็นท์ ชั้นเอ็ม ศูนย์การค้าสยามพารากอน ซึ่งภายในงานจัดแสดงกล้วยไม้ที่มีความงดงาม สดุดคล้องกับพระนามของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในรูปแบบเฉลิมพระเกียรติ พระชนมพรรษา 80 พรรษา ภายใต้ธีม “มหัศจรรย์กล้วยไม้แห่งอัครนารี” ผ่านประติมากรรมไฮไลต์ “นกยูงขาวเผือกฟ้าแล่นนอพซิส” ที่ประดับตกแต่งด้วยกล้วยไม้ฟ้าแล่นนอพซินับหมื่นดอกท่ามกลางกล้วยไม้หลากหลายสายพันธุ์กว่า 80,000 ดอก สื่อถึงความงดงามอันยิ่งใหญ่ของกล้วยไม้กลางป่า อันอุดมสมบูรณ์ ซึ่งสร้างความรื่นรมย์แก่ประชาชนที่ให้ความสนใจเข้าชมความสวยงามอย่างล้นหลาม ผู้สนใจสามารถเข้าชมได้ถึงวันที่ 10 มิ.ย.นี้ ระหว่างเวลา 10.00-20.00 น.

ในการนี้ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ประทาน ถ้วยรางวัลพระราชทานของสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ให้แก่ผู้ชนะเลิศรางวัลกล้วยไม้ ยอดเยี่ยมสูงสุดของงาน ซึ่งในปีนี้ได้รับพระมหากรุณาธิคุณสูงสุดพระราชทานถ้วยเป็นปีแรกแก่น.ส.วรรณวิภา ชูสังข์ เจ้าของกล้วยไม้สายพันธุ์คัทลียาสีชมพู และประทานถ้วยรางวัลพระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แก่ผู้ชนะการประกวดกล้วยไม้ประเภท อลังการและกล้วยไม้ 9 สกุล จำนวน 14 รางวัล ตลอดจนประทานโล่เชิดชูเกียรติแก่ผู้สนับสนุนการจัดงาน

จากนั้น ลักษณะ นະวิโรจน์ รองประธานกรรมการบริหารอาวุโส บริษัท สยามพารากอน รีเทล จำกัด นำเสด็จ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ทอดพระเนตร การจัดแสดงประติมากรรมกล้วยไม้บริเวณต่าง ๆ อาทิ ประติมากรรมนกยูงขาวเผือกฟาแลนนอฟซิส บริเวณ โบทานิคัล ซึ่งมีการจัดแสดงนกยูงบริวารอีก 3 ตัว แต่ละตัวสร้างสรรค์ขึ้นจากกล้วยไม้แวนด้า สีม่วงและชมพู, มอคคาร่า, พอลา, เข็มแสด, คัทลียาและช้างกระขาว โดยมีอนักจัดดอกไม้ชื่อดัง พิทักษ์ สังหาจะระ ตลอดจนทอดพระเนตรการจัดแสดงประติมากรรมจากกล้วยไม้ในแบบต่างๆ ที่สร้างสรรค์จากโรงแรมสยามเคมปินสกี, เรนซองส์, ดาซดา, รอยัล ออร์คิด เซอร่าตัน เป็นต้น และระหว่างทอดพระเนตรกิจกรรมภายในบูธบริษัท แคนนอน มาร์เก็ตติ้ง (ไทยแลนด์) จำกัด ทรงร่วม ถวายพระพรสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โดยทรงเลือกดอกกล้วยไม้สกุลรองเท้านารีและ ข้อความว่า “ขอทรงพระเกษมสำราญ อยู่เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรแก่ปวงชนชาวไทยตลอดไป” รวมทั้ง ทอดพระเนตรดอกกล้วยไม้เดี่ยว 9 สกุล ที่ชนะการแข่งขันในแต่ละประเภท

ลักษณะ นະวิโรจน์ เผยว่า พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ทรงมีรับสั่งว่าอยากให้ช่วยกันรักษาดันกล้วยไม้พันธุ์แท้ เพราะถ้านำไปผสมข้ามสายพันธุ์ดั้งเดิมเกรงว่าจะสูญพันธุ์ และทรงรับสั่งชมการจัดแสดงกล้วยไม้ในปีนี่ว่า มีความสวยงามกว่าในปีที่ผ่านมา มากไม่เคยทอดพระเนตรฟาแลนนอฟ ซิสที่ปลูกในประเทศไทยมีขนาดดอกใหญ่แบบนี้มาก่อน เมื่อทอดพระเนตรแล้วรู้สึกสดชื่น.

คมชัดลึก วันที่ 7 พฤษภาคม 2555

รัฐจัดตั้ง 'นิคมอุตสาหกรรมกล้วยไม้' ทางแก้หนี้ท่วมสู่การจัดการครบวงจร

รายงานเกษตร : โดย ... สุรัตน์ อัดตะ

แม้ผลการประชุม เพื่อติดตามความก้าวหน้า การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การแข่งขันกล้วยไม้ไทยในตลาดโลก ปี 2555 ของคณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การแข่งขันกล้วยไม้ไทยในตลาดโลก พ.ศ.2554-2559 ที่มีรองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ "ศุภชัย บานพับทอง" เป็นประธานพร้อมหารือถึงแนวทาง การดำเนินการจัดตั้ง "นิคมอุตสาหกรรมกล้วยไม้" ซึ่งผู้ผลิตได้มีการรวมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์ผู้ประกอบการกล้วยไม้ไทย จำกัด เพื่อเป็นการปรับกระบวนการผลิตกล้วยไม้ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และมีการจัดการผลผลิตให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ในทุกส่วน เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ และลดความสูญเสีย รวมถึงเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ส่งออกนั้น

ทราบว่าวันนี้สวนกล้วยไม้ ที่ได้รับผลกระทบจากมหาอุทกภัยครั้งใหญ่ เมื่อปลายปีที่ผ่านมา ในหลายพื้นที่ของ จ.นครปฐม ซึ่งเป็นแหล่งปลูกกล้วยไม้เพื่อการส่งออกหลักของประเทศนั้น ที่ผ่านมากลับได้รับการช่วยเหลือเยียวยาเพียงบางส่วนเท่านั้น หลังจากมติ ครม.เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ เห็นชอบโครงการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกพืชต้นทุนสูงที่ประสบอุทกภัย ปี 2554 กรณีพิเศษเกษตรกร 10 จังหวัด รวม 5,700 ราย วงเงิน 1.9 พันล้านบาท ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมส่งเสริมการเกษตร ตรวจสอบพบว่า มีเกษตรกรแจ้งแบบขอรับความช่วยเหลือ จำนวน 5,400 ราย วงเงิน 1.7 พันล้านบาท ซึ่งคาดว่าจะสามารถโอนเงินได้ทั้งหมดภายในต้นเดือน พฤษภาคมนี้

ส่วนกรณีรายชื่อที่ไม่มีแจ้งแบบขอรับความช่วยเหลือ 300 ราย และเกษตรกรที่แจ้งภายหลัง กรม.อนุมัติ กว่า 1,900 ราย อยู่ระหว่างให้จังหวัดตรวจสอบข้อมูลอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงส่งให้ กรมส่งเสริมการเกษตร พิจารณาดำเนินการต่อไปเพื่อฟื้นฟู และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจของ เกษตรกร ผู้ปลูกกล้วยไม้ให้กลับคืนมาอีกครั้ง พร้อมๆ กับการเดินทางตามแผนที่ได้กำหนดไว้ใน ยุทธศาสตร์การแข่งขันกล้วยไม้ไทยในตลาดโลก พ.ศ.2554-2559 เพื่อก้าวไปสู่ความเป็นผู้นำตลาด กล้วยไม้ของภูมิภาค และของโลกให้ได้ในที่สุด

วุฒิพงศ์ เนียมหอม เกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครปฐม กล่าวในรายการ "เกษตรทำกินกับ คมชัดลึก" ทางช่องระวังภัยถึงความคืบหน้าในการช่วยเหลือเยียวชาวสวนกล้วยไม้ ที่ประสบ มหาอุทกภัยเมื่อปลายปีที่ผ่านมาว่า จากมติคณะรัฐมนตรีได้กำหนดอัตราการเงินชดเชยช่วยเหลือ เกษตรกร ผู้ประสบอุทกภัยปี 2554 เป็นกรณีพิเศษ โดยด้านพืชจะได้รับการช่วยเหลือในอัตรา ร้อยละ 55 ของต้นทุนการผลิตรวมเฉลี่ยต่อไร่ ในส่วนของกล้วยไม้ได้จะได้รับอัตราเงินชดเชยร้อยละ 55 ของต้นทุนการผลิตรวมเฉลี่ยต่อไร่ เช่นเดียวกับพืชต้นทุนชนิดอื่น

ทั้งนี้ จ.นครปฐม มีพื้นที่ปลูกกล้วยไม้ทั้งสิ้น 7,340 ไร่เกษตรกรจำนวน 523 ราย พื้นที่ปลูก ส่วนใหญ่อยู่ที่ อ.เมือง อ.สามพราน อ.นครชัยศรี อ.บางเลน อ.พุทธมณฑล อ.ดอนตูม และ อ.กำแพงแสน โดยพันธุ์กล้วยไม้ที่นิยมปลูกมาก ได้แก่ สุกหลาว ม็อคคาร่า ออนซีเดียมแวนด้า และ แคทลียา ในปี 2554 การส่งออกกล้วยไม้ของในพื้นที่ จ.นครปฐม ระหว่างเดือนตุลาคม-กันยายน ปี 2554 มีมูลค่าประมาณ 569 ล้านบาท

ขณะที่ วุฒิพงศ์ จงกิตต์พิภกร ประธานกลุ่มชาวสวนกล้วยไม้ อ.บางเลน กล่าวเสริมว่า แม้ว่า รัฐบาลจะให้เงินชดเชยช่วยเหลือชาวสวนกล้วยไม้ที่ประสบอุทกภัยปี 2554 ในอัตราร้อยละ 55 ของต้นทุนการผลิตรวมเฉลี่ยต่อไร่ ซึ่งก็ไม่คุ้มกับความเสียหายที่เกิดขึ้น จึงเรียกร้องให้รัฐบาลได้เข้ามา ดูแลมากกว่านี้ เมื่อเทียบกับการทำเงินรายได้เข้าประเทศที่มีจำนวนนับพันล้านบาทในแต่ละปี ที่สำคัญรัฐบาลก็มีนโยบายขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การแข่งขันกล้วยไม้ไทยในตลาดโลก พ.ศ.2554-2559 หรือโครงการกล้วยไม้หมื่นล้าน จึงน่าจะให้ความสำคัญกับกล้วยไม้มากกว่านี้

"ถ้าจะเทียบกับพืชชนิดอื่น ของเราก็โอเค เพราะพืชบางตัวจนถึงขณะนี้ก็ยังไม่ได้กันเลยหรือ ได้ก็ยังไม่ครบ แต่ชาวสวนกล้วยไม้ส่วนใหญ่จะได้เงินกันเกือบครบแล้ว ส่วนบางรายที่ยังไม่ได้ เพราะยังไม่มาขึ้นทะเบียน สำหรับการเตรียมรับมือเกิดน้ำท่วมใหญ่อีกในปีนี้ ชาวสวนคงต้องช่วย ตัวเองเป็นหลักโดยเร่งทำคันกันน้ำโดยรอบให้สูงขึ้นอีกประมาณ 1.5-2 เมตรน่าจะช่วยได้ในระดับหนึ่ง"

อย่างไรก็ตามประธานกลุ่มชาวสวนกล้วยไม้ อ.บางเลน ยังเสนอแนวทางการจัดตั้ง "นิคม อุตสาหกรรมการผลิตกล้วยไม้" ต่อรัฐบาล เพราะนอกจากบริหารจัดการกล้วยไม้ได้อย่างเป็นระบบ ครบวงจรแล้ว ยังสามารถป้องกันความเสียหายหากเกิดน้ำท่วมใหญ่ได้อีกด้วย โดยตอนนี้ได้การ กำหนดพื้นที่ตั้งนิคมไว้เบื้องต้นแล้ว 2 แห่ง คือที่ จ.กาญจนบุรีและราชบุรี หากรัฐบาลเห็นชอบ ในหลักการก็จะจัดการหาพื้นที่ที่เหมาะสมต่อไป

ด้าน ไชยพันธ์ คุ่มวิเชียร ผู้จัดการสวนกล้วยไม้แอร์ออร์คิดส์ ผู้ผลิตและส่งออกกล้วยไม้ รายใหญ่ยอมรับว่าประเทศไทยถือเป็นผู้นำการส่งออกกล้วยไม้มาอย่างยาวนาน และกลุ่มลูกค้า ในต่างประเทศ ก็ขึ้นชอบกล้วยไม้จากประเทศไทย มากกว่าประเทศอื่นๆ หากเราไม่เร่งจัดการ แก้ปัญหาผลผลิตกล้วยไม้ ให้ฟื้นขึ้นมาโดยเร็วเกรงว่ากลุ่มลูกค้าเหล่านี้จะหันไปสั่งซื้อกล้วยไม้ จากประเทศอื่นๆ ก็เป็นไปได้

"ขณะนี้ลูกค้าในต่างประเทศมีออเดอร์เข้ามาตลอดแต่เราไม่มีสินค้าให้เขาซึ่งก็เกรงว่าหากเป็น เช่นนี้ต่อไป ลูกค้าเดิมก็จะหนีหายหมด เมื่อถึงวันนั้นเขาก็ไปมีคู่ค้าใหม่แล้ว โดยเฉพาะกลุ่มประเทศ ในยุโรปและอเมริกาหรือญี่ปุ่น ที่ส่วนใหญ่นำเข้ากล้วยไม้จากประเทศไทย จึงอยากฝากไปยังรัฐบาล เร่งให้ความสำคัญกับกล้วยไม้ด้วย" ผู้จัดการสวนกล้วยไม้แอร์ออร์คิดส์กล่าว

สำหรับสถานการณ์กล้วยไม้ปี 2554 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (สศก.) รายงานว่า ราคา ดอกกล้วยไม้ (สกุลหวาย) ราคาเฉลี่ย ดอกกล้วยไม้ส่งออก 90.24 บาท/กก. ต้นกล้วยไม้ส่งออก 18.25 บาท/ต้น มูลค่าส่งออก เดือนมกราคม-ธันวาคม 2554 เมื่อเทียบกับมกราคม- ธันวาคม 2553 พบว่า ปริมาณส่งออกดอกกล้วยไม้ 24.6 ล้านต้น (ลดลง 2.48%) คิดเป็นมูลค่า 2,220 ล้านบาท และ ปริมาณส่งออกต้นกล้วยไม้ 3 หมื่นต้น (เพิ่มขึ้น 1.19%) คิดเป็นมูลค่า 553 ล้านบาท

แนวคิดการรวมกลุ่มจัดตั้ง นิคมอุตสาหกรรมการผลิตกล้วยไม้ นับเป็นอีกก้าวของวงการ กล้วยไม้ไทยในการบริหารจัดการกล้วยไม้เพื่อการส่งออก ทั้งยังเป็นการป้องกันความเสียหายของ สวนกล้วยไม้หากเกิดอุทกภัยได้อีกทางหนึ่งด้วย

พ่อเผ่าวัย 72 อุทิศที่ดินเพื่อสาธารณะสร้างสวนกล้วยไม้- สมุนไพรถวายสมเด็จพระเจ้า

ว่านหางช้าง เป็นกล้วยไม้ป่าชนิดหนึ่งที่ได้ชื่อว่าราชาแห่งกล้วยไม้ที่ใหญ่ที่สุดของโลก ปัจจุบันว่านหางช้างกำลังได้รับความนิยมจากผู้เลี้ยงกล้วยไม้ นอกจากจะเป็นกล้วยไม้ขนาดใหญ่และออกดอกช่อใหญ่พวงยาว ดูสวยงามเหมาะสำหรับเลี้ยงไว้เป็นไม้ประดับบ้านแล้ว ว่านหางช้างปาก็ยังเป็นกล้วยไม้ชนิดหายากและขยายพันธุ์ได้อย่างลำบาก ปัจจุบัน กลุ่มผู้ค้ากล้วยไม้ได้ใช้วิธีเพาะเนื้อเยื่อว่านหางช้างออกขายให้ผู้สนใจเลี้ยงกล้วยไม้ในราคาแพง แต่ที่น่าอัศจรรย์เป็นยิ่งนักเมื่ออยู่ๆ ว่านหางช้างป่า ได้งอกงามขึ้นเองโดยธรรมชาติ ในบริเวณสวนกล้วยไม้ปลูกถวายสมเด็จพระเจ้านายสว่าง (ลุงแมน) รุยันต์ อายุ 72 ปี ที่สร้างวนาอยู่ในป่าสวนยางริมคลองเหนืออ่างเก็บน้ำคลองป่าบอน ตำบลทุ่งนารี อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง เจ้าของสวนได้ใช้ที่ดินซึ่งเป็นป่าสวนยางปลูกกล้วยไม้พืชสมุนไพร เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ และเปิดให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษากล้วยไม้ป่าที่นายสว่างได้ลงทุนซื้อมาปลูกไว้คิดเป็นมูลค่ากว่า 5 แสนบาท โดยเฉพาะว่านหางช้างที่ปลูกไว้นับร้อยๆ ต้น ในแต่ละปีกล้วยไม้ที่ใหญ่ที่สุดในโลกก็จะออกดอก จนเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว

นายสว่าง กล่าวว่า เมื่ออดีตได้เดินไกลหลายสิบกิโล เข้ามาจับจองพื้นที่แห่งนี้ทำไร่ปลูกยางพาราและปลูกไม้ผล เมื่อต้นยางพารากว่า 50 ไร่ให้ผลประโยชน์และอายุก็มากขึ้นจึงไม่อยากจะทำงานหนักอีกแล้ว แต่ด้วยนิสัยที่เป็นคนชอบทำงานก็ถาวรากับตัวเองว่าจะอยู่บ้านทำงานเพื่อส่วนรวมให้เกิดประโยชน์กับสังคม ก็แบ่งที่ดินประมาณ 5 ไร่ ที่อยู่บริเวณขนานและติดลำคลองมีน้ำไหลสะดวก ปลูก พืชสมุนไพร และ ต้นกล้วยไม้ เพื่อสร้างถวายสมเด็จพระเจ้า ก่อนที่จะมีการลงทุนจัดซื้อพันธุ์กล้วยไม้และเก็บสมุนไพรมาปลูก ก็ได้แจ้งวัตถุประสงค์ให้กำนันในพื้นที่และนายอำเภอป่าบอนได้รับทราบ ส่วนใหญ่จะเป็นคำพันธุ์ไม้กล้วยไม้และพืชสมุนไพร สำหรับกระถางก็จะจัดหาต่อไม้มาวางให้ต้นกล้วยไม้เกาะ บุกก็ใช้เศษไม้ที่ทำได้ในป่ามาบำรุงต้นกล้วยไม้ทุกชนิดและนานๆ จะจัดหาแกลบมากองรอบต่อไม้ เพื่อสร้างความชื้นให้กับดิน ส่วนระบบน้ำก็ลงทุนต่อน้ำประปาภูเขามาจากที่สูงใช้รดน้ำกล้วยไม้ทุกวันเมื่อฝนหยุดตก

นายสว่าง กล่าวอีกว่า ขณะนี้มีกล้วยไม้สายพันธุ์ต่างๆ เลี้ยงไว้ในสวนสมเด็จย่าหลายร้อยชนิด บางชนิดก็ไม่รู้จัก เมื่อเห็นว่าเป็นกล้วยไม้ดอกสวยงามก็นำมาปลูก และโดยเฉพาะว่านหางช้างนั้นมีเลี้ยงไว้ในสวน เป็นกล้วยไม้ขนาดใหญ่ขึ้นร้อยกอและไม่มีการขยายพันธุ์จะปล่อยให้ว่านหางช้างโตเต็มที่อยู่ในสวนแห่งนี้จะมีใครมาขอซื้อก็จะไม่ขายและมาขอแบ่งจะไม่ให้โดยเด็ดขาด เพราะทุกอย่าง

ที่อยู่ในสวนแห่งนี้ได้สร้างถวายเป็นองค์สมเด็จพระเจ้า และให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาพักผ่อนหนีอากาศ หนาวไปพักผ่อนบ้าง เมื่อเดินทางไปศึกษาวิถีชีวิตของเงาะป่าชาวกะเหรี่ยง ได้กลับมาชมกล้วยไม้และนั่ง พักผ่อน นั่งรับประทานอาหารในสวนสมเด็จพระเจ้า ก่อนจะเดินทางกลับบ้าน

สำหรับการเลี้ยงกล้วยไม้และปลูกพืชสมุนไพรในสวนนั้น ก็ใช้ประสบการณ์ที่เคยทำสวนอย่าง อื่นมาก่อน พยายามอย่าให้กล้วยไม้ขาดน้ำ ส่วนปุ๋ยที่เป็นสิ่งจำเป็นก็ต้องเก็บหาใบไม้และกิ่งไม้ที่อยู่ใน ป่ามาสับให้ละเอียดใช้เลี้ยงกล้วยไม้แทนปุ๋ยราคาแพง และที่สำคัญจะต้องสร้างความชื้นในสวนให้ อยู่ในสภาพที่สม่ำเสมอ บริเวณพื้นดินก็จะใช้เกลบจากโรงสีมาถมและรดน้ำให้เก็บความชื้นไว้ ตลอดเวลา และจากการที่ได้ปฏิบัติอย่างนี้มาตลอดหลายปี ก็ทำให้พื้นที่สวนสมเด็จพระเจ้ามีความชื้นสูง จะสังเกตได้ว่า ว่านหางช้างป่า ที่ขยายพันธุ์ได้ยากที่สุดอีกชนิดหนึ่ง แต่ที่สวนแห่งนี้มีว่านหางช้างป่า ขึ้นงอกงามได้เองตามพื้นดินและในกระถางต้นไม้อื่นๆ และคงจะเป็น สปอร์ว่าน หางช้างที่ลอยมาจาก กอใหญ่ที่เลี้ยงไว้ในสวน ไปตกตามต้นไม้และพื้นดิน เมื่อมีความชื้นเพียงพอก็จะขึ้นงอกงามได้เอง โดยธรรมชาติ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องแปลกที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อนและที่สำคัญกล้วยไม้ชนิดหายากในสวน แห่งนี้ ก็ไม่มีการขอและขโมยต้นกล้วยไม้มาก่อน อาจจะเป็นเพราะเป็นสวนสมเด็จพระเจ้าและกำหนดใน ตำบลก็ให้ความสนใจเป็นพิเศษ

นายสว่างกล่าวด้วยว่า เมื่อได้ใช้ความพยายามสร้างสวนสมเด็จพระเจ้าแห่งนี้ ก็มีความสุขสบายใจ มีนักท่องเที่ยวได้เข้ามาชม โดยเฉพาะกำหนดตำบลทุ่งนารี นายอำเภอป่าบอน นางสาวดวงใจ ช. บุญพันธ์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดและอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดทุกสมัยได้เดินทางมาเยี่ยมและพูดให้ กำลังใจ ยิ่งไปกว่านั้นนักเรียนนักศึกษาในจังหวัดพัทลุงและจังหวัดสงขลา ก็เดินทางมาเข้าค่ายพักแรม ชมสวนสมเด็จพระเจ้ามากขึ้น ซึ่งอนาคตจะต้องสร้างโรงครัวแยกให้เป็นของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ และ ห้องส้วมเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งสร้างศาลาที่พัก ให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อนบริเวณริมคลองอีกด้วย

สถานที่แห่งนี้เป็นที่สาธารณะโดยแท้จริงนักท่องเที่ยวก็สามารถใช้สถานที่บ้านลุงแมนเป็น ที่พัก ตั้งโรงครัว มีห้องน้ำห้องส้วมไว้บริการ มีลานกางเต็นท์สถานที่เข้าค่ายพักแรมของนักเรียน นักศึกษา มีเครื่องครัวไว้บริการนักท่องเที่ยวโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด เพียงแต่ลุงแมนแจ้ง ฝากมาว่า นักท่องเที่ยวที่เข้าไปใช้บริการในสวนแห่งนี้อย่าเอ่ยปากขอลูกกล้วยไม้ให้เสียกำลังใจก็แล้วกัน.

บุญเลิศ ชายเกตุ

ภาคผนวก 4 ประวัติทีมวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ-สกุล	นายสมพงษ์ รักษาศรี
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 8009 00332 17 1
วัน เดือน ปีเกิด	20 กันยายน 2513
ที่อยู่ปัจจุบัน	108 หมู่ที่ 10 ตำบลสุไหงปาดี อำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส 96140
เบอร์โทรศัพท์	086-2949021
ระดับการศึกษาสูงสุด	ปริญญาตรี
อาชีพปัจจุบัน	ลูกจ้างของรัฐ
ความสามารถพิเศษ	มีความรู้ด้านพรรณไม้ป่าพรุเก็บข้อมูลด้านการทดลอง
ประวัติการฝึกอบรม	ด้านพฤกษศาสตร์พรรณไม้ ด้านดับไฟป่าพรุ วิทยากรด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าพรุ ตัวชี้วัดด้านการพัฒนาป่าไม้(ร่วมกับคณะกปร.)

ทีมวิจัย

ชื่อ-สกุล	นายหลิน สมศิริกิจ
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9611 00307 88 1
วัน เดือน ปีเกิด	5 มกราคม 2505
ที่อยู่ปัจจุบัน	163/4 หมู่ที่ 10 ตำบลสุไหงปาดี อำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส 96140
เบอร์โทรศัพท์	089-2946929
ระดับการศึกษาสูงสุด	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
อาชีพปัจจุบัน	ทำสวน
ความสามารถพิเศษ	ชำนาญเส้นทางเดินป่าพรุ
บทบาทในหมู่บ้าน	เป็นสมาชิก อสม. ของหมู่บ้าน

เลขานุการโครงการ

ชื่อ-สกุล	นางอุบล รักษาศรี
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 8009 00602 02 1
วัน เดือน ปีเกิด	9 สิงหาคม 2513
ที่อยู่ปัจจุบัน	108 หมู่ที่ 10 ตำบลสุไหงปาดี อำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส 96140
เบอร์โทรศัพท์	084-8548794
Email	Ubol-2541@hotmail.com
ระดับการศึกษาสูงสุด	ปริญญาตรี
อาชีพปัจจุบัน	ลูกจ้างของรัฐ
ความสามารถพิเศษ	ทางด้านคอมพิวเตอร์ระดับปานกลาง
ประวัติการฝึกอบรม	ด้านคอมพิวเตอร์ การใช้เครื่องวัดสภาพอากาศ อบรมการทำน้ำมันเชื้อเพลิงจากไบโอดีเซล
บทบาทในหมู่บ้าน	ทำหน้าที่เป็นฝ่ายการเงินของกลุ่มแม่บ้าน

ทีมวิจัย

ชื่อ-สกุล	นายมนตรี รัตนบุรี
หมายเลขประจำตัวประชาชน	3 9611 00307 85 7
วัน เดือน ปีเกิด	4 พฤษภาคม 2515
ที่อยู่ปัจจุบัน	109 หมู่ที่ 10 ตำบลสุไหงปาดี อำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส 96140
เบอร์โทรศัพท์	089-8795403
ระดับการศึกษาสูงสุด	ปริญญาตรี
อาชีพปัจจุบัน	รับจ้าง สถานีทดลองปลูกพรรณไม้พิบูลทอง
ความสามารถพิเศษ	ทางด้านเดินป่าพรุและพรรณไม้ป่าพรุ
ประวัติการฝึกอบรม	ด้านดับไฟป่าป่าพรุ

ทีมวิจัย

ชื่อ-สกุล	นายณัฐวุฒิ จิตต์สมัคร
หมายเลขประจำตัวประชาชน	1 9199 00003 89 6
วัน เดือน ปีเกิด	4 มิถุนายน 2527
ที่อยู่ปัจจุบัน	172/3 หมู่ที่ 2 ตำบลสุคีริน อำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส
เบอร์โทรศัพท์	080-0369759
ระดับการศึกษาสูงสุด	ปริญญาตรี
อาชีพปัจจุบัน	ทำสวน

ทีมวิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวกิตติกานต์ แสงแก้ว
หมายเลขประจำตัวประชาชน	1 9611 00006 04 4
วัน เดือน ปีเกิด	1 สิงหาคม 2527
ที่อยู่ปัจจุบัน	72/1 หมู่ที่ 3 ตำบลสุไหงปาดี อำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส 96140
ระดับการศึกษาสูงสุด	ปริญญาตรี
อาชีพปัจจุบัน	ทำสวน

ทีมวิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวรวิญญา พงษ์วัน
หมายเลขประจำตัวประชาชน	1 1037 01026 18 9
วัน เดือน ปีเกิด	22 กุมภาพันธ์ 2536
ที่อยู่ปัจจุบัน	164/1 หมู่ที่ 10 ตำบลสุไหงปาดี อำเภอสุไหงปาดี จังหวัดนราธิวาส 96140
ระดับการศึกษาสูงสุด	มัธยมศึกษาปีที่ 3
อาชีพปัจจุบัน	ทำสวน
บทบาทในหมู่บ้าน	อสม.